T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLETLERARASI HAKEM KARARLARININ İPTAL EDİLME SEBEPLERİNDEN TARAFLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİNİN İHLALİ

Elif Ecem KAYA

2501229207

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY

İSTANBUL – 2026

ÖZ

MİLLETLERARASI HAKEM KARARLARININ İPTAL EDİLME SEBEPLERİNDEN TARAFLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİNİN İHLALİ

ELİF ECEM KAYA

Milletlerarası tahkim, milletlerarası nitelik taşıyan ticari uyuşmazlıkların çözümünde sıklıkla başvurulan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olup, tarafların iradeleriyle devlet yargısının yetkisinin dışlandığı özel bir yargılama mekanizmasıdır. Bu bağlamda, tahkim yargılamasının adil ve hukuka uygun şekilde yürütülmesi, verilen hakem kararlarının geçerliliği ve bağlayıcılığı açısından büyük önem taşımaktadır.

4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca, hakem kararlarına karşı yalnızca iptal davası açılabilmekte olup, aynı maddede hakem kararlarının hangi sebeplerle iptal edilebileceği sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Bu iptal sebeplerinden biri de tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edilmesidir. Tarafların eşitliği ilkesi, adil yargılanma hakkının ve tahkim yargılamasının usul güvencelerinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, öncelikle hakem kararlarına karşı açılabilecek iptal davası kurumu genel çerçevesiyle ele alınmış; iptal davasının hukuki niteliği ve iptal sebepleri Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümleri doğrultusunda incelenmiştir. Devamında ise, iptal sebeplerinden biri olan tarafların eşitliği ilkesinin ihlali ayrıntılı biçimde ele alınmış; bu ilkenin kapsamı, tahkim yargılamasındaki görünüm biçimleri ve hakem kararlarının iptaliyle olan bağlantısı doktrin ve yargı kararları ışığında değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğinin kabul edilebileceği durumlar ile bu ilkenin ihlal edilmediği hâller arasındaki sınırların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Milletlerarası Usul Hukuku, Milletlerarası Tahkim, Milletlerarası Hakem Kararları, Hakem Kararının İptal Sebepleri, Tarafların Eşitliği İlkesi

ABSTRACT
VIOLATION OF THE PRINCIPLE OF EQUALITY OF THE PARTIES AS A GROUND FOR THE ANNULMENT OF INTERNATIONAL ARBITRAL AWARDS

ELİF ECEM KAYA

International arbitration is a frequently preferred alternative dispute resolution method for the settlement of international commercial disputes and constitutes a private adjudicatory mechanism in which the jurisdiction of state courts is excluded by the will of the parties. In this context, ensuring that arbitral proceedings are conducted in a fair and lawful manner is of paramount importance with regard to the validity and binding effect of arbitral awards.

Pursuant to Article 15 of the Turkish International Arbitration Act No. 4686, an action for annulment is the sole legal remedy available against arbitral awards, and the same provision exhaustively lists the grounds on which such awards may be annulled. One of these grounds is the violation of the principle of equality of the parties during the arbitral proceedings. The principle of equality of the parties is recognised as one of the fundamental elements of the right to a fair trial and of the procedural safeguards inherent in arbitration.

In this study, first, the institution of the action for annulment that may be brought against arbitral awards is addressed within its general framework; and the legal nature of the action for annulment and the grounds for annulment are examined in accordance with the provisions of the International Arbitration Law. Subsequently, the violation of the principle of equality of the parties, which is one of the grounds for annulment, is discussed in detail; and the scope of this principle, its manifestations in arbitral proceedings, and its connection with the annulment of arbitral awards are evaluated in light of doctrine and judicial decisions. The study aims to set out the boundaries between the circumstances in which the principle of equality of the parties may be deemed to have been violated and the cases in which this principle is not violated.

Keywords: International Procedural Law, International Arbitration, International Arbitral Awards, Grounds for Annulment of Arbitral Awards, Principle of Equality of the Parties

ÖNSÖZ

Bu çalışma, milletlerarası hakem kararlarının tarafların eşitliği ilkesinin ihlali sebebiyle iptali konusunu inceleyen bir yüksek lisans tezi olarak, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanmıştır. Milletlerarası tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesi, adil yargılanma hakkının ve usul güvencelerinin temelini teşkil etmekte olup, hakem yargılamasının meşruiyeti bakımından vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, çalışmamızda söz konusu ilkenin ihlalinin hakem kararlarının iptali bakımından nasıl değerlendirildiği, doktrin görüşleri ve yargı kararları ışığında bütüncül bir şekilde ele alınmıştır.

Tez konumun belirlenmesinde, hem milletlerarası tahkime duyduğum akademik ilgi hem de uygulamada sıklıkla tartışma konusu olan tarafların eşitliği ilkesinin, iptal davaları bakımından taşıdığı kritik önem etkili olmuştur. Danışmanımın da yönlendirmeleri doğrultusunda bilinçli bir tercihle seçtiğim bu konu, yüksek lisans tez çalışması kapsamında derinlemesine incelenmeye elverişli olduğu gibi, kişisel akademik gelişimime de önemli katkılar sağlamıştır.

Uygulamada özellikle önem arz eden bir konu üzerine çalışma imkânı bulmuş olmayı büyük bir ayrıcalık olarak görmekteyim. Nitekim, bu konunun kapsamı ve derinliği dikkate alındığında, uzun süreli çalışmalarla dahi tüm yönleriyle tüketilemeyecek ölçüde dinamik ve gelişime açık bir alan sunduğu kanaatindeyim.

Tez çalışmam sürecinde, belirli bir dönem Viyana Üniversitesi'nde Erasmus değişim programı kapsamında bulunma fırsatı elde etmiş olmam, akademik bakış açımı genişletmiştir. Ancak belirtmeliyim ki, tezimin esas yoğunlaşma süreci İstanbul'a döndükten sonra gerçekleşmiştir. Bu süreç, zaman zaman yorucu ve zorlayıcı olmakla birlikte, akademik disiplinimi pekiştirdiğim, yeni perspektifler kazandığım ve mesleki hedeflerimi daha net biçimde şekillendirdiğim son derece öğretici bir dönem olmuştur.

Bu süreçte desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen anneme, babama ve kuzenim Aleyna'ya özellikle teşekkür ederim. Her daim yanımda olduklarını hissettirmeleri ve beni sürekli motive etmeleri, bu çalışmaya olan bağlılığımı ve azmimi sürdürmemde son derece etkili olmuştur.

Kendilerine vakit ayıramadığım bu süreçte bana bir kez olsun sitem etmeyen ve motivasyonumu kaybettiğimde beni cesaretlendiren arkadaşlarıma da teşekkürlerimi borç bilmekteyim.

Son olarak, tezimin konusuna karar vermeme yardım eden, tez süresince de sorularıma sabırla yanıt vererek desteğini ve değerli görüşlerini benden esirgemeyen sayın Prof. Dr. Faruk Kerem Giray'a ayrıca teşekkür ediyorum. Kendilerinin akademik rehberliği ve katkıları, bu çalışmanın şekillenmesinde belirleyici olmuştur.

Elif Ecem Kaya

İstanbul, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZ ii

ABSTRACT iii

ÖNSÖZ iv

KISALTMALAR LİSTESİ ix

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKEM KARARLARINA KARŞI BAŞVURULACAK KANUN YOLU OLARAK İPTAL DAVASI

1.1. Hakem Kararlarına Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolu Olarak İptal Davasına Genel Bakış 6

1.1.1. Genel Olarak Hakem Kararlarının İptali 6

1.1.2. Hakem Kararlarının İptal Sebepleri 11

1.2. Mahkeme Tarafından Re'sen Dikkate Alınacak İptal Sebepleri 15

1.2.1. Uyuşmazlığın Tahkime Elverişli Olmaması 15

1.2.2. Hakem Kararının Kamu Düzenine Aykırı Olması 18

1.2.2.1. Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni Kavramları ve Farkları 22

1.2.2.2. MTK Kapsamında Kamu Düzeni Kavramı 24

1.2.2.3. Hakem Kararının Gerekçesiz, Tutarsız veya Çelişkili Olmasının Kamu Düzeni Açısından İncelenmesi 25

1.3. İptal Talebinde Bulunan Tarafça Varlığı İspatlanacak İptal Sebepleri 27

1.3.1. Tahkim Anlaşmasının Taraflarından Birinin Ehliyetsiz Olması Veya Tahkim Anlaşmasının Geçersiz Olması 27

1.3.2. Hakemin veya Hakem Heyetinin Seçiminin Usule Aykırı Olması 31

1.3.3. Hakem Heyetinin Kararını Tahkim Süresi İçinde Vermemesi 34

1.3.4. Hakem Heyetinin Hukuka Aykırı Olarak Yetkili Ya Da Yetkisiz Olduğuna Karar Vermesi 38

1.3.5. Hakem Heyetinin Tahkim Sözleşmesi Dışında Kalan Bir Konuda Karar Vermesi, Talebin Tamamı Hakkında Karar Vermemesi Veya Yetkisini Aşması 40
1.3.5.1. Tahkim Sözleşmesi Dışında Kalan Bir Konuda Karar Verilmesi 40
1.3.5.2. Taleplerin Tamamı Hakkında Karar Verilmemesi 42
1.3.5.3. Hakemlerin Yetkilerini Aşmaları 44
F. Tahkim Yargılamasının Usule Aykırı Yürütülmüş Olması 46

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TAHKİMDE TARAFLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİ

2.1. Giriş 50
2.2. Tarafların Eşitliği İlkesinin Amacı ve Normatif Temeli 52
2.2.1. Tarafların Eşitliği İlkesinin Amacı 52
2.2.2. Tarafların Eşitliği İlkesinin Normatif Temeli 58
2.3. Tarafların Eşitliği İlkesi İle Bağlantılı Olabilecek Diğer Usuli Haklar 61
2.3.1. Adil Yargılanma Hakkı 62
2.3.1.1. Genel Olarak Adil Yargılanma Hakkı 62
2.3.1.2. Adil Yargılanma Hakkının Tarafların Eşitliği İlkesi İle Olan İlişkisi ve Tahkim Yargılamalarında Görünüşü 64
2.3.2. Hukuki Dinlenilme Hakkı 70
2.3.2.1. Bilgilenme Unsuru 76
2.3.2.2. Açıklama ve İspat Unsuru 77
2.3.2.3. Dikkate Alınma Unsuru 80
2.3.3. Kamu Düzeni Müdahalesi 82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARAF EŞİTLİĞİ İLKESİNİN İHLALİNİN İPTAL DAVASINDA İNCELENMESİ

3.1. Tarafların Eşitliği İlkesinin İhlalinin Hakem Kararının İptali Sonucunu Doğurması İçin Gereken Şartlar 85
3.1.1. Tarafların Eşitliği İlkesinin İhlali İle Hakem Kararının Sonucu Arasındaki Bağlantı ve İhlalin Kararın Esasına Etkisi 85

3.1.2. İhlalin Tahkim Yargılaması Esnasında Taraflarca İleri Sürülmüş Olması ve Dürüstlük Kuralı 89
3.1.2.1. İtirazın Tahkim Yargılaması Sırasında İleri Sürülüp Sürülmediği 89
3.1.2.2. İtiraza Konu Olayın Tahkim Yargılaması Sırasında Giderilmiş Olması 92
3.1.3. İhlalin Devlet Mahkemeleri Önünde İptal Sebebi Olarak İleri Sürülmesi ve İleri Sürülen Tarafça Somutlaştırılması 93
3.2. Tahkim Yargılamasında Tarafların Eşitliği İlkesinin İhlalinin Ortaya Çıkabileceği Bazı Durumlar 94
3.2.1. Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Tarafların Eşitliği İlkesi..... 95
3.2.2. Milletlerarası Tahkim Hukukunda Tebligat Sürecinde Tarafların Eşitliği İlkesi ... 99
3.2.3. Hakem Heyetinin Seçimi ve Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı ile Tarafların Eşitliği İlkesi 104
3.2.3.1. Hakem Heyetinin Seçimi 105
3.2.3.2. Hakemlerin Bağımsızlığı..... 109
3.2.3.3. Hakemlerin Tarafsızlığı..... 114
SONUÇ 118
KAYNAKÇA..... 122

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. **:** adı geçen eser

a.g.m. **:** adı geçen makale

Bkz. **:** Bakınız

Bs. **:** Baskı

C. **:** Cilt

dn. **:** Dipnot

E. **:** Esas

ed. **:** Editörler

HD. **:** Hukuk Dairesi

HGK **:** Hukuk Genel Kurulu

HMK **:** 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HUMK **:** 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun

ICC **:** International Chamber of Commerce / Milletlerarası Ticaret Odası

İBK **:** İçtihadı Birleştirme Kararı

K. **:** Karar

md. **:** madde

MÖHUK **:** 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

MTK **:** 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu

no. **:** Numara

RG. **:** Resmi Gazete

s. **:** sayfa

S. **:** Sayı

ss. : sayfa sayısı

T. : Tarih

TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

UNCITRAL : United Nations Commission on International Trade Law / Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu

vd. : ve devamı

Vol. : Volume

Y. : Yargıtay

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Milletlerarası ticaretin gelişmesiyle beraber, devletlerin yargı sistemlerinin bu dinamik ortamda yeterli kalması zorlaşmaktadır. Devletler, milletlerarası ticareti düzenlemek ve bu hızlı gelişmelere uyum sağlamak için mevzuatlarını sürekli olarak güncelleseler de, farklı hukuk sistemlerine sahip ülkeler arasında ortaya çıkan karmaşık uyuşmazlıklar karşısında yargı süreçleri yavaş, pahalı ve esneklikten uzak bir yapı oluşturmaktadır.[1] Bu durum karşısında tahkim, alternatif bir çözüm yolu olarak ön plana çıkmaktadır.

En kısa tanımıyla tahkim, kanunun tahkim yolu ile çözülmesine izin verdiği uyuşmazlıklarla sınırlı olmak kaydıyla, tarafların kendi iradeleri ile aralarındaki uyuşmazlığı kesin ve bağlayıcı olarak çözme yetkisini bir veya birden çok hakeme verdiği çözüm yöntemi olarak tanımlanabilir.[2] Tahkim yargılaması; taraf iradesine dayalı olarak, hakem heyetince yürütülür. Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun bir kararında, taraflara tanınmış irade serbestisi uyarınca taraflar arasında doğmuş ve doğması muhtemel uyuşmazlıkları hakem heyeti ile çözmenin mümkün olduğu ve hakem kararının, devlet mahkemeleri tarafından verilen karar gibi bağlayıcı olduğu ifade edilmiştir. Kararda da ifade edildiği üzere, tahkim, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir.[3]

Yargıtay'ın tahkim kavramını farklı şekillerde ancak benzer eksende tanımladığı görülebilmektedir. Örneğin, bir kararında tahkimi*, "Tahkim bir sözleşme olup, tarafların aralarında çıkmış ya da çıkacak olan bir uyuşmazlığın çözümünü bir veya birkaç kişiye*

---

[1] Ekin Tuna, **Milletlerarası Ticari Tahkim Hukukunda İptal Davası**, Adalet Yayınları, 1. Bs., Ankara, 2016, s. 1 ; Berfu Beysülen Angın, "Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının İptal Sebepleri", Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2019, s. 1.

[2] Philippe Fouchard/Emmanuel Gaillard/Berthold Goldman, on **International Commercial Arbitration**, The Hague, Boston, Kluwer Law International, 1999, s. 9-11 (**Arbitration**); Ziya Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, 5. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020, s. 5 **(Milletlerarası Tahkim)** ; Sibel Özel/Mustafa Erkan/Hatice Selin Pürselim/Hüseyin Akif Karaca, **Milletlerarası Özel Hukuk**, On İki Levha Yayıncılık, 3. Bs., İstanbul 2024, s. 786 ; Cemal Şanlı, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Vedat Kitapçılık, 6. Bs., İstanbul, 2018, s. 615-616 **(MÖHUK)** ; Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları,** Beta Yayınları, 8. Bs.. İstanbul, 2023, s. 290-291 **(Uluslararası Akitler)** ; Cemal Şanlı/Emre Esen/İnci Ataman-Figenmeşe, Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayıncılık, 10. Bs., 2023, s. 782 ; Aysel Çelikel/Bahadır Erdem, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Beta Yayıncılık, 18. Bs., İstanbul, 2024, s. 843 ; Begüm Gedik, **Milletlerarası Hakem Kararlarının İptal Edilme Nedenlerinden Tahkim Anlaşmasının Geçersiz Olması**, 1. Bs., Ankara, Seçkin Yayınları, 2020, s. 15 ; Doğan Ağırman, **Milli & Milletlerarası Tahkim**, Adalet Yayınevi, 1. Bs., Ankara, 2022, s. 35; Hacı Can, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Seçkin Yayınları, 2. Bs., Ankara, 2024, s. 37 ; Cem Congar, **Uluslararası Takim Yargılaması (Dava Yönetimi ve Uyuşmazlık Çözüm Teknikleri)**, Seçkin Yayıncılık, 1. Bs., 2025, s. 15-16; Can Yöney, "Tahkim Anlaşması: Temel İlkeler,", **Tahkim Anlaşması, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-I**, ed. Mustafa Erkan/Candan Yasan Tepetaş, 1. Basım, İstanbul, 2020, s. 3 **(Temel İlkeler)** ; Ercüment Erdem, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 3. Bs., İstanbul, 2024, s. 628 ; Damla Öztemiz, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Kararlarının İptali", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2024, s. 4.

[3] Y. İBGK T. 13.04.2018, E. 2016/2, K. 2018/4 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 13.11.2025).

bırakmak hususunda anlaşmalarıdır. Bir başka tanıma göre tahkim sözleşmesi, uyuşmazlıkların çözümünde, tarafların devlet yargısı yerine hakem denilen özel kişileri yetkili kılmalarıdır" olarak tanımlamışken[4], bir başka kararında ise "*Tahkim, özel hukuk alanına ilişkin uyuşmazlıkların bağımsız ve tarafsız hakemler eliyle ve yargısal yolla çözümü demektir.*" şeklinde ifade etmiştir.[5] Yine, bir başka kararında ise "*Özel hukuk alanına ilişkin uyuşmazlıkların bağımsız ve tarafsız hakemler eliyle ve yargısal yolla çözümüne "tahkim" denir. Devlet yargısına göre hızlı olması, öngörülebilir olması, yargılama koşullarını (belirli sınırlar içerisinde) tarafların belirliyor olması, hakemlerin uzmanlık alanlarına göre taraflarca seçilmesi, arzu edilmesi hâlinde gizliliğin sağlanabilmesi gibi birçok avantajı nedeniyle tahkim, uluslararası alanda olduğu gibi ülkemizde de uygulama alanını giderek genişleten bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi hâline gelmiştir (Doğan Ağırman, Millî & Milletlerarası Tahkim, Ankara 2022, s. 80).*" ifadelerine yer vermiştir.[6]

Pek çok ülke, tahkim yargılamasının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için hukuki düzenlemeler yapmış, milletlerarası tahkim merkezleri kurulmuş ve tarafsız karar mercileri oluşturulmuştur. Örneğin, dünya genelinde en yaygın kullanılan tahkim merkezlerinden biri olan Milletlerarası Tahkim Divanı, Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) tarafından 1923 yılında Paris'te kurulmuştur. Özellikle 1958 tarihli New York Sözleşmesi[7] ve çeşitli milli yasalar, tahkim kararlarının milletlerarası alanda tanınması ve uygulanması için önemli yasal zeminler sağlamıştır. Türk hukukunda da Sözleşme, 08 Mayıs 1991 tarihinde kabul edilmiş ve 21 Mayıs 1991 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir[8].

Tahkim yargılamasına ilişkin Türk hukukunda da çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemeler başlıca 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK)[9] ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) [10] olarak sayılabilir. HMK, milli tahkime yönelik düzenlemeler içerirken, MTK milletlerarası tahkime ilişkin düzenlemeleri içermektedir. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)[11] da milletlerarası

[4] Y. 9. HD. T. 17.09.2014, E. 2014/22697 K. 2014/26896. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).
[5] Y. 3. HD., E. 2023/4108 K. 2024/2037 T. 26.6.2024 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 14.11.2025)
[6] Y. HGK., E. 2024/653 K. 2025/584 T. 1.10.2025 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 15.11.2025)
[7] New York Sözleşmesi. (1958). *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. Erişim adresi: https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20330/v330.pdf (Erişim Tarihi.: 10.01.2025).
[8] 3731 Sayılı ve 08.05.1991 Tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. Yayımlanma Tarihi: RG. 21.05.1991 S.20877.
[9] Yayımlanma Tarihi: RG 05/07/2001, S. 24453.
[10] Yayımlanma Tarihi: RG 04/02/2011, S. 27836.
[11] Yayımlanma Tarihi: RG 27/11/2007, S. 26728.

ticari ilişkiler ve yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine yönelik düzenlemeleri barındırmaktadır. Türkiye, ayrıca tahkime yönelik önemli hemen hemen tüm milletlerarası sözleşmelere taraftır.[12]

Tahkimin gelişimine paralel olarak, tahkim yargılaması sonucunda verilen kararlara karşı devletlerce bazı denetim mekanizmalarının oluşturulduğu da görülmektedir. Çünkü taraflar, uyuşmazlıklarını devlet yargısı yerine tahkim yoluyla çözme iradesini gösterse de devletin, belirli ve sınırlı sebepler doğrultusunda bu kararları inceleme imkanı sunması oldukça önemlidir. Her ne kadar tahkim yargılamasını devlet yargılamasından ayıran birçok özellik mevcut olsa da, tahkim yargılaması sonucu hakem heyetinin verdiği kararlar bağlayıcıdır.[13] Bu nedenle tıpkı devlet yargılamasında olduğu gibi, tarafların hakem kararlarına karşı başvuracakları ve adil yargılanma haklarını güvence altına alan hukuki yolların varlığı gereklidir. Bu bağlamda, tahkim yargılamasına ilişkin milli ve milletlerarası düzenlemelerde belirli ve sınırlı sayıda sayılmış olan sebeplerin varlığı durumunda tarafların hakem kararlarına karşı iptal davası yoluna gidebilecekleri öngörülmüştür ve bu şekilde bu iptal sebepleri ile tahkim yargısında denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Bununla birlikte, iptal davası tahkim yargılamasında verilen kararın esasının yeniden incelendiği bir kanun yolu olarak değerlendirilmemelidir. İptal davasının işlevi, hakem kararının maddi doğruluğunu denetlemekten ziyade, tahkim yargılamasının kanunda öngörülen temel usuli güvencelere uygun yürütülüp yürütülmediğini sınırlı sebepler çerçevesinde incelemektir. Bu yönüyle iptal davası, bir taraftan tahkim yargılamasının etkinliğini korurken, diğer taraftan tarafların adil yargılanma hakkı ve usuli güvencelerinin ihlal edilmesini önlemeye hizmet eden istisnai bir denetim mekanizmasıdır.

İlgili mevzuatlarda sınırlı olarak sayılmış olan sebeplerden biri de tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edilmiş olmasıdır. Bu çalışmanın odağını da bu iptal sebebi oluşturmaktadır.

---

[12] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 67 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 302-304 ; Ergin Nomer, **Milletlerarası Usul Hukuku**, Beta Basım Yayıncılık, 2. Bs., 2018, s. 233 **(Usul)**. Bu sözleşmeler; New York Sözleşmesi, "Milletlerarası Ticari Hakemlik Konusundaki 1961 Tarihli Cenevre-Avrupa Sözleşmesi", "Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözülmesi Hakkında Sözleşme- ICSID" olarak sayılabilir.

[13] Sibel Özel**, Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Legal Yayıncılık, 2. Bs., İstanbul 2024, s. 5 (**Kanunlar İhtilafı) ;** Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 12 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 9 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 12-14 ; Şule Gültek, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca İptal Davası", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011, s. 14-15.

Tarafların eşitliği ilkesi, tahkim sürecinin adil bir şekilde yürütülmesi ve tarafların hakları arasındaki dengenin korunması açısından oldukça kritiktir.

Bu çalışmada, milletlerarası hakem kararlarının iptal edilme sebeplerinden biri olan tarafların eşitliği ilkesinin ihlali incelenmektedir. Çalışmanın temel amacı, milletlerarası tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesinin hukuki niteliğini, kapsamını ve iptal davasındaki işlevini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, tarafların eşitliği ilkesinin hangi hallerde ihlal edilmiş sayılabileceği, bu ihlalin hakem kararının iptali sonucunu doğurması için hangi şartların aranacağı ve mahkemelerin bu tür iddiaları ne şekilde değerlendirdiği doktrin ve yargı kararları ışığında ele alınacaktır.

Çalışmada ayrıca, tarafların eşitliği ilkesinin adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı ve kamu düzeni müdahalesiyle olan ilişkisi üzerinde de durulacaktır. Zira tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesi çoğu zaman tek başına değil, tarafların yargılamaya etkin şekilde katılma, iddia ve savunmalarını sunma, delillerini ileri sürme, karşı tarafın iddialarından haberdar olma ve hakem heyeti tarafından dikkate alınma haklarıyla birlikte gündeme gelmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında tarafların eşitliği ilkesi, yalnızca soyut bir usul ilkesi olarak değil, tahkim yargılamasının farklı aşamalarında somutlaşan temel bir güvence olarak incelenecektir.

Bununla birlikte, tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesine aykırılık iddiasında bulunulması tek başına hakem kararının iptali için yeterli değildir. İptal davasında mahkeme, ileri sürülen ihlalin gerçekten taraflardan birinin usuli konumunu diğer taraf karşısında zayıflatıp zayıflatmadığını, bu ihlalin hakem kararının sonucuna etkili olup olmadığını ve ihlal iddiasının tahkim yargılaması sırasında usulüne uygun şekilde ileri sürülüp sürülmediğini değerlendirmelidir. Bu nedenle tarafların eşitliği ilkesinin kapsamının ve bu ilkenin ihlalinin iptal davasında hangi şartlar altında dikkate alınacağının belirlenmesi, hem teorik hem de uygulama bakımından önem taşımaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde hakem kararlarına karşı başvuru yollarından iptal davası yolundan bahsedilecek, sınırlı olarak sayılmış olan iptal sebepleri konuyla bağlantılı olduğu kadarıyla incelenecektir. Bu bölümde, iptal davasının hukuki niteliği, amacı ve kapsamı ele alınacak; mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacak iptal sebepleri ile iptal talebinde bulunan tarafça varlığı ispatlanması gereken iptal sebepleri sistematik biçimde açıklanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise milletlerarası ticari tahkimde tarafların eşitliği ilkesi incelenecektir, diğer usuli ilkeler ile bağlantısı üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda, tarafların

eşitliği ilkesinin amacı ve normatif temeli ortaya konulacak; ilkenin adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı ve kamu düzeni ile ilişkisi değerlendirilecektir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise bir iptal sebebi olarak tarafların eşitliği ilkesinin ihlali üzerinde durulacaktır. Tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin hakem kararının iptali sonucunu doğurması için gereken şartlar açıklanacak, tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin ortaya çıkabileceği bazı usuli işlemlerden bahsedilecektir. Bu çerçevede özellikle ihlal ile hakem kararı arasındaki nedensellik ilişkisi, ihlalin kararın esasına etkisi, ihlal iddiasının tahkim yargılaması sırasında ileri sürülmesi, dürüstlük kuralı ve iptal davasında somutlaştırma yükü incelenecektir. Ayrıca delillerin sunulması, tebligat süreci, hakem heyetinin seçimi ile hakemlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı gibi tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin gündeme gelebileceği bazı usuli işlemler değerlendirilecektir.

Bu doğrultuda çalışma, milletlerarası tahkimde tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin hakem kararlarının iptali bakımından taşıdığı önemi ortaya koymayı ve bu ilkenin ihlal edildiği haller ile iptal sonucunu doğurmayacak usuli düzensizlikler arasındaki sınırın belirlenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKEM KARARLARINA KARŞI BAŞVURULACAK KANUN YOLU OLARAK İPTAL DAVASI

1.1 Hakem Kararlarına Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolu Olarak İptal Davasına Genel Bakış

1.1.1 Genel Olarak Hakem Kararlarının İptali

MTK, hakem kararlarına karşı başvurulabilecek tek kanun yolu olarak iptal davasını düzenlenmiştir. Buna göre MTK, iptal davası sonucu mahkemenin vereceği karar açısından temyize ya da yargılamanın iadesine ilişkin bir düzenleme içermemektedir.[14] [15]

İptal davası, süreci, amacı ve sonucu olarak temyiz davasından farklıdır. İptal davasında, kararın varlığına ve geçerliliğine ilişkin bir değerlendirme yapılır. Bu nedenle kanunda sayılmış olan iptal davası sebepleri usule ilişkindir.[16] Sonucunda ise temyiz davası yolundaki bozma kararından farklı bir sonuç ortaya çıkar. İptal olunan hakem kararı, iptal olunan kısmıyla sınrılı olarak ortadan kalkacaktır.[17] Bu nedenle iptal olunduktan sonra bu kararın hakem kuruluna iadesi veya düzeltilmesinin ya da tamamlanmasının istenilmesi mümkün değildir. Kısacası, iptal davası ile hakem heyetinin yetkisi sona erecektir.[18]

Bununla birlikte, hakem kararının iptali her durumda uyuşmazlığın kesin olarak sona erdiği anlamına gelmemektedir. Nitekim doktrinde de ifade edildiği üzere, iptal edilen bir hakem kararına konu uyuşmazlık, tarafların tahkim iradesinin devam etmesi hâlinde yeniden tahkim yargılamasına götürülebilecektir.[19] Bu durum, iptal mekanizmasının tahkim yargılamasını

[14] Gedik, **a.g.e.,** s. 42 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 334.
[15] Bu noktada belirtilmesi gereken bir durum da yargılamanın iadesine ilişkin HMK içinde düzenleme yer almasıdır. Doktrinde Can, iptal başvurusunun birçok durumda yetersiz kalabileceğini, yargılamanın yenilenmesinin MTK kapsamındaki tahkim yargılamaları için de mümkün kılınması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. Can, **a.g.e.,** s. 590-591.
[16] Aygün, **a.g.m., s.** 665 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 55.
[17] Aygün**, a.g.m.,** s. 665-667 ; Gedik, **a.g.e.,** s. 41.
[18] Gedik, **a.g.e.,** s. 41-42.
[19] Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Mine Tan Dehmen, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Hakem Kararının İptali Üzerine Yeniden Tahkime Gidilmesi", **Public and Private International Law Bulletin**, C. 45 S.2, 2025, s. 419 vd.

ortadan kaldıran değil, aksine belirli sınırlar içinde denetleyen istisnai bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

7101 sayılı İcra ve İflas Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun[20] ile MTK m. 15'te yapılan değişiklik uyarınca; iptal davası bölge adliye mahkemesinde görülecek, bölge adliye mahkemesinin vereceği karara karşı temyiz yolu da açık olacaktır. Güncel şekliyle MTK'da iki aşamalı bir denetim yolu getirildiği söylenebilir.[21] UNCITRAL uyarınca ise hakem kararlarına karşı sadece iptal davası açılabilmesine imkan verilmektedir.[22] Bu durum, doktrinde iptal ve temyiz yollarının farklı usulleri ve farklı faydaları bakımından bir araya getirildiğinde, bu faydaların bertaraf edileceğini ve tahkim süresinin uzatılmış olacağını ifade edilerek eleştirilmiştir.[23]

HMK, tahkim hükümlerinde çoğunlukla MTK hükümlerini esas almıştır.[24] Bu bakımdan HMK uyarınca da milli hakem kararlarına karşı da sınırlı sayıda iptal davası sebepleri öngörülmüştür, ancak bunun yanında HMK yargılamanın iadesi kanun yoluna dair de düzenleme içermektedir. 1086 sayılı HUMK döneminde, hakem kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilmekteydi. Ancak sonra 6100 sayılı HMK ile bu sistemden vazgeçilmiş, farklı bir itiraz yolu kabul edilmiştir. Bu düzenlemeye göre hakem kararları, HMK m.439'da[25] belirtilen sebeplerin varlığı

---

[20] Yayımlanma Tarihi: RG 15/03/2018, S. 30361.

[21] Ağırman, **a.g.e.,** s. 631 ; Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1. Bs., 2007, s. 102 **(Milletlerarası Tahkim)** ; Değirmencioğlu, **a.g.e.,** s. 66 ; Şanlı**, Uluslararası Akitler**, s. 345, dn. 510.

[22] Aygün, **a.g.m.,** s. 669 ; Serpil Işık, **MTK ve HMK Kapsamında Hakem Kararlarına Karşı İptal Davası**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstabul, 2022, s. 52.

[23] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 102-103.

[24] Ağırman, **a.g.e.,** s. 631 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 329 ; Can, **a.g.e.,** s. 553.
Belirtilmelidir ki HMK ile MTK, iptal davasının açılmasının hakem heyeti kararını durdurmayışı, iptal davasından feragat ve içre edilebilirlik şerhi gibi bazı konularda MTK ile farklı bir düzenlemededir.

[25] "*(1) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür. (2) a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu, b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu Kısımda öngörülen usule uyulmadığı, c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediği, ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiği, d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediği ya da yetkisini aştığı, e) Tahkim yargılamasının, usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde, bu Kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmediği ve bu durumun kararın esasına etkili olduğu, f) Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği, g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı, ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu, tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir. (3) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği iddiasıyla açılan iptal davasında, tahkim sözleşmesi kapsamında olan konuların, tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konulardan ayrılması mümkün olduğu takdirde, hakem kararının sadece tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konuları içeren bölümü iptal edilebilir. (4) İptal davası, bir ay içinde açılabilir. Bu süre, hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir. (5) İptal talebi, davaya bakan bölge adliye mahkemesi aksine karar vermedikçe, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır. (6) İptal davası hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna*

halinde iptal davasına konu olabilir ve iptal davasında verilen karara karşı Yargıtay'a temyiz başvurusu yapılabilir. Ayrıca, HMK m. 443[26] kapsamında şartların mevcut olması durumunda yargılamanın iadesi yoluna da gidilebilmektedir.[27]

Tahkimin hızlılık amacı dikkate alınarak, bu iptal davası sürecinin daha da kısaltılması gerekip gerekmediği doktrinde tartışılmıştır. Buradaki görüşlerden ilki, iptal davalarının Bölge Adliye Mahkemelerinde kesin olarak sonuçlandırılması ve temyiz yolunun açık olmamasıdır. Ancak bu öneri, hukuki tutarlılık bakımından olumlu karşılanmamaktadır.[28] Kanaatimizce de, hızlı ama hukuka uygun olmayan bir sürecin avantajlı olmayacağı pek tabi aşikardır, bu nedenle iki aşamalı bu yargı sisteminin daha yerinde olduğunu düşünmekteyiz. Zira hızlı ancak yeterli hukuki denetimden yoksun bir sürecin, hakem kararlarının iptali gibi tarafların temel usuli güvencelerini ilgilendiren bir alanda avantajlı kabul edilmesi mümkün değildir.

Bir diğer görüş ise, iptal davalarının direkt olarak temyiz yeri mahkemesi olan Yargıtay'da görülmesi yönündedir. Bu görüş uyarınca iptal davasının doğrudan temyiz mahkemesinde görülmesi önemli bir süre avantajı oluşturacaktır. Görüşü destekleyen bir örnek de iptal davalarının İsviçre'de doğrudan temyiz mahkemesinde görülüyor olmasıdır.[29] Bu görüşte ise içtihat makamı olan Yargıtay'ın iş yükünün gereğinden fazla artacağı yönünde bir eleştiri bulunmaktadır. Ayrıca, bu durumun tahkim mahkemelerine ve kararlarına gereğinden fazla bir statünün tanınacak olmasıdır.[30]

Belirtilmelidir ki, Türk mahkemelerinin tahkime ilişkin verdikleri kararlarda tutarlı bir yaklaşım sergilediği söylenemez. Bunun sebebi de, tahkime tabii olmuş uyuşmazlığın niteliğine

---

başvurulabilir. Temyiz incelemesi, bu maddede yer alan iptal sebepleriyle sınırlı olarak, öncelikle ve ivedilikle karara bağlanır. Temyiz, kararın icrasını durdurmaz. (7) İptal davasının kabulü hâlinde, kabul kararı temyiz edilmezse veya ikinci fıkranın (b), (c), (ç), (d), (e) ve (f) bentlerindeki hâllerin varlığı sebebiyle kabulü hâlinde, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakemleri ve tahkim süresini yeniden belirleyebilirler. Taraflar isterlerse eski hakemleri tayin edebilirler."

[26] "*Yargılamanın iadesine ilişkin yukarıdaki Sekizinci Kısmın Üçüncü Bölümü hükümleri, niteliğine uygun düştüğü şekilde tahkime de uygulanır. (2) Tahkimde, yargılamanın iadesi sebeplerinden sadece 375 inci maddenin birinci fıkrasının (b), (c), (e), (f), (g), (h), (ı) ve (i) bentleri uygulanır. Yargılamanın iadesi davası mahkemede görülür. (3) Yargılamanın iadesi talebi kabul edilirse mahkeme, hakem kararını iptal eder ve uyuşmazlığı yeniden bir karar verilebilmesi için yeni hakeme veya hakem kuruluna gönderir. Bu durumda hakem veya hakem kurulu 421 inci maddeye göre yeniden seçilir veya oluşturulur.*"

[27] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 332 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 97-98 ; Can, **a.g.e.,** s. 549.

[28] Can, **a.g.e.,** s. 555.

[29] Can, **a.g.e.,** s. 555, 558 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 117 ; Gedik, **a.g.e.,** s. 42 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 68 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 34-35. Beysülen Angın, ayrıca görüşünü şu şekilde nitelendirmiştir: "*İsviçre Federal Mahkemesinin iptal davalarını üç ila altı ay gibi kısa bir sürede karara bağlaması, ülkede iptal davalarını temyiz mahkemesinin karara bağlamasının ne kadar yerinde bir düzenleme olduğunu göstermektedir. İptal başvurularının doğrudan Federal Mahkemeye yapılması, Almanya ve Türkiye gibi ülkelerdeki durumun aksine, bu davaların tek bir aşama ile sonlandırılmasını sağlamaktadır.*"

[30] Can, **a.g.e.,** s. 555, 558.

göre (örneğin ticarete ilişkin bir uyuşmazlık, inşaat sözleşmesine ilişkin bir uyuşmazlık vb.) farklı Yargıtay dairelerinin son mercii olarak görev almasıdır. Bu hususta, bazı yazarlar tahkime yönelik uyuşmazlıkların bir daire özelinde incelenmesini istemişlerdir.[31] Kanaatimizce de bu uygulama, tahkimle ilgili daha istikrarlı bir görünüş oluşturacak ve Türkiye'de tahkim kurumunun gelişimine katkı sağlayacaktır.

MTK, iptal davaları için basit yargılama usulünü kabul etmiştir. Buradaki uygulamanın arkasında, iptal davasının bir temyiz davası gibi işlemeyeceği ve mahkemenin uyuşmazlığın esasına girmeyeceği gibi sebepler yer alır.[32] İptal davası, aksine karar verilmedikçe dosya üzerinden incelenip karara bağlanır. İptal davasının konusu nihai tahkim mahkemesi kararıdır, ancak kısmi hakem kararlarına karşı da iptal davası açılabilir. Geçici hakem kararları ise sadece ön meselelere ilişkin olduğundan, iptal davasının konusu olmaz. Ayrıca ara kararlara karşı da müracaat söz konusu olmayacaktır.[33]

Dava açma süresi MTK m. 15/A/4 uyarınca 30 gündür. Bu süre HMK m. 439'da da aynı şekilde 30 gün olarak belirlenmiştir. UNCITRAL Model Kanunu'nda iptal davası açma süresi üç ay olarak öngörülmüştür.[34] Doktrinde, bu farkın, tahkim süreçlerini hızlandırma ve tahkimden beklenen hızlı sonuç alma amacından kaynaklandığı ifade edilmiştir.[35]

Bu süre, hakem heyeti kararının veya düzeltme, yorum ya da tamamlama kararının taraflara bildirilmesi itibariyle başlayacaktır. İptal davasının açılması, kararın icrasını kendiliğinden durdurur. Ancak iptal davası süresinde açılmazsa, BAM iptal başvurusunu incelemez ve usulden reddeder. Burada önemli olan taraflara hakem kararının tebliğ edilmesi ve tarafların varsa iptal sebeplerini öğrenmesidir.[36]

İptal davası açıldığında, MTK uyarınca hakem kararı iptal davası sonuçlanıp kesinleşene dek icra edilemez. MTK ile HMK arasındaki bir fark da buradadır: MTK uyarınca, iptal davasının açılması hakem kararının icrasını kendiliğinden durdururken, HMK hükümleri uyarınca ise, iptal davasının açılması hakem kararlarının icrasını durdurmayacaktır. Bu düzenleme, özellikle

[31] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 327-328 ; Can, **a.g.e.,** s. 558.
[32] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 335 ; Ersari, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Kararlarının İptali", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2023, s. 201. Belirtilmelidir ki, bu hususta MTK'nin gerekçesi yeterli değildir. *Bkz*. https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss712m.htm (Erişim Tarihi: 29.12.2024).
[33] Can, **a.g.e.,** s. 556 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 33 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 136-141 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 65 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 33.
[34] UNCITRAL Model Kanunu m. 34/3.
[35] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 51, 339 ; Değirmencioğlu, **a.g.e**., s. 71 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 66 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 43.
[36] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 340 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 66.

MTK'nın uygulama alanına giren uyuşmazlıklar bakımından isabetli görünmektedir.[37] Şöyle ki; icra edilmiş bir kararın iptali, icra sonucunda tahsil edilen bedelin iadesini zorunlu kılar. Bu durum elbette milletlerarası niteliği olan uyuşmazlıklar ve yine muhtemelen farklı milletlere mensup taraflar için çok daha zor olacaktır.[38] Zira farklı hukuk sistemlerine tabi veya farklı ülkelerde yerleşik taraflar arasında bu iade sürecinin yürütülmesi uygulamada önemli güçlükler doğurabilecektir.

İptal davalarında verilen kararlara karşı kanun yolu açıktır. Bu kapsamda, HMK m. 439/6 hükmü uyarınca, taraflar temyiz yoluna başvurabilme hakkına sahiptir. Temyiz kanunda açıkça belirtilen iptal sebepleriyle sınırlı olarak gerçekleştirilecektir.

Son olarak belirtilmelidir ki, MTK m. 15 uyarınca taraflar, iptal davası açma haklarından kısmen ya da tamamen feragat edebilir. Böyle bir feragat olduğu durumda, hakem kararı, iptal davası açma süresinin geçmesi beklenmeden, verildiği anda icra edilebilir olacaktır.[39] Elbette burada çeşitli sorular gündeme gelecektir. Hakem kararı verilmeden, yani bir hak doğmadan, peşinen feragat nasıl değerlendirilebilir? Bu konuda doktrinde, milletlerarası tahkimin ihtiyaçları ve özellikleri düşünülüp, peşinen feragat etmenin uygun olduğu ifade edilmiştir.[40]

Bir diğer soru da şu olacaktır: Taraflardan sadece biri iptal hakkından feragat edebilir mi? Bu hususta öncelikle göz önünde bulundurulması gereken temel ilke, hukuki eşitlik prensibidir. Kanun koyucu, düzenlemeleri oluştururken taraflar arasında hakkaniyetsiz bir durum yaratma amacı gütmeyeceğinden, iptal hakkına ilişkin hükümler de bu perspektiften değerlendirilmelidir. Ayrıca, kanun metninin lafzı da bu konuda yol göstericidir. İlgili düzenlemede "taraflar" ifadesinin kullanılmış olması, iptal hakkından feragatin ancak ortak iradeyle gerçekleşebileceği yönünde bir yorum yapılmasını desteklemektedir. Dolayısıyla, yalnızca bir tarafın tek başına iptal sebeplerinden feragat etmesi, yasal düzenlemenin ruhuna ve eşitlik ilkesine aykırı bir durum teşkil edebilir.[41]

MTK uyarınca, iptal davasından feragat edebilecek taraflar için "yerleşim yerleri veya olağan oturma yerleri Türkiye dışında bulunan taraflar" iptal davasından feragat edebilir denilerek bir

[37] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 341 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 207.
[38] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 342-343.
[39] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 346 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 70-71 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 46.
[40] Aygün, **a.g.m.,** s. 686 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 71.
[41] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 346 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 39 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 47-48.

sınırlama yapılmıştır.[42] Bu sınırlamanın, Türk hukuk düzeninin kamu düzeni ve tahkim mekanizmasının denetimi ile ilgili olduğu belirtilmiştir.[43]

Onun dışında burada, feragat edilemeyecek sebepler de mevcuttur. Bunlar; MTK m. 15/A/2'nin a ve b alt bentlerinde yer alan, uyuşmazlığın tahkimde sonuçlanmaya elverişli olmaması ve kamu düzenine aykırı bir hakem kararının varlığı sebepleridir. Bu sebeplerden taraflar feragat etse dahi, kararın icra edilebilirliği açısından yine bu sebeplerle ilgili değerlendirme yapılacaktır, buradaki mantık da budur. Bu sebepler, sadece tarafları ilgilendirmeyen sebeplerdir. Nitekim bu sebepler, mahkemelerin re'sen gözetmek zorunda olduğu sebeplerdir.[44] Bu durumdan, aşağıda ilgili bölümlerde de detaylıca bahsedilecektir.

1.1.2. Hakem Kararlarının İptal Sebepleri

MTK m. 15/A uyarınca iptal davasına dayanak olabilecek sebepler sınırlıca sayılmıştır ve sadece bu sınırlı sebepler çerçevesinde bir inceleme yapılabilir. Buna "sınırlılık ilkesi" denilir ve uygulamada etkin bir şekilde gözetilerek uygulanır.[45]

İptal davasında hakimler sadece MTK m. 15/A uyarınca usulî bir değerlendirmede bulunabilirler. Uyuşmazlığın esasına girilmesi ve buna nazaran bir hüküm verilmesi ve esastan denetim yapmaları mümkün değildir, bu yasağa "revizyon yasağı" da denilmektedir.[46] [47]

Bu ilke, milletlerarası tahkim için oldukça önemlidir. Devlet mahkemelerinin hakem kararlarını esastan incelemesi, özünde tahkim kurumunun varlığını sarsacaktır.[48] Tahkim kurumunun temelini, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı hakem heyeti önünde çözmeye rızalarının

---

[42] *Bkz*. MTK m. 6/4.
[43] Öztemiz, **a.g.m.,** s. 47.
[44] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 346-347 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 39 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 47.
[45] Can**, a.g.e.,** s. 558, 565 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 152 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 349 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 56.
[46] Ergin Nomer, **Devletler Hususi Hukuku**, Beta Basım Yayıncılık, 23. Bs., 2021, s. 572 **(DHH)** ; Şanlı**, Uluslararası Akitler**, s. 342 ; Ağırman, **a.g.e.,** s. 630 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 350 ; Değirmencioğlu, **a.g.e.,** s. 68-69 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 16 ; Aygün, **a.g.m.,** s. 667 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 109, 149 ; Irgız, **a.g.m.,** s. 20 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 55 ; Musa Aygül, "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri", **Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. 31, S. 2, 2012, s. 103 **(Tanınma ve Tenfiz).**
[47] Revizyon yasağının bir istisnası, iptal sebeplerinden kamu düzenine aykırılıktır. Bu konuda detaylı bilgi için *bkz*. Nomer**, DHH,** s. 572. ; Doğa Irgız, "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzenine Aykırılığın Revizyon Yasağı Kapsamında İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2023. Yargıtay'ın da bu görüşten hareketle, hatalı olarak, yabancı hakem kararlarının içeriğinin, tarafların arasındaki tahkim sözleşmesinin geçerliliği bakımından da incelenmesi gerektiği şekilde kararlar verdiği görülmektedir. *Bkz*. YHGK, T. 08.02.2012, E. 2011/13-568, K. 2012/47.
[48] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 331 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 343-344 ; Can, **a.g.e.,** s. 566.

olmasıdır. Bu yüzden devlet mahkemeleri, iptal veya tanıma ve tenfiz aşamalarında esasa yönelik bir değerlendirme yapmadan önce tahkim iradesini inceler ve denetler. Tahkime yönelik her milletlerarası anlaşmalarda ve milli yasalarda bu ilke benimsenmiştir.[49]

Bu bakımdan, mahkemeler iptal davası sırasında sadece MTK m. 15'te sayılan sebeplerin varlığını inceleyebilecektir. Nitekim iptal sebebi olarak düzenlenmiş maddeler de zaten esasa girilmesi gerekilmeyen ve kısa bir inceleme sonucu değerlendirilebilecek, şekli ve usulî bazı sebeplerdir.[50] Ancak yine de, tahkim yargılamasının tarafların anlaşmalarına uygun yürütülmemesi ve kararın esası üzerinde etkili olması durumunda, bu da iptal sebebi olarak kabul edilebilir. Bu sistem, tahkimin etkinliğini korurken tarafların haklarını da gözetmeyi amaçlar.[51]

Kanaatimizce de iptal sebeplerinin sınırlı olarak sayılması tahkimin amacına uyan bir uygulamadır. Taraf iradesinin ön planda olduğu ve tarafların gizlilik, çabukluk gibi öncelikleri göz önünde bulundurduğu düşünüldüğünde, tahkim sisteminin işleyen bir sistem olması için[52] bu iptal sebeplerinin sınırlı sayılmış olmasını doğru buluyoruz. Bu gibi avantajların ve tahkim kurumuna olan güvenin sağlanması için, devlet mahkemelerinin iptal incelemesi yaparken tahkim kurumunu bertaraf edecek gibi hareket etmemesi gerekir. Nitekim, MTK m. 15 düzenlemesi incelendiğinde, örneğin hakemlerin esasa uygulanan hukuku doğru uygulayıp uygulamadığı bir iptal sebebi olarak düzenlenmemiştir.[53]

MTK m. 15 uyarınca iptal sebepleri şu şekilde sayılmıştır: *"Hakem kararları aşağıdaki hallerde iptal edilebilir:*

> *1.Başvuruyu yapan taraf; (a) Tahkim anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim anlaşmasının, tarafların anlaşmayı tabi kıldıkları hukuka veya böyle bir hukuk seçimi yoksa Türk hukukuna göre geçersiz olduğunu, (b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya bu Kanunda öngörülen*

[49] Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 344. Belirtilmelidir ki, Yargıtay'ın 28/02/1994 tarihli ve 4/1 sayılı İçtihadı Birleşme Kararı ile tarafların davanın esasına uygulanacak hukuku belirlediği durumlarda, mahkemenin hakem kararının bu hukuka uygun verilip verilmediğini inceleyebileceği kabul edilmiştir. Yine de, bu İçtihadı Birleştirme Kararı, *mülga* HUMK'a dayanan bir karardır. Şu an yürürlükte olan MTK ve HMK'da mahkemelerin esastan inceleme yapması kabul edilmemiştir.
[50] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 102 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 153.
[51] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 105.
[52] Çelikel/Erdem, **a.g.e**., s. 850.
[53] Hakan Pekcanıtez, "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri," **Makaleler - Cilt II**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2. Bs., Nisan 2023, s. 526 **(Yeni HMK)** ; Fikret Yıldırım, "Tahkimde İptal Davası ve İptal Davasının Amaçları Bakımından Bazı Değerlendirmeler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,** C. 22, S. 3, 2016, s. 3010 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 17.

usule uyulmadığını, (c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediğini, (d) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiğini, (e) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar verdiğini veya istemin tamamı hakkında karar vermediğini ya da yetkisini aştığını, (f) Tahkim yargılamasının, usul açısından tarafların anlaşmalarına veya bu yönde bir anlaşma bulunmaması halinde, bu Kanun hükümlerine uygun olarak yürütülmediğini ve bu durumun kararın esasına etkili olduğunu, (g) Tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmediğini, ispat ederse veya,

2. Bölge adliye mahkemesince; (a) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı, (b) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu, tespit edilirse".

Benzer bir çizgiyle, HMK m. 439/2 uyarınca iptal sebepleri şunlardır: *"(a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu,(b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu Kısımda öngörülen usule uyulmadığı, (c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediği, (ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiği, (d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediği ya da yetkisini astığı,(e) Tahkim yargılamasının, usul acısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması halinde, bu Kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmediği ve bu durumun kararın esasına etkili olduğu, (f) Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği, (g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı, (ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu, tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir".*

İki kanunda da iptal sebepleri benzer şekilde ve sınırlı olarak sayılmıştır.[54] Buradaki temel fark ise şudur: HMK'ya uyarınca hakim iptal davasında sadece taraflarca öne sürülmüş olan iptal sebepleriyle sınırlı değildir, ayrıca re'sen diğer sebepleri de dikkate alabilir. Oysa MTK uyarınca bu re'sen inceleme yetkisi sadece sınırlı hallerde mevcuttur.[55] Bu farklılık, MTK kapsamında iptal denetiminin daha dar tutulmasına yol açmakta; böylece özellikle milletlerarası unsur taşıyan uyuşmazlıklarda, hakem kararlarının iptal edilmesi ihtimalinin sınırlanması

[54] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 50/330 ; Değirmencioğlu, **a.g.e.,** s. 69 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 155.
[55] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 50/330 ; Değirmencioğlu, **a.g.e.,** s. 69-70 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 155.

suretiyle, icra edilmiş kararların sonradan geri alınmasına ilişkin güçlüklerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen iptal sebeplerinden yalnızca birinin mevcut olması, mahkeme tarafından iptal kararı verilmesi için yeterli bir gerekçe teşkil eder. Başka bir deyişle, mahkeme, bu sebeplerden en az birinin varlığını tespit ettiğinde, iptal kararı vermek zorundadır.[56] Öte yandan, mahkemenin kısmi iptal kararı vermesi durumunda, iptal edilmeyen kısım bakımından kesinleşecektir. Yani, iptal edilmeyen bölümler taraflar açısından bağlayıcılığını sürdürecek ve hukuki güvenlik ilkesi çerçevesinde korunacaktır.[57] Yargıtay'ın içtihatları da bu yönde şekillenmiş olup[58], iptal edilmeyen hükümlerin geçerliliğini koruyacağı yönünde kararlar tesis edilmektedir.

İptal sebepleri, kendi içinde iki ayrı kategoriye ayrılır. MTK m. 15/A/1 uyarınca, iptal talebinde bulunan tarafça varlığı ispatlanacak sebepler düzenlenmişken, MTK m. 15/A/2'de mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacak iptal sebepleri düzenlenmiştir. İptal sebepleri incelendiğinde, tarafların ispat etmesi gerekli olan konuların genellikle bir kararın sahip olması gereken temel niteliklere ilişkin olduğu görülebilir. Öte yandan, mahkemenin re'sen dikkate alacağı hususlar, iptal davasına bakan mahkeme açısından hukuki önem taşıyan ve ilgili hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirilmesi gereken unsurlar olarak öne çıkmaktadır.[59]

İlk kategoriye göre, başvuru sahibinin ileri sürdüğü iptal sebeplerini gerekçeli bir şekilde ortaya koymak, bu vakıaların gerçekliğini ve nedenselliğini kesin olarak açıklamak ve ispatlamak zorundadır. Aksi halde mahkeme bu sebepleri dikkate almayacaktır. İkinci kategori içinse mahkeme, taraflardan biri bu sebeplerin üzerinde durmasa da doğrudan tespit edebilir.[60] Bu ayrım ayrıca feragat bakımından önem taşır. Taraflar, birinci kategorideki sebepler bakımından iptal hakkından feragat edebilir; ancak ikinci kategori için bu mümkün değildir. Bunun sebebi, ikinci kategorideki sebeplerin ayrıca kamu yararına da hizmet etmesidir.[61]

Bir başka fark da hak düşürücü süre bakımından ortaya çıkar. Kanunda belirtilen süre olan 30 günlük sürede dava açılmazsa, ilk kategorideki sebepler için hak düşürücü süre işlemiş olur ve

[56] Şanlı**, Uluslararası Akitler**, s. 341 ; Şanlı, **MÖHUK**, s. 673-674 ; Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, **a.g.e.,** s. 821.
[57] Şanlı, **Uluslararası Akitler,** s. 341 dn 505 ; Şanlı, **MÖHUK**, s. 674 dn. 612 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 58.
[58] Yargıtay'ın 15. Hukuk Dairesi'nin 15.11.2007 tarihli, 2007/3708 esas, 2007/7216 karar sayılı kararında, tahkim kararlarının kısmen iptali halinde, iptal edilmeyen kısımlar için kazanılmış hakların geçerliliğini koruduğu ve bu kısımların hukuki bağlayıcılığının devam edeceği ifade edilmiştir. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 01.04.2025)
[59] Gültek, **a.g.m.,** s. 75.
[60] Can, **a.g.e.,** s. 565.
[61] Can, **a.g.e.,** s. 565.

dolayısıyla bu sebepler olası bir icra edilebilirlik davasında da gündeme gelemez. İkinci kategori için de iptal davası açma süresi aynıdır; ancak bu sebepler feragat edilemeyen sebeplerdir ve dolayısıyla hakkın düşmesine yani bir maddi engellemeye maruz kalmayacaktır.[62]

1.2. Mahkeme Tarafından Re'sen Dikkate Alınacak İptal Sebepleri

Mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacağı öngörülen sebepler, taraflarca öne sürülmese veya ispat edilmese dahi kendiliğinden değerlendirme konusu olur.[63] Bu hususta, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.09.2015 tarihli, E. 2013/13-1847, K. 2015/2020 sayılı kararında, milletlerarası tahkim mahkemesi kararının kamu düzenine aykırı olup olmadığının mahkemece re'sen dikkate alınması gerektiğini açıkça ifade etmiş ve bu değerlendirme yapılmadan karar verilmesinin isabetsiz olduğunu vurgulamıştır.[64]

1.2.1. Uyuşmazlığın Tahkime Elverişli Olmaması

Bir uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülüp çözülemeyecek olması hususu, "tahkime elverişlilik" olarak ifade edilmektedir. Tahkime elverişlilik, bir uyuşmazlığın niteliği itibarıyla tahkim mekanizmasına uygun olup olmadığını belirleyen bir ölçüttür. Uyuşmazlıkların tahkim mahkemesinde çözülmeye uygun olup olmadığı tahkime elverişlilik olarak belirlenmektedir. [65]

MTK m. 15/A/2/a hükmüne göre, eğer bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesinin Türk hukuku çerçevesinde mümkün olmadığı tespit edilirse, hakem veya hakem kurulu tarafından verilen kararlar iptal edilecektir. Burada kanun lafzından da görülebileceği üzere, tahkime

---

[62] Can, **a.g.e.,** s. 565.
[63] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 124 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 127.
[64] Y. HGK, T. 30.09.2015, E. 2013/13-1847, K. 2015/2020. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 01.03.2025).
[65] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration** s. 312-313 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 117 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 352 ; Nomer**, DHH,** s. 578 ; Selda Taşyürek Köksal, "Tahkime Elverişlilik", **Tahkim Anlaşması, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-I**, ed. Mustafa Erkan/Candan Yasan Tepetaş, 1. Bs., İstanbul, 2020, s. 413 ; Hüseyin Akif Karaca, "Tahkime Elverişlilik: Rekabet, İflas ve Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları", **Tahkim Anlaşması, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-I**, ed. Mustafa Erkan/Candan Yasan Tepetaş, 1. Bs., , 2020, s. 394 ; Asiye Şahin Emir, "İş Sözleşmesinde Yer Alan Tahkim (Özel Hakem) Şartının Geçerlilik Sorunu", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 22, S. 2, 2020, s. 912-913 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 39 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 126 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 293-294 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 127 ; Ahmet Dülger, "Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının Konu Bakımından Yetki Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 8, S. 1, 2023, s. 274-275 **(Konu Bakımından Yetki).**

elverişlilik için değerlendirme yapılırken göz önünde bulundurulacak olan hukuk, Türk hukukudur.[66] Nitekim UNCITRAL Model Kanunu'un 1. maddesinin 5. fıkrasında, tahkime elverişliliğin her devletin kendi ulusal mevzuatına göre belirleneceği belirtilmiş olup, bu konuda herhangi bir ölçüt öngörülmemiştir.[67]

HMK m. 408'de de MTK ile tahkime elverişlilik konusuna ilişkin paralel bir düzenleme yer alır. HMK kapsamında da, yalnızca tahkime elverişli uyuşmazlıkların tahkim sürecine konu olabileceği kabul edilmektedir. Bu hükümler, tahkim mekanizmasının kullanım alanını sınırlandırarak, kamu düzenini ilgilendiren veya mutlak surette devlet yargısında görülmesi gereken uyuşmazlıkların tahkim dışı bırakılmasını sağlar.

Burada özellikle belirtilmesi gereken önemli bir husus, tahkime elverişlilik ile tahkim anlaşmasının geçerliliğinin birbirinden bağımsız iki ayrı konu olduğudur. Tahkime elverişlilik, belirli bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüme kavuşturulmaya uygun olup olmadığını belirleyen bir kavramdır. Diğer yandan, tahkim anlaşmasının geçerliliği ise, taraflar arasında yapılan tahkim sözleşmesinin hukuken bağlayıcı olup olmadığına ve gerekli şekil şartlarını taşıyıp taşımadığına ilişkin bir değerlendirmeyi içerir. Bu ayrımın doğrudan bir sonucu olarak, bir hakem kararının iptali tahkime elverişlilik eksikliği gerekçesiyle talep edildiğinde, tahkim anlaşmasının geçerliliği bu çerçevede ayrıca incelenmeyecektir.[68] [69]

Tahkime elverişlilik kavramı ile kamu düzeni kavramı, birbirleriyle yakından ilişkili olup, tahkim yoluna başvurulabilecek uyuşmazlıkların sınırlarını belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Tahkime elverişlilik, her ülkenin kendi milli hukuk sistemine göre belirlediği bir sınırlamadır. Bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülebilmesi için, o ülkenin hukuk düzeni içerisinde tahkime uygun kabul edilmesi gerekmektedir.[70] Milli hukuk sistemleri, tahkime elverişlilik konusunu değerlendirirken kamu düzeni, milli menfaatler, sosyal düzenin korunması ve tarafların haklarının güvence altına alınması gibi çeşitli faktörleri göz önünde

[66] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 359 ; Karaca, **a.g.m.,** s. 408 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 127-128.
[67] Gültek, **a.g.m.,** s. 128.
[68] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 126.
[69] Doktrinde, İngilizce terimi ile "arbitrability", bazı durumlarda tarafların tahkim iradesinin varlığını ve geçerliliğini de içerecek gibi geniş kullanıldığı Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkeme kararlarının mevcut olduğu da ifade edilmiştir. *Bkz*. Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 313.
[70] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 127 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 39; Karaca, **a.g.m.,** s. 397 ; Hatice Selin Pürselim, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Kira Sözleşmelerinin Tahkime Elverişliliği", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 27, S. 1, 2021, s. 499.

bulundurur.[71] Yargıtay içtihatlarında da tahkime elverişlilik meselesi ele alınırken, kamu düzeni kavramı önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir.[72]

Doktrinde bir görüş uyarınca, uyuşmazlığın tahkime elverişli olmaması aynı zamanda kamu düzenine aykırılık oluşturur ve kamu düzenine aykırılık iptal sebepleri arasında yer aldığı için tahkime elverişliliğin de ayrı bir sebep olarak düzenlenmesi gereksizdir.[73]

Tahkime elverişliliğin, "subjektif" ve "objektif" olmak üzere iki yönü olduğu ifade edilmektedir. Belirtilmelidir ki, doktrinde subjektif tahkime elverişliliğin devletlerin ve kamu tüzel kişilerinin uyuşmazlıklarını tahkime götürme ehliyetini konu edindiğini, objektif tahkime elverişliliğin ise uyuşmazlığın konusunun, özellikle milletlerarası kamu düzeni anlayışı çerçevesinde, tahkim yoluyla çözümlenmeye elverişli olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olduğu kabul edilmektedir.[74]

MTK kapsamında düzenlenen ilk iptal nedeni, sübjektif tahkime elverişsizlik olarak adlandırılmaktadır. Sübjektif tahkime elverişsizlik, tarafların tahkim anlaşmasını yapma ehliyetine sahip olmaması durumunu ifade eder. [75] Buna karşılık, objektif tahkime elverişlilik, tahkime konu edilen uyuşmazlığın niteliği itibarıyla tahkim yoluyla çözüme uygun olup olmadığını ifade eder. Bir başka deyişle, Türk hukuku çerçevesinde tahkime konu edilemeyen bir uyuşmazlık söz konusuysa, tahkim yoluna başvurulması mümkün değildir.[76]

MTK'nın amaç ve kapsamını düzenleyen m. 1'de, tahkime hangi konuların elverişli olmadığına ilişkin düzenleme yer almaktadır. Bu bağlamda, Kanun, "Türkiye'deki taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklarla ilgili uyuşmazlıklar ve tarafların iradesine bağlı olmayan uyuşmazlıklar" için uygulanmamaktadır. Dolayısıyla, yasa koyucu tahkime uygunluk

[71] Ersari, **a.g.m.,** s. 40 ; Karaca, **a.g.m.,** s. 397 ; Pürselim, **a.g.m.,** s. 499.
[72] Y. 15. HD, T. 18.3.1986, E. 1985/3919, K. 1986/1044 kararında, mahkeme şu değerlendirmede bulunmuştur: "*[…] Kanun'un gerek metin gerekse ruhu itibariyle ve ısrarla koyduğu bu kuralın kamu düzeni ile ilgili olduğu açıkca görülmektedir. Herşeyden önce kuralın emredici nitelik taşıdığı ortadadır. Hakemlerin vermiş oldukları kararlar mahkeme kararı niteliğinde bulunmadığından sonuçta taşınmaz mülkiyetine ilişkin verilecek kararlar tesbit niteliğinde olup eda davasının açılması mümkün olan hallerde esasen böyle bir tesbit davası açılamayacağından hakemlerde taşınmaz mülkiyetinin intikaline dair açılacak bu gibi davaların reddi gerekecektir. O halde, kamu düzeni ile ilgili olan taşınmaz mülkiyetinin intikali sonucunu doğuran nizanın çözümü hakkında tahkim şartı HUMK.'nun 518. madde hükmü gereğince geçersiz olduğu düşünülmeksizin davanın kabulü gerekirken yazılı olduğu şekilde reddine karar verilmesi usûl ve Yasa'ya aykırıdır […]*" (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).
[73] Aygün, **a.g.e**., s. 687 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 127.
[74] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration**, s. 313-348.
[75] Can, **a.g.e.,** s. 566.
[76] Can, **a.g.e.,** s. 576.

hususunda iki temel nokta olarak ele almıştır: taşınmaz mallarla ilgili uyuşmazlıklar ve yalnızca taraf iradesine tabi olmayan konular.

1.2.2. Hakem Kararının Kamu Düzenine Aykırı Olması

Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 15/A/2/b uyarınca, iptal davasına bakan mahkemenin, hakem kararının kamu düzenine aykırılığını tespit etmesi halinde, bu kararı kendiliğinden hükümsüz kılabilir. Bu hüküm, milletlerarası tahkim hukukunda yaygın kabul gören ilkelere ve UNCITRAL Model Kanunu'na da uyumludur. UNCITRAL Model Kanunu'nun 34. maddesi, tahkim kararlarının iptaline ilişkin hükümler içermekte olup, kamu düzenine açıkça aykırılık halinde mahkemelerin iptal yetkisini öngörmektedir. Milletlerarası tahkim uygulamalarında da kamu düzeni, tahkim kararlarının iptali veya tanınmasının reddi için temel bir denetim ölçütü olarak kabul edilmektedir.[77]

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri, "kamu düzeni" kavramının içeriğinin ve kapsamının herhangi bir yazılı hukuk normunda açıkça tanımlanmamış olmasıdır.[78] Kamu düzeni, genel ve soyut bir kavram olup, değişen toplumsal, hukuki ve ekonomik koşullara göre farklı yorumlara tabi tutulabilmektedir. Bu belirsizlik, yalnızca MTK açısından değil, aynı zamanda milletlerarası tahkim hukuku ve yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi açısından da geçerlidir.[79] New York Sözleşmesi m. V ile MÖHUK m. 54 altında da tenfiz engeli olarak düzenlenen kamu düzeninin tanımı yapılmamıştır.

Kamu düzeni, kesin ve değişmez bir tanıma sahip olmayan, toplumdan topluma ve zamana bağlı olarak farklılık gösterebilen bir kavramdır. İçeriği, içinde bulunulan sosyal, ekonomik ve siyasal koşullara göre şekillenmekte olup, hukuk düzeninin korunmasını amaçlayan kurallar

[77] Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 325 ; Gültek, **a.g.m**., s. 135.
[78] İbrahim Doğan Takavut, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Usule İlişkin Konularda İrade Serbestisi,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs. 2021, s. 180-181.
[79] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 369 ; Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 326 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 92.

bütününü ifade etmektedir.[80] Genel olarak takdiri ve izafi bir nitelik taşıyan kamu düzeni kavramı, her somut olay için ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken dinamik bir kavramdır.[81]

Öncelikle kamu düzenine aykırılık kavramının, hakemlerin Türk hukukundan farklı hukuk kurallarına göre karar vermesiyle doğrudan ilişkilendirilmemesi gerektiği önemle belirtilmelidir. Hakemlerin kararlarının hukuki veya maddi olarak hatalı olup olmadığı yönünde bir denetim yapılması kamu düzeni incelemesinin kapsamına girmez.[82] Kamu düzenine aykırılık denetimi, hakem kararının içeriğinin doğru olup olmadığını incelemek yerine, kararın devletin temel hukuk düzeni ile bağdaşıp bağdaşmadığını sorgular.

Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin kamu yararı, genel ahlak, genel sağlık gibi ölçüler temel alınarak kısıtlanabileceği yer alsa da; kamu düzeninin ne olduğu açıklanmamıştır. Kanunlara, Anayasa'da bahsedilen temel hak ve özgürlüklere aykırılık kamu düzeni müdahalesini gerektirecektir.[83] Ancak yine de kanunlarda kamu düzenine ilişkin bir tanım yapılmamıştır.

Doktrinde kamu düzeni kavramının farklı tanımlamaları mevcuttur. Bir yazar, kamu düzeni kavramını "*Türk toplumunun temel yapısı be temel çıkarlarını koruyan kurallar bütünü*" olarak tanımlamıştır. Yazar, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklere, Türk kanunlarının esas prensiplerine, adap ve ahlak anlayışına aykırılık durumlarında kamu düzeni müdahalesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.[84] Bir yazara göre, kamu düzeni kavramı, belirli bir ülkede geçerli olan hukuki, sosyal, siyasal ve ahlaki yapının temel ilkelerini ifade etmektedir.[85] Bir yazar, kamu düzenini örgütlü toplumun temel yapısını ve esas çıkarlarını güvence altına almayı amaçlayan hukuk kuralları olarak tanımlamıştır.[86] Doktrinde bir başka yazara göre ise kamu düzeni, bir toplumun belirli bir zaman dilimindeki sosyal, ekonomik, siyasal, ahlaki ve hukuki yapısını şekillendiren ve temel çıkarlarını koruyan kurumlar ile kuralların bütünüdür.[87]

---

[80] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 371 ; Ahmet Cemal Ruhi, **Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstanbul, 2019, s. 3/7 **(Kamu Düzeni)** ; Can, **a.g.e.,** s. 576-577 ; Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 326-327 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 55 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 139 ; Nuray Ekşi, "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", **Public and Private International Law Bulletin**, C. 40, S. 1, 2020, s. 155 ; Kemal Dayınlarlı, **"**Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni", **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65'inci Yaş Armağanı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**, Ankara, 1988, s. 658 **(Kamu Düzeni) ;** Takavut**, a.g.e.,** s. 180-182.

[81] Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 7 ; Gültek, **a.g.m.**, s. 134 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s 473 ; Ekşi, **a.g.m.,** s. 152 **(Kamu Düzeni)** ; Dayınlarlı, **Kamu Düzeni**, s. 26.

[82] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 369, 372 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 93.

[83] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 369-370 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 139.

[84] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 370.

[85] Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s 473.

[86] Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 328.

[87] Süha Tanrıver, "Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeni", **Milletlerarası Hukuk Bülteni**, Sayı 17-18, 1997-98, s. 476 **(Kamu Düzeni)** ; Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 328.

Yargıtay'ın çeşitli kararlarında kamu düzenine ilişkin açıklamalar mevcuttur. Yargıtay'a göre, ahlak ve dürüstlük kurallarını, toplumun temel değer ve yargılarını, adalet anlayışını ve Anayasa'da güvence altına alınan temel hakları ciddi şekilde zedeleyen ve bu ilkelere aykırılık teşkil eden durumlar, kamu düzeninin ihlali anlamına gelmektedir.[88]

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında kamu düzeni kavramı şu şekilde tanımlanmıştır:

"[…] Türk kamu düzeninin ihlalini gerektirecek haller çoğunlukla emredici bir hükmün açıkça ihlali halinde düşünülecektir. Fakat her emredici hükmün ihlali halinde veya her emredici hükmü ihlal eden bir yabancı kararın Türk kamu düzenine aykırı bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. İç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerinin, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, ortak prensiplere, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir […]"[89]

Yargıtay, bir başka İçtihadı Birleştirme Kararı'nda şöyle ifade etmiştir:

"…O halde, iç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyiniyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir. İç hukukta kamu düzeninin, tarafların uymak zorunda oldukları, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kurallar olarak anlaşılması gerekir…"[90]

Yabancı bir kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması için kararda Anayasanın veya hukuk sisteminin temel ilkelerine, vazgeçilmez prensiplerine, Türk toplumunun genel örf-adet ve ahlak anlayışına aykırı olması gerekir.[91] Yargıtay bir kararında *"... Yabancı mahkemenin*

[88] Y. HGK, T. 6.5.1998 E. 12-287, K. 325 ; Y. HGK., E. 2011/568 K. 2012/47 T. 8.2.2012 ; Y. HGK., E. 2013/1847 K. 2015/2020 T. 30.9.2015 ; Y. 13. HD., E. 2011/19737 K. 2012/25406 T. 13.11.2012 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 11.12.2025).
[89] Y. HGK, T. 26.11.2014, E. 2013/1135, K. 2014/973. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025)
[90] Y. İBGK, T. 10.02.2012, E. 2010/1, K. 2012/1 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025). Yayımlanma Tarihi: RG: 20.09.2012, s. 28417.
[91] Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 265 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 141.

Türk Hukukunu uygulamaması veya yanlış uygulaması başlı başına kamu düzenine açıkça aykırılık oluşturmaz ve tanımaya da engel teşkil etmez. Türk hukuk düzeninin temelini teşkil eden ve kendisinden vazgeçilmeyecek değerlerin ihlal edilmesi halinde ise kamu düzeninin açıkça ihlal edildiğinden söz edilebilir…" demiştir.[92]

Bu açıklamalar eşliğinde de görülebilir ki doktrinde ve Yargıtay'ın görüşlerinde keskin sınırları olan bir tanımlama yer almamaktadır; çünkü kamu düzeni, toplumdan topluma, zamana ve mekana bağlı olarak farklılık gösterebilen dinamik bir kavramdır.[93] Kamu düzeninin belirsiz ve geniş bir anlam taşıması, hakem kararlarının uygulanmasını engellemek isteyenlere geniş bir hareket alanı sunmaktadır.[94] Bu nedenle, doktrinde genel kabul gören görüş, hakimin kamu düzenine aykırılık denetimini yaparken aykırılığın açık ve bariz olması gerektiğini araması yönündedir. Kamu düzeni, içeriği zamanla değişebilen ve somut olayın özelliklerine göre farklı yorumlanabilen bir kavram olduğundan, hakimin kamu düzeni denetiminde geniş bir takdir yetkisine sahip olması, denetimin keyfi bir müdahale aracı haline gelmemesi için sınırlandırılmalıdır.[95]

Kamu düzeni kavramının soyut ve dinamik bir yapıya sahip olması, uygulamada belirli ölçüde belirsizlik yaratmakla birlikte, bu kavramın her somut olaya özgü ayrıntılarıyla düzenlenmesi ve kanunlaştırılması da mümkün değildir. Bu nedenle de iptal davasına bakan hakim, kamu düzeni denetimini yaparken belirli bir takdir yetkisine sahiptir. Ancak, bu takdir yetkisi sınırsız veya keyfi bir şekilde kullanılamaz. Bu doğrultuda, hakim yalnızca Türk hukukuna aykırılığı gerekçe göstererek yabancı bir hakem kararını iptal edemez. Yabancı bir hakem kararının, yalnızca Türk hukukundan farklı maddi veya usul kurallarına dayanılarak verilmiş olması, başlı başına kamu düzenine aykırılık teşkil etmez. Zira milletlerarası tahkim uygulamalarında taraflar, tahkim yeri olarak belirlenen ülkenin hukukuna veya tarafların üzerinde anlaştıkları hukuk sistemine göre uyuşmazlığı çözme yetkisine sahiptirler.[96]

Hakemin uyguladığı hukuk kurallarının Türk hukukundan farklı olması tek başına kamu düzeni engeli olarak değerlendirilemez; ancak bu kuralların adil yargılanma hakkını ihlal etmesi, tarafların hukuki dinlenilme hakkını zedelemesi veya devletin temel hukuk prensipleriyle çelişmesi halinde kamu düzenine aykırılık iddiası gündeme gelebilir.

---

[92] Y. 2. HD., T.4.12.2008, E. 2007/16684, K.2008/16665 (Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 265'ten naklen).
[93] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 370-371 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 473 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 55-57 ; Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 331 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 140 ; Tanrıver, **Kamu Düzeni**, s. 476 ; Ekşi, **a.g.m.,** s. 153.
[94] Ersari, **a.g.m.,** s. 57 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 135 ; Ekşi, **a.g.m.,** s. 153.
[95] Gültek, **a.g.m.,** s. 135 ; Tanrıver, **Kamu Düzeni**, s. 477 ; Dayınlarlı, **Kamu Düzeni**, s. 65-66.
[96] Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 264/476.

Hakimin takdir yetkisi kullanması hususunda bir görüş; iptal davasında, iç hukuka dayalı bir yaklaşım yerine, milletlerarası tahkim uygulamalarını göz önünde bulunduran bir perspektif benimsenmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir.[97] Bu ayrım, özellikle milli-milletlerarası kamu düzeni kavramlarını incelerken anlaşılırlık kazanır.

1.2.2.1. Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni Kavramları ve Farkları

Kamu düzeni kavramı, hem iç hukukta hem de milletlerarası özel hukukta kullanılan bir terim olmakla birlikte, bu kavrama ilişkin değerlendirme her iki hukuk alanında farklılık göstermektedir.[98] Milletlerarası kamu düzeni kavramı, iç hukuktaki anlama göre daha dar ve sınırlıdır.[99] Ayrıca milletlerarası kamu düzeninin içeriğini keskin bir biçimde belirlemek oldukça zordur.[100] İç hukuk bakımından kamu düzenini dikkate aldığımızda, her ülkenin hukuk sisteminin kendine özgü yapısı olduğu gibi, kamu düzenine atfettiği anlam ve kapsam da farklılık göstermektedir.[101]

Milli kamu düzeninin, yabancılık unsuru içermeyen yerli hakem kararlarına uygulanabilir olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Gerek doktrinde gerekse yargı uygulamalarında, yerli hakem kararlarının milli kamu düzenine aykırılık denetimine tabi olduğu genel kabul gören bir görüştür.[102]

Milletlerarası tahkimde hakem kararlarının iptali konusunda milli kamu düzeninin uygulanabilirliği hususunda önemli belirsizlikler mevcuttur. Somut kararlar ışığında, mahkemelerin milletlerarası bir hakem kararını milli kamu düzenine aykırılık sebebiyle iptal ettiğine dair bir örneğe rastlanmamaktadır. Bu nedenle de hakem kararları için milletlerarası kamu düzeni kavramı önem arz eder. Nitekim yabancı hakem kararlarının iptali ve tenfizinde milli kamu düzeninin uygulanması, milletlerarası tahkimin doğasına ters düşmektedir.[103] Milletlerarası kamu düzeni anlayışı ise, milli kamu düzeni kavramına kıyasen daha dar ve sınırlı olmakla beraber, milli kamu düzeni kavramını ve standartlarını özünde barındırır.[104]

---

[97] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 375 ; Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 331.
[98] Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 369 -370; Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 4 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 182 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 58 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 141 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 327 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 137 ; Tanrıver, **Kamu Düzeni,** s. 477 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 94.
[99] Stavroula Angoura, **The Impartiality and Independence of Arbitrators in International Commercial Arbitration,** 1. Bs, 2022, s. 38-39 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 371 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 56 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 141.
[100] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 371 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 56 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 141.
[101] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 369-370 ; Serpil Işık, **a.g.m.,** s. 327.
[102] Ersari, **a.g.m.,** s. 60.
[103] Ersari, **a.g.m.,** s. 60 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 142.
[104] Ersari, **a.g.m.,** s. 61 ; Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 6 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 183-184 ; Öztemiz, **a.g.m.**, s. 96.

Milletlerarası kamu düzeni, mahkemenin kendi yargılama usullerine uygun olarak vermediği bir kararın uygulanması durumunda, yadsınamayacak derecede büyük, önemli ve vazgeçilmez menfaatlerin zarar görme ihtimalini önlemek amacı güder.[105] Belirtilmelidir ki, doktrinde milletlerarası kamu düzenine ilişkin olarak doktrinde, özellikle Fransız ekolü tarafından savunulan yaklaşıma göre; milletlerarası kamu düzeni, aynı zamanda objektif tahkime elverişliliğin temel bir şartı ve belirleyicisi olarak kabul edilmektedir. Bu görüşe göre, bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüme kavuşturulup kavuşturulamayacağı (objektif tahkime elverişlilik), doğrudan o uyuşmazlık konusunun kamu düzenini ne derecede ilgilendirdiği ile ilintilidir.[106] Bu yaklaşıma göre, bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülüp çözülemeyeceği (objektif tahkime elverişlilik), o uyuşmazlığın doğrudan devletin temel çıkarlarını veya kamu politikasını ilgilendirip ilgilendirmediği ile sıkı sıkıya bağlıdır.

Türk hukukunda ise milletlerarası kamu düzeni kavramı, birbirini tamamlayan üç temel işlev etrafında şekillenmektedir.

İlk olarak, MÖHUK m. 5 uyarınca, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda uygulanması gereken yabancı hukukun, *lex fori*'nin kamu düzenine aykırı olması durumunda uygulanmasını engelleyen bir mekanizma işlevi görür.

İkinci işlevi, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi sürecinde ortaya çıkar. MÖHUK m. 54/1-c'ye göre, tenfizi talep edilen yabancı mahkeme kararının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde tenfiz talebi reddedilir.[107] Aynı şekilde, MÖHUK m. 58/1 gereğince, tanınması talep edilen yabancı mahkeme kararının kamu düzenine açıkça aykırı olması durumunda tanıma talebi de kabul edilmez.[108]

Milletlerarası kamu düzeninin üçüncü işlevi ise, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgilidir. New York Sözleşmesi'nin V/2/b maddesi ve MÖHUK'un 62/1/b hükmü gereğince, tenfizi veya tanınması talep edilen yabancı hakem kararının Türk kamu düzenine aykırılık oluşturması halinde, tenfiz talebi reddedilir.[109]

Tüm bu açıklamalar eşliğinde görülebilir ki milli kamu düzeninde öngörülen emredici kuralların tümü, milletlerarası kamu düzeni değerlendirilirken göz önünde bulundurulmaz.

[105] Ruhi, **Kamu Düzeni,** s. 7 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 61-62 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 141.
[106] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration**, s. 330 - 339.
[107] Nomer**, DHH,** s. 575 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 62.
[108] Nomer**, DHH,** s .575 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 62.
[109] Ersari, **a.g.m.,** s. 62.

Milletlerarası kamu düzeni kavramı olabildiğince dar yorumlanır ve tahkimin özüne zarar vermeyecek şekilde değerlendirilir.[110]

1.2.2.2. MTK Kapsamında Kamu Düzeni Kavramı

MTK iç tahkime ilişkin olmayıp, milletlerarası tahkime ilişkin olduğu ve milletlerarası kamu düzeni kavramı ile iç hukuktaki kavram birbirinden farklı olduğu için; daha önce HMK kapsamındaki kararlar için kamu düzeni müdahalesi gerektirmiş bazı durumlar, MTK'nin uygulanması açısından dikkate alınmayabilir.[111]

MTK'nın amaçlarından biri de Türkiye'nin tahkim yeri olarak tercih edilen bir ülke olmasını sağlamaktır. Bu bakımdan da zaten, tahkim yargısına olan devlet mahkemesinin müdahalesi, olabildiğince azaltılmış olmalıdır. Dolayısıyla, kamu düzenin müdahalesi olabildiğince minimum düzeyde olmalıdır.[112] Kamu düzenine aykırılık; uyuşmazlığın esası hakkında verilen karar, hakemlerin bağımsızlığı veya tahkim usulüne ilişkin olabilir. Milletlerarası tahkimde, uyuşmazlığın esasına ilişkin kamu düzenine aykırılık halleri oldukça sınırlıdır.[113] Buradaki prensip şudur: tahkim yeri ile uyuşmazlık arasında ne kadar güçlü bir bağlantı varsa, kamu düzeninin müdahalesi de o kadar etkili olacaktır. Eğer bu bağlantı çok sıkıysa, kamu düzeni kapsamlı bir şekilde devreye girebilir. Ancak, yabancı hakem kararına ilişkin bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda, eğer Türkiye ile yeterli düzeyde bir ilişki bulunmuyorsa, kamu düzeninin müdahalesi mümkün olduğunca sınırlı tutulmalıdır.[114]

Kamu düzeni kavramı, hakime, kendi hukuk sistemine aykırı düşen ve uygulanması mümkün olmayan hükümleri bertaraf etme imkanı tanımaktadır. Bir başka ifadeyle, kamu düzeni aracılığıyla hakim; toplumun genel ahlakını, güvenliğini, hukuk düzenini ve kamu yararını koruma görevini yerine getirmektedir. Bu kavram, hukuk sisteminin temel ilkelerine aykırı sonuçların engellenmesinde önemli bir denetim aracı olarak karşımıza çıkar.[115]

Her ne kadar kamu düzenine aykırılığın belirlenmesinde hakime geniş bir takdir yetkisi tanınmış olsa da, bu değerlendirmede mahkemelere rehberlik eden bazı temel ölçütler bulunmaktadır. Bu bağlamda, özellikle Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere yabancı hukukun uygulanması sonucunda ortaya çıkan sonucun aykırılık teşkil

[110] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 371 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 62-63 ; Gültek**, a.g.m.,** s. 136-137 ; Tanrıver, **Kamu Düzeni,** s. 477-479 ; Dayınlarlı, **Kamu Düzeni**, s. 19-20; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 96.
[111] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 372.
[112] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 375 ; Serpil Işık, **a.g.e.** s. 16-117.
[113] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 375 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 137-138.
[114] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 375 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 138.
[115] Nomer**, DHH,** s. 575 ; Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 27.

etmesi hâlinde, Türk kamu düzenine açık bir şekilde aykırılık oluşturur. Bu tür kuralların uygulanması, hukuk sistemimizin temel değerleriyle bağdaşmayacağından, mahkemeler tarafından kabul edilemez niteliktedir.[116]

Milletlerarası tahkim bakımından esasa ilişkin kamu düzenine aykırılık halleri oldukça sınırlı bir çerçevede ele alınmaktadır. Tahkim sisteminin temel ilkelerinden biri, devlet yargısının tahkim kararlarına müdahalesinin asgari düzeyde tutulması ve yalnızca ağır hukuki ihlallerin söz konusu olduğu durumlarda kamu düzeni denetiminin devreye girmesidir. Bu nedenle, esasa ilişkin kamu düzeni denetimi, mahkemelerin tahkim kararlarını esastan inceleyerek hakemlerin maddi hukuk kurallarını doğru uygulayıp uygulamadığını değerlendirmesine olanak tanıyan geniş kapsamlı bir denetim mekanizması olarak görülmemelidir.[117]

Hakem kararlarının iptali davalarında aranan kamu düzeni aykırılık ile yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde aranan kamu düzeni aykırılığın yoğunluğu açısından fark yok iken, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde ise kamu düzenine aykırılıkta "açıkça" olması şartı arandığından, mahkeme kararlarının tenfizindeki kamu düzeni yoğunluğunun, hakem kararlarına nisbetle daha az olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.2.3. Hakem Kararının Gerekçesiz, Tutarsız veya Çelişkili Olmasının Kamu Düzeni Açısından İncelenmesi

Devletlerin vazgeçilmez olarak kabul ettiği temel ilkeler, kamu düzenini ilgilendiren kurallar olup, genel olarak kamu yararını ve düzenini koruma amacı güder. Bu çerçevede, emredici hukuk kurallarına, ahlaka ve temel hak ve özgürlüklere aykırılık içeren durumlar, kamu düzeninin müdahalesini gerektirir. Örneğin, gümrük kanunları ve vergi mevzuatı kamu düzeni kapsamında değerlendirilir. Bu nedenle, vergi mevzuatına aykırı bir alacağı hükme bağlayan bir hakem kararı, Türk hukukunun temel ilkeleriyle uyuşmadığı için kamu düzeni müdahalesine tabi tutulur. Benzer şekilde, toplumun ekonomik yapısını düzenleyen kanunlara aykırı verilen kararlar da kamu düzenine aykırı sayılabilir.[118] Bir yabancı hakem kararının kamu düzenine aykırı sayılabilmesi için, kararın yalnızca mevzuatımızdaki kanuni düzenlemelere aykırı olması yeterli değildir. Asıl olarak, bu kararın Türk hukukunun temel değerlerine, toplumun genel ahlak anlayışına, Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere, hukukumuzun

[116] Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 32 ; Ekşi, **a.g.m.,** s. 156-157.
[117] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 375 ; Gültek, **a.g.m.,** s. 143.
[118] Nomer**, DHH,** s. 575-576 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 379-380 dn. 524 ; Ekşi, **a.g.m.,** s. 156-157.

dayandığı adalet ilkelerine ve milletlerarası alanda kabul görmüş evrensel hukuk kurallarına aykırılık teşkil etmesi gerekir. Bu ölçütler, kamu düzeni denetiminin sınırlarını ve derinliğini belirleyen esaslardır.[119]

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin[120] 6. maddesinin 1. fıkrası[121], herkesin medeni hak ve yükümlülüklerine ilişkin uyuşmazlıklarda ya da ceza alanında kendisine yöneltilen suçlamalarda, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde, makul süre içinde ve aleni olarak yargılanma hakkına sahip olduğunu güvence altına alır. Benzer şekilde, Anayasa'nın 36. maddesinin 1. fıkrası da, herkesin yargı mercileri önünde iddia ve savunma hakkı dahil olmak üzere, meşru vasıta ve yollarla adil yargılanma hakkını kullanabileceğini düzenlemektedir. Adil yargılanma hakkının hem milli hem de milletlerarası düzeyde açıkça korunması, bu hakkın kamu düzeni kapsamında değerlendirildiğini ortaya koyar. Dolayısıyla, savunma hakkına riayet edilmemesi halinde, bu durum kamu düzenine aykırılık teşkil edecek ve yargı müdahalesini gerektirecektir.[122]

Kamu düzenine aykırılık oluşturabilecek bazı tartışmalı durumlar mevcuttur. Bunlardan ilki hakem kararının gerekçesiz olması halidir. Bu durum usul hukukunun tartışmalı durumlarından biridir.[123]

Hakem kararlarının gerekçeli olup olmaması konusunda ülkelerin düzenlemeleri farklılık göstermekte olup, gerekçe içermeyen bir hakem kararının kamu düzeni çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda da ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Bu bağlamda uygulamada hakem kararlarının, iptal edilebilirlik bakımından önleyici tedbir olarak gerekçeli yazılması yerinde olacaktır.[124] Ayrıca belirtilmelidir ki, tarafların kararın hangi gerekçeye dayandığını bilme hakları, temel bir hak olarak kabul edilmektedir.[125]

---

[119] Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 88.
[120] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Yayımlanma Tarihi: RG 19/03/1954, S. 8662.
[121] AİHS m. 6/1'in tam metni şu şekildedir: "*Herkes, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar veya cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde yargılanma hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplumda ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde ya da aleniyetin adil yargılanmaya zarar verebileceği özel durumlarda, mahkeme, duruşmanın tamamını veya bir kısmını basına ve dinleyicilere kapatabilir...*" Sözleşmenin tam metni için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/ Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 07.08.2025).
[122] Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 94-96.
[123] Ersari, **a.g.m.,** s. 78.
[124] Ersari, **a.g.m.,** s. 80.
[125] Kalpsüz, Milletlerarası Tahkim, s. 89-90.

Gerekçesiz hakem kararlarının kamu düzeni açısından ele alınmasında, milli-milletlerarası kamu düzeni arasındaki ayrımın önemli olduğu belirtilmelidir. Örneğin, gerekçeli karar zorunluluğu bulunmayan usul hukukuna tabi bir hakem kararı, gerekçeli karar şartı olan bir hukuk sisteminde kamu düzenine aykırılık teşkil ederek iptal ya da tenfizin reddi sebebi olarak görülebilir.[126] Doktrinde bir yazar, hakem kararlarının gerekçesiz olmasının bir kamu düzeni ihlali oluşturmayacağını ifade etmiştir.[127]

Bir diğer husus ise hakem kararının çelişkili ve tutarsız olmasıdır. Bu durum, bazı ülkelerin mevzuatlarda ayrı bir iptal sebebi olarak da değerlendirilmiştir.[128] Doktrinde bir yazar, hakem kararlarının gerekçesinin tutarsızlığının zaten dar yorumlanması gereken kamu düzeni engeli oluşturmasının uygun olmadığını ifade etmiştir.[129]

1.3. İptal Talebinde Bulunan Tarafça Varlığı İspatlanacak İptal Sebepleri

İptal talebinde bulunan tarafça varlığı ispatlanacak sebepler şunlardır: Tahkim anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz olması, tahkim anlaşmasının taraflarının anlaşmayı tabi kıldıkları hukuka veya böyle bir hukuk seçimi yoksa Türk hukukuna göre anlaşmanın geçersizliği, hakem seçiminin tarafların anlaşmasına veya kanuna aykırı olması, hakem kararının tahkim süresi içinde verilmemesi, hakemin hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar vermesi, hakemin tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar vermesi veya isteminin tamamı hakkında karar vermemesi ya da yetkisini aşması, tahkim anlaşmasının usulüne uygun yürütülmemesi ve bu durumun kararın esasına etkili olması ve tarafların eşitliği ilkesine aykırılık.

1.3.1. Tahkim Anlaşmasının Taraflarından Birinin Ehliyetsiz Olması Veya Tahkim Anlaşmasının Geçersiz Olması

Bu iptal sebebi, MTK m. 15/A/1/a'da düzenlenmiştir. MTK m. 4'te tahkim anlaşmasının tanımı yapılmıştır. Tahkim anlaşmasının geçerliliği bakımından bu madde oldukça önem taşır. Buna göre, "*tahkim anlaşması, tarafların, sözleşmeden kaynaklansın veya kaynaklanmasın*

[126] Ersari, **a.g.m.,** s. 80 ; Özel, **Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, s. 184-185.
[127] Özel, **Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, s. 185.
[128] Örneğin, İtalyan Medeni Usul Kanunu, m. 829. (Codice di Procedura Civile, Art. 829) hakem kararlarının çelişki içeriyor olmasını ayrı bir iptal sebebi olarak düzenler. Bkz. Ersari, **a.g.m.,** s. 81.
[129] Ersari, **a.g.m.,** s. 82.

aralarında mevcut bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır."

Tahkim anlaşması, usul hukuku ilişkilerine tabi bir maddi hukuk sözleşmesidir.[130] Bu sebeple, tıpkı diğer sözleşmelerde olduğu gibi, geçerli sayılabilmesi için öncelikle ehil kişiler tarafından yapılmış olması gerekir. Tarafların hukuki ehliyete sahip olmamaları halinde, tahkim anlaşması geçerlilik kazanmaz ve taraflar açısından bağlayıcılık doğurmaz. Bu durum, tahkim sürecinin temel geçerlilik şartlarından birini oluşturur.[131]

Özellikle vurgulamak gerekir ki, taraflardan birinin ehliyetsizliği, tahkim anlaşmasının maddi geçerliliği kapsamında değerlendirilmekle birlikte, aynı zamanda sübjektif anlamda bir tahkime elverişsizlik hali teşkil etmektedir. Bu durum, hem sözleşme kurma ehliyetine ilişkin genel hukuk ilkeleri hem de tahkim iradesinin geçerliliği açısından çift yönlü bir değerlendirmeyi gerekli kılar.[132]

Türk Hukuku'nda, gerçek kişilerin hak ve fiil ehliyeti, ilgilinin milli hukukuna tabidir. Ayrıca Türk Hukukunda tahkim anlaşması yapma ehliyetine yönelik özel bir kanunlar ihtilafı hükmü bulunmamaktadır. Bu nedenle, tahkim anlaşması yapma ehliyeti bakımından MÖHUK'un ehliyete ilişkin genel hükmü esas alınmalıdır. [133]

Tahkim anlaşmasının geçersiz olup olmadığının tespiti sürecinde, öncelikle hangi hukuk sistemine tabi olduğu belirlenmeli, ardından sözleşmenin geçerliliği bu hukuka göre değerlendirilmelidir. Kanun hükmünün lafzından hareketle, ilk olarak tarafların tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuku seçip seçmedikleri dikkate alınmalıdır. Taraflarca açıkça bir hukuk seçimi yapılmışsa, tahkim anlaşmasının geçerliliği, bu irade beyanına uygun olarak belirlenen hukuk düzenine göre değerlendirilecektir. Buna karşılık, taraflar arasında herhangi bir hukuk seçimi bulunmadığı durumda ise, tahkim anlaşmasının geçerliliği Türk Hukuku hükümleri çerçevesinde tespit edilecektir.[134]

---

[130] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 105.
[131] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 105-106 ; Fatih Işık, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstanbul, 2015, s. 8 **(Yetkiye Uygulanacak Hukuk)** ; Ersari, **a.g.m.,** s. 103 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 56-57.
[132] Ersari, **a.g.m.,** s. 103.
[133] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 384 ; Erdem, **a.g.e.,** s. 630 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 76 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 57.
[134] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 107 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 59-60.

Tahkim sözleşmesinin geçerliliği, asıl sözleşmenin geçerliliğinden bağımsız bir konudur. Tahkim şartı veya tahkim anlaşması, *kompetenz-kompetenz* prensibi ve MTK m. 4/4 uyarınca asıl sözleşmeden bağımsız değerlendirilir.[135] [136]

İlgili maddeden de anlaşılabileceği gibi, tahkim anlaşmasının geçerliliği farklı meselelere bağlıdır. Şekil ve esas bakımından geçerlilik, tarafların ehliyeti, uyuşmazlığın tahkime elverişliliği, tahkim iradesinin ortaya konması gibi farklı konular açısından inceleme yapılır ve buna göre geçerlilik belirlenir[137].

Türk hukukuna göre, tahkim şartının geçerli olabilmesi için birkaç unsur bir arada olmalıdır. Fiil ehliyeti olan tarafların tahkim iradesi tereddütsüz bir şekilde anlaşılmalıdır. Yargıtay'ın yaklaşımı da bu yöndedir. Yargıtay, tarafların hem mahkeme hem de tahkimi seçmeleri gibi durumlarda Yargıtay, tahkim iradesinin tereddütsüz olmadığına hükmetmiştir. [138] Örneğin, hem İngiliz mahkemelerinin yetkisinin tanındığı hem de tahkim sözleşmesinin olduğu bir uyuşmazlıkta Yargıtay, tahkim şartının geçerliliği için tahkim iradesinin "hiçbir tereddüde yer vermeyecek kesinlikte açık olması" gerektiğini de vurgulayarak, Türk Hukuku uyarınca geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunduğu sonucuna varılamayacağına ve dolayısıyla ilk derece mahkemesinin direnme kararının bozulmasına hükmetmiştir.[139]

Şekli geçersizlik denildiğinde akla gelebilecek ilk şey, tahkim sözleşmesinin yazılı olmamasıdır. MTK m. 4/2 uyarınca, "*Tahkim anlaşması yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim anlaşmasının taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması gerekir. Asıl sözleşmenin bir parçası haline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması halinde de geçerli bir tahkim anlaşması yapılmış sayılır."* denilmiştir.

---

[135] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 213 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 163-164 ; Nomer**, Usul**, s. 267 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 71-72 ; Çelikel/Erdem, **a.g.e.,** s. 851.

[136] *Kompetenz-kompetenz* prensibiyle ilgili ayrıntılı bilgi için *bkz*. Emre Esen, "Uluslararası Tahkime Tâbi Bir Uyuşmazlığın Devlet Mahkemelerine Götürülmesi Hâlinde Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine İlişkin İtirazların İncelenmesi ve Kompetenz–Kompetenz Prensibi", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, **Prof. Dr. Atâ Sakman'a Armağan**, C. 8., S. 1, 2011, ss. 355- 380 **(Kompetenz-Kompetenz)**.

[137] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 72.

[138] Y. 15. HD., T. 24.03.2005, E. 2005/3312, K. 2005/4255 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.05.2025).

[139] Y. HGK., E. 2024/653 K. 2025/584 T. 1.10.2025 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 15.11.2025).

Tahkim anlaşmalarında yazılı şekil şartına ilişkin düzenlemeler, UNCITRAL Model Kanunu, çeşitli ulusal tahkim mevzuatları ve 1958 tarihli New York Sözleşmesi'nin lafzında büyük ölçüde örtüşmekte ve aynı hukuki çizgide birleşmektedir.[140]

UNCITRAL Model Kanunu'nun 7. maddesinde ise yazılılık şartı daha esnek bir biçimde ele alınmakta; sadece belgeye dökülmüş klasik yazılı anlaşmalar değil, elektronik iletişim araçlarıyla yapılan ve içerik ile tarafların niyetini ortaya koyan beyanların da yazılılık şartını karşılayabileceği kabul edilmektedir. Böylece modern iletişim araçları dikkate alınarak, yazılı şekil şartı çağın gereklerine uygun biçimde yorumlanmaktadır.[141]

MTK kapsamında ise, iletişim araçları yelpazesini genişleterek, belge teatisine imkan sağlayan her türlü iletişim vasıtasıyla yapılan tahkim anlaşmalarını geçerli kabul etmektedir.[142] Bu yaklaşım, yazılılık şartı bakımından hem UNCITRAL Model Kanunu'ndan hem de 1958 tarihli New York Sözleşmesi'nden daha kapsayıcı bir düzenleme ortaya koymaktadır.[143] Ayrıca, MTK'nın yazılı şekil anlayışı, Türk Borçlar Kanunu'ndaki klasik yazılılık tanımını da aşmakta; böylece modern iletişim teknolojilerinin tahkim pratiğine entegrasyonunu mümkün kılan daha esnek ve çağdaş bir yorum benimsenmektedir.[144]

Hiç şüphesiz, kanunda açıkça sayılan mektup, telgraf, teleks ve faks gibi klasik iletişim araçlarının ötesinde, günümüzde yaygın biçimde kullanılan pek çok modern iletişim vasıtası da mevcuttur. Bu araçların başında elektronik posta hizmetleri, WhatsApp uygulaması ile çeşitli sosyal medya platformları gelmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu araçların da Kanun'un "elektronik ortama geçirilmiş olması" ve "gibi bir iletişim aracına" ifadeleriyle örnekleyici bir üslupla kaleme alınmış olması çerçevesinde yazılılık şartını karşılayabileceği düşünülmektedir.[145]

Tahkim anlaşmasının maddi geçerliliği açısından belki de en kritik unsur, tarafların tahkim iradesini açık, tereddüde yer vermeyecek şekilde ortaya koymalarıdır.[146] Bu noktada,

---

[140] Ersari, **a.g.m.,** s. 90.
[141] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 168-169 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 91.
[142] Türk hukukunda aranan, sözleşmenin adi yazılı olması halidir. Bkz. Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 107 ; Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, **a.g.e.,** s. 800-802 ; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, **a.g.e.,** s. 795 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler,** s. 320.
[143] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 167-169 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 92 ; Özel, **Kanunlar İhtilafı,** s. 66. Özel'in de ifade ettiği üzere, MTK'daki yazılılık şartı, UNCITRAL Model Kanunu ile benzerlik göstermekle birlikte, New York Sözleşmesi'nden daha geniştir. Özellikle elektronik iletişim ve tarafların irade beyanlarının geniş yorumlanması, MTK'yı daha esnek hale getirmektedir.
[144] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 168.
[145] Ersari, **a.g.m.,** s. 92-93.
[146] Ersari, **a.g.m.,** s. 95.

Yargıtay'ın yaklaşımı oldukça katı bir çizgide seyretmektedir. Zira, tarafların uyuşmazlıklarını kural olarak devlet yargısı önünde, yani mahkemelerde çözme imkanına sahip oldukları dikkate alındığında; bu yoldan feragat ederek, çözümü hakemler nezdine bırakma iradelerinin açık ve kesin biçimde ortaya konması gerektiği kabul edilmektedir.[147] [148]Tahkim iradesinin tereddütlü görüldüğü durumlarda, Türk mahkemeleri tahkim şartını geçersiz sayma yaklaşımındadır.[149]

Tahkim anlaşmasının maddi geçerliliği bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus ise, anlaşmanın belirli ya da en azından belirlenebilir bir uyuşmazlıkla ilgili olması gerekliliğidir. Başka bir ifadeyle, taraflar arasında doğmuş ya da doğması muhtemel uyuşmazlıklardan hangilerinin tahkim yoluyla çözüme kavuşturulacağının açıkça belirlenmiş ya da nesnel ölçütlerle tespit edilebilir nitelikte olması gerekir. Bu belirginlik, hem tahkim iradesinin kapsamının çizilmesi hem de yetki uyuşmazlıklarının önlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.[150]

1.3.2. Hakemin veya Hakem Heyetinin Seçiminin Usule Aykırı Olması

Tahkim sürecinde hakem veya hakem kurulunun seçimi sırasında, tarafların belirlediği veya tahkim yerinin ilgili mevzuatında öngörülen prosedürlere uyulmaması, MTK m. 15/A/1/b'ye göre yabancı hakem kararlarının iptal sebeplerinden biridir. Aynı şekilde, Türk hukukunun referans aldığı UNCITRAL Model Kanunu'nun 34/2/a/iv maddesi, hakem heyetinin oluşumunun taraflar arasında yapılan anlaşmaya uygun olmaması veya böyle bir anlaşmanın bulunmadığı durumlarda tahkim yeri hukukuna aykırı olması halinde hakem kararının iptal

---

[147] Ersari, **a.g.m.,** s. 95 ; Hatice Özdemir Kocasakal, "Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin Bir Kararı Çerçevesinde Mahkemelere de Yetki Veren Tahkim Anlaşmalarının ve Bu Geçerliliğin Tespitinin Mahkemeler Tarafından Yapılıp Yapılamayacağı", **Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, ss. 509-534.

[148] Y. 15. HD., 12.09.2011 tarihli, 2011/5332 Esas ve 2011/5055 Karar sayılı kararında şöyle denilmiştir: *"Tahkim şartı bir sözleşmenin taraflarının o sözleşmeden kaynaklanabilecek uyuşmazlıklarının çözümünü hakeme-hakemlere bırakmak hususunda yaptıkları bir anlaşmadır. Uyuşmazlıkların devlet mahkemelerinde çözümü esas olup, tahkim istisnai bir yoldur. Aksi düşünce Anayasanın 9. Maddesinde teminat altına alınan yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağına dair kurala ve tabii hakim ilkesine aykırı düşer…"* (Legalbank İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.02.2025).

[149] Ersari, **a.g.m.,** s. 95-96. Y. 15. HD., 01.07.2014 tarihli, 2014/3330 esas ve 2014/4607 karar sayılı kararında şöyle denilmiştir: "…*Asıl olan uyuşmazlıkların bağımsız mahkemelerce çözümlenip karara bağlanmasıdır. Uyuşmazlıkların tahkimde çözümlenebilmesi için uyuşmazlık konusunun tahkime elverişli olması ve taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin veya şartının bulunması gerekir. Tahkim sözleşmesi veya şartının temel kurucu unsuru da uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümleneceğine ilişkin irade açıklamasıdır. Tahkim iradesi açık ve kesin değilse, diğer bir anlatımla tahkim sözleşmesi veya şartında uyuşmazlığın mutlak olarak hakemde görüleceği kararlaştırılmamış, mahkeme yolu açık bırakılmışsa tahkim sözleşmesi veya şartı geçersiz (hükümsüz) olacağından davaya hakemde bakılamaz..."* (Legalbank İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.02.2025).

[150] Ersari, **a.g.m.,** s. 98.

edilebileceğini öngörmektedir.[151] Ayrıca, tarafların yaptığı anlaşmanın Kanun'un emredici hükümlerine aykırılık teşkil etmemesi gerektiği de vurgulanmalıdır.[152]

Tahkim dahil olmak üzere tüm yargılamalarda, yargılamayı yürüten hakim veya hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlık ilkesine bağlı olması, adil bir yargılamanın temelidir. Bu niteliklerin sağlanması için de hakim veya hakemlerin kanunlar ve hukukun temel prensiplerine uygun olarak seçilmesi oldukça önemlidir.[153] Taraflarca veya kanunlarda öngörülen usule uygun seçilmeyen hakemler, yargılamanın adil olup olmayacağı ve taraflar arasında eşitlik ilkesinin korunup korunmayacağı hususunda ciddi şüpheler oluşturabilir.[154]

Diğer iptal nedenleriyle kıyaslandığında, tahkim yargılamasının usule aykırı uygulanmasının kararın esasına etkisini taraflardan ispatlamaları beklenirken, hakem seçiminin usule aykırı olduğunun tespit edilmesi, kararın iptali için yeterli kabul edilir.[155]

MTK m. 15/A/1/b maddesinde yer alan "hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya bu Kanunda öngörülen usule uyulmadığı," ifadesi, hakem seçiminin taraflarca belirlenmediği durumda MTK'nın düzenlediği usule uygun olmasını zorunlu kılar. Bu iki usulden herhangi birine uyulmaması, hakem kararının iptaline yol açacaktır. Hakem seçiminde öncelikli olarak tarafların iradesi önem arz eder. Eğer taraflar kendileri bir yöntem belirlemişlerse, yalnızca onların seçtiği usule uyulması yeterli kabul edilmelidir, çünkü tarafların bu konudaki tercihinin korunması ve öncelenmesi, Türk Hukuku'nda olduğu kadar milletlerarası tahkimde de genel olarak benimsenen bir ilkedir.[156] Taraflar hakemlerin sayısı ve seçimi konusunda anlaşmaya vardıklarında, bu mutabakatın uygulanması zorunlu hale gelir. Bu nedenle, belirlenen yönteme uyulmaması, hakem kararının iptali için geçerli bir sebeptir.[157]

Doktrinde bir yazar, bu bağlamda ilgili hükmün "*hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen usule veya böyle bir anlaşmanın bulunmaması durumunda, bu Kanunda öngörülen usule uyulmadığı*" şeklinde bir düzenlemenin yapılması gerektiğini ifade etmiştir.[158]

---

[151] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 87 ; Ersari, **a.g.m.,** s 143.
[152] Ersari, **a.g.m.,** s. 143.
[153] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 210/222.
[154] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 87.
[155] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 87-88.
[156] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 88 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 144.
[157] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 108 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 406 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 88.
[158] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 88.

MTK m. 7'de hakemlerin seçim usulü ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Buna göre, hakem sayısı belirlemede taraflar serbest bırakılmıştır, ancak hakem sayısının tek bir sayı olması zorunludur. Taraflar hakem sayısını kararlaştırmadıysa, uyuşmazlık üç hakem ile çözülecektir.[159]

Çift sayıda hakem belirlenmesine yönelik yasağın temel amacı, karar alma sürecinde çıkmaz yaşanmasını önlemektir. Bu bağlamda, tahkim anlaşmasında hakem sayısının çift olarak belirlenmesi durumunda, anlaşmanın geçerliliği tartışma konusu haline gelebilir.[160] Bazı yazarlar, MTK m. 7/A'da öngörülen hakem heyetinin tek sayıda olması gerekliliğinin emredici bir hüküm olduğunu, dolayısıyla çift sayıda hakem seçiminin tahkim anlaşmasını geçersiz kılabileceğini ve bu durumun tahkim sonucunda verilen kararın iptaline yol açabileceğini ileri sürmektedir.[161] Bu hususta bir başka yazar ise; tarafların sırf çift sayılı hakem seçimi yapması dolayısıyla tahkim anlaşmalarının geçersiz kılınmasının hakkaniyet ve dürüstlük kuralı ilkeleriyle bağdaşmayacağını ifade etmiştir.[162]

Taraflar hakem tayininde taraf serbestisi de uyarınca hakemleri ismen belirleyebilir. Ancak ismen hakem tayin etmenin önemli sonuçları mevcuttur.[163] Taraflar, hakemlerin görevini yapmaması veya yapamaması durumlarında sözleşmenin hükümsüzlük durumuna göre önceden tedbir alabilir ve böylece sözleşmenin geçersizliği önlenebilir.[164]

Taraflar, tahkim anlaşmasında hakemlerin niteliklerine ilişkin belirli koşullar öngörmedikçe, çoğu hukuk sisteminde hakemler için özel bir nitelik şartı aranmaz.[165] Çoğu hukuk sisteminde hakemlerin gerçek kişi olması zorunludur. Ancak, bazı hukuk düzenlerinde tüzel kişilerin de hakem olarak atanmasına izin verilmektedir. Bununla birlikte, milletlerarası tahkim uygulamasında tüzel kişilerin hakem olarak görevlendirilmesi oldukça istisnai bir durumdur.[166]

Hakemlerin uyruğu ve/veya dini gibi konularda, esas olan hakemin bilgi ve becerisinin dikkate alınmasıdır.[167] UNCITRAL Model Kanunu m. 11/1, tarafların aksi yönde bir anlaşma

[159] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 203 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 39.
[160] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 203 ; Can, **a.g.e.,** s. 273 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 145.
[161] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 212 ; Ersari, **a.g.m.**, s. 145.
[162] Ersari, **a.g.m.,** s. 146. Yazar, bu hususta Hindistan Yüksek Mahkemesi'nin *Narayan Prasad Lohia v. Nikunj Kumar Lohia* [AIR 2002 SC 1139] kararını incelemiştir. İlgili kararda, taraflar çift hakem seçmiştir. Hindistan Tahkim ve Arabuluculuk Kanunu'nda çift hakem seçimi yasaklanmış olduğundan, aleyhine karar verilen taraf daha sonra iptal davası açmıştır. Mahkeme ise tahkim yargılamasında tarafların buna itiraz etmemesi sebebiyle tarafların itiraz hakkından feragat ettiğini ifade etmiştir. Ayrıntılı bilgi için *bkz*. Ersari, **a.g.m.,** s 146.
[163] İsmen hakem tayininde hakemlerin fiil ehliyeti ve görevi tamamlayabilme gibi durumları ile ilgili detaylı bilgi için *bkz*. Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 206 vd.
[164] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 209.
[165] Ersari, **a.g.m.,** s. 147.
[166] Ersari, **a.g.m.,** s. 148.
[167] Can, **a.g.e.,** s. 267-270 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 148.

yapmadıkça, hiç kimsenin uyruğu sebebiyle hakem olarak görev yapmasının engellenemeyeceğini düzenlemektedir. Benzer şekilde, birçok ulusal hukuk sistemi de hakemlerin uyruğunun, hakemlik görevini yerine getirmelerine engel teşkil etmeyeceğini kabul etmektedir.[168]

Taraflarca, hakem seçimi usulünü tahkim anlaşmasıyla birlikte belirlenebileceği gibi, tahkim anlaşmasının yapılmasından sonra da kararlaştırılabilir.[169] Hakem seçimi, taraflarca karşılaştırılabileceği gibi, bu yetkinin bir üçüncü kişi ya da kurum tarafından kullanılması da seçilebilir.[170]

Hakemlerin seçim usulüne ilişkin aykırılık itirazlarının, dürüstlük kuralına uyacak şekilde, tahkim yargılaması devam ederken ileri sürülmesi gereklidir. Tahkim yargılamasında bu hususa ilişkin hiçbir itirazda bulunmayan tarafların, sonra iptal davası ile bu itirazını dile getirmesi, dürüstlük kuralına uymayacaktır.[171]

Hakemlerin bağımsızlık ve tarafsızlık yükümlülüklerine aykırı hareket etmeleri, hakem seçimi sürecinde usulsüzlük doğurabilecek ve bu durum hakem kararının iptaliyle sonuçlanabilecek bir etkiye sahip olabilir. Çünkü hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması, yargılamanın seyrini ve nihai kararı doğrudan etkileyebilecek temel tahkim ilkelerinden biridir. Dolayısıyla, bağımsızlığı ve tarafsızlığı tartışmalı olan bir hakem heyetinin usule uygun şekilde oluşturulduğundan söz etmek mümkün değildir.[172] [173]

1.3.3. Hakem Heyetinin Kararını Tahkim Süresi İçinde Vermemesi

Tahkim süresi hakem heyetinin uyuşmazlığı karara bağlaması için belirlenen zaman dilimini ifade eder.[174] Devlet mahkemelerinin aksine tahkim sürecinin daha kısa olması, tahkimin avantajlarından biridir. Bu nedenle uyuşmazlığın tarafların beklediği hızda çözülmesi önem arz eder.[175]

---

[168] Ersari, **a.g.m.,** s. 148.
[169] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 205/403 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 88-89.
[170] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 215 ; Can, **a.g.e.,** s. 275 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 89 ; Ersari , **a.g.m.,** s. 151.
[171] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 90.
[172] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 90 ; Süheyla Balkar, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2016, s. 351-352 **(Hakemlerin Bağımsızlığı)**.
[173] Bu hususta detaylı bilgiler için *bkz*. Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 363 vd.
[174] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 244 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 46 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 171.
[175] Akıncı, **a.g.e**, s. 248 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 171.

MTK m. 15/A/1/c uyarınca, tahkim süresi içinde verilmeyen hakem kararlarına karşı da iptal davası açılabilir. Tahkim süresine ilişkin düzenleme ise MTK m. 10/B içinde yer almaktadır. Milletlerarası tahkimde önemli bir ilke olan taraf iradesi, tahkim süresinin belirlenmesinde de önemlidir. Taraflar, tahkim süresini doğrudan tahkim anlaşmasında veya belirli kurumsal tahkim kurallarına atıf yoluyla serbestçe belirleyebilir. Tarafların tahkim süresi konusunda herhangi bir anlaşmaya varmamaları veya belirli bir tahkim kuralına atıfta bulunmamış olmaları halinde ise, tahkim süresi tahkim yeri hukukuna göre belirlenecektir. Eğer tahkim yeri hukukunda böyle bir kısıtlama yoksa o zaman hakem heyeti karar verene dek yetkisi devam edecektir.[176]

MTK m. 10/B uyarınca; *"Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tek hakemli davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir"* denilmiştir. Madde lafzından da görülebileceği gibi, taraflar bu sürelerin aksine anlaşma yapıp daha az ya da daha çok olacak şekilde belirleyebilecektir.[177]

Burada tarafların bu hüküm kapsamında belirsiz bir tahkim süresi öngörmesi durumuna ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bir yazar, tahkimin belirli bir süreye tabi olmasının kamu düzeniyle ilişkili olduğunu ve tahkim süresini belirsiz hale getiren anlaşmaların geçersiz olacağını ifade etmiştir.[178] Karşıt görüş ise; UNCITRAL Model Kanunu'nda bir tahkim süresi kısıtlaması getirilmediğinden ve madde lafzında "taraflar aksini kararlaştırmadıkça" ifadesi yer aldığından hareketle, tarafların aksine anlaşma yapabilmesinin mümkün olduğunu ifade etmiştir.[179]

Yargıtay'ın bir kararında da UNCITRAL Tahkim Kuralları uyarınca yürütülen tahkim yargılamasının tahkim süresinin dolması nedeniyle sona ermesi sonrasında verilen yargılama giderlerine ilişkin hakem kararının iptali talebi incelenmiştir. Mahkeme, tahkim süresinin uzatılmasının tarafların açık talebine veya anlaşmasına bağlı olduğunu, yalnızca duruşmanın ertelenmesinin süre uzatımı talebi olarak değerlendirilemeyeceğini ve hakem heyetinin tarafları süre konusunda ayrıca uyarma yükümlülüğünün bulunmadığını kabul etmiştir.[180]

---

[176] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 245-246 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 171 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 71.
[177] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 245 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 47 ; Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, **a.g.e.,** s.811 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 172.
[178] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 249 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 172-173.
[179] Yeşilova, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Kararda Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, Güncel Yayınevi, 1. Bs., İzmir, 2008, s. 376-377 **(Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi)** ; Ersari, **a.g.m.,** s. 173 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 71.
[180] Y. 11. HD., E. 2021/8979 K. 2022/5142 T. 22.6.2022 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025)

MTK m. 10/B kapsamında ayrıca tarafların tahkim süresinin başlangıç tarihini belirleyebileceği hususu da yer almaktadır. Taraflar anlaşarak tahkim süresini uzatabilir veya taraflardan biri bunu yetkili mahkemeden talep edebilir.[181] Tarafların tahkim süresinin uzatılması için mahkemeden bunun talep edilebilmesi, tahkim süresinin bitmemiş olmasına bağlıdır. Bu süre bittikten sonra mahkemeye başvurmak mümkün değildir.[182] Mahkemenin süre uzatımına dair vereceği karar kesindir. Bu karara karşı temyiz yolunun açık olmamasının sebebi, uyuşmazlığn tahkimde daha çabuk çözülebilmesini sağlamaktır.[183] Bir yazar, mahkemenin ret kararı vermesi durumunda tahkim sürecinin sona ereceğini ve yeniden tahkime başvurulamayacağını vurgulayarak; süre uzatımına ilişkin ret kararının temyize tabi olmasının faydalı olacağını ifade etmiştir.[184]

Doktrinde bir görüş, bir yıllık sürenin hakemlerin seçildiği tarihte başlamasını eleştirmiş, hakemlerin dosyaya dair bilgilere geç erişebileceği ihtimallerinin de değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yazara göre, tahkim süresinin, davanın hakemlerin tamamına tebliğ edildiği tarihte başlaması gerekmektedir.[185] Kanaatimizce de, mahkeme yargılamasında esas olan tebligatın yapıldığı tarih itibariyle sürelerin işlemesi durumu, tahkim için de temel alınmalıdır.

Ayrıca burada dikkate alınması gereken bir diğer husus da, hakem kararının bu sebeple iptalinin sonuçlarıdır. Böyle bir durumda, yargılama yetkisi mahkemelere geçecek, taraflar için tahkime tekrar başvuru durumu olmayacaktır; çünkü hakem kararının bu gerekçeyle iptali, tahkim anlaşmasının geçerliliğini ortadan kaldırır.[186] Haliyle bu sebep, oldukça ağır bir sonuç doğurmaktadır.

Türk hukukunda tahkim süresi konusunda katı bir yaklaşım benimseyen devlet mahkemeleri, süresi içinde verilmemiş hakem kararlarını genellikle hakem heyetinin yetki sınırlarını aşması ve kamu düzenine aykırılık açısından inceleyerek iptal gerekçesi olarak değerlendirmektedir.[187] Yargıtay; tarafların tahkim süresini belirlediği ve bu süre içinde karar verilmemesi halinde uyuşmazlığın mahkemeler tarafından çözümleneceğinin kararlaştırıldığı bir iptal davasında, tarafların anlaşmasına ve MTK m. 10/B'ye dayanarak tahkim süresinin sona erdiğini,

[181] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 250 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 50-51 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 94.
[182] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 250 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 51.
[183] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, **s.** 252.
[184] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 252 dn. 309.
[185] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 94-95.
[186] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 407 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 95.
[187] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 248-249 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 174.

dolayısıyla hakem heyetinin yetkisinin de kalktığını belirtmiştir.[188] Görüldüğü üzere, MTK m. 15'te düzenlenen hakemlerin yetki aşımına ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Bu bakımdan Yargıtay'ın katı yaklaşımı da görülebilir.[189] Bu hususta bir yazar, Yargıtay'ın bu katı tutumunu eleştirmiş ve usule aykırılıkları değerlendirilirken ihlalin uyuşmazlığa olan etkisinin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. [190]

Her ne kadar burada tarafların uyuşmazlıklarının hızlıca çözülmesi hedeflenmiş olsa da, maddenin sonucu dolayısıyla ağır olması, doktrinde eleştirilmiştir.[191] Buna göre; tahkim yargılamasını kusurlu veya kasıtlı olarak geciktiren hakemler zaten reddedilebilir[192], bu nedenle hakem kararının tahkim süresi içinde verilmemesi gerekçesiyle iptali, kanunda öngörülen sınırlı iptal sebepleri arasında yer almamalıdır. Karar gecikmeli de olsa verilmiş ve uyuşmazlık çözüme kavuşmuşken, bu gerekçeyle açılan iptal davaları, tahkim sürecinin hızlı olmasını amaçlayan tarafları, uzun yargılama süreçlerine maruz bırakacaktır. Bu durum, tahkim yargılamasının ivediliğine ters düşerek uyuşmazlığın çözümünü daha da geciktirir. Ayrıca, kesin ve katı bir uygulama, taraflardan birinin süreci kötüye kullanarak süre uzatım taleplerini reddetmesine veya hakem kararını beğenmeyen tarafın, iptal davası açarak yargılamayı uzatmasına yol açabilir. Bu tür suistimalleri önlemek adına, en uygun çözüm, tahkim süresi içinde karar verilmemesinin iptal sebepleri arasından çıkarılmasıdır. Hakemlerin reddedilebilmesi ise tahkimin hızlı işlemesi açısından yeterli bir güvence sağlamaktadır.[193]

Hakemlerin süresi içinde karar veremediği durumlarda, tarafların uyuşmazlıkla ilgili yeniden tahkim anlaşması yapıp yapamayacağına dair mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Burada tarafların yeniden tahkim anlaşması yapabileceğini kabul etmek yerinde bir yaklaşım olacaktır. [194]

Yine, hakemlerin tahkim süresinde karar veremediği durumlarda tarafların uyuşmazlığı mahkemeye taşıyabileceği de açıktır. Nitekim Yargıtay, süresinde karar veremeyen hakemlerin

---

[188] Y. 15. HD., 16.03.2015 tarihli, E. 2015/375, K. 2015/1233 sayılı kararında da açıkça ifade edildiği üzere, taraflar tahkim süresini sözleşmesel olarak sınırlamış ve bu sürenin aşılması hâlinde uyuşmazlığın mahkemelerce çözümleneceğini kararlaştırmışlardır. Bu doğrultuda Yargıtay, MTK m. 10/B'ye ve sözleşmeye dayanarak, belirlenen sürede karar verilmemesi nedeniyle hakem heyetinin yetkisinin sona erdiğini ve süresi içinde karar verilmemesinin hakem kararının iptali gerekçesi oluşturduğunu kabul etmiştir. Kararda ayrıca, daha önce süresinde sonuçlandırılamayan bir tahkim başvurusunun konusunu oluşturan talepler hakkında, ikinci kez tahkim yargılaması yürütülmesinin de hukuka aykırı olduğu, bu nedenle hakemlerin yetkilerini aştıkları belirtilmiştir. (Legalbank İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 16.02.2025).
[189] Ersari, **a.g.m.,** s. 175.
[190] Ersari, **a.g.m.,** s. 175-176.
[191] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 407 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 95 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 175-176.
[192] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 407.
[193] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 407 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 95 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 175-177.
[194] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 254.

çözümlediği uyuşmazlığı "artık tahkim yargılamasına konu edilebilecek talepler olmaktan çıktığı" şeklinde nitelemektedir. [195]

1.3.4. Hakem Heyetinin Hukuka Aykırı Olarak Yetkili Ya Da Yetkisiz Olduğuna Karar Vermesi

MTK m. 7/H uyarınca, hakem heyeti kendi yetkisine ilişkin karar verebilir ve bu duruma *kompetenz-kompetenz* ilkesi denilir. Hakem heyeti ayrıca tahkim anlaşmasının mevcudiyetine ve geçerliliğine ilişkin de karar verecektir.[196] Hakem heyeti yetkisizlik itirazını bir ön sorun olarak inceler ve karara bağlar. Hakem heyeti yetkili olduğuna kanaat getirirse tahkim yargılaması devam edecektir.[197]

MTK m. 7/H uyarınca, hakemlere tahkim anlaşmasının varlığı veya geçerliliğine yönelik itirazlar da dahil olmak üzere, kendi yetkileri hakkında karar verme yetkisi tanınmıştır. Ancak, hakemlerin bu yetkilerini kanuna veya sözleşmeye aykırı şekilde kullandığı iddiaları, ancak iptal davası aşamasında değerlendirilebilir. Her ne kadar MTK'da buna ilişkin açık bir düzenleme olmasa da, hakemlerin yetkili olduğuna dair verdikleri karara karşı doğrudan mahkemeye başvurulamaz.[198]

Nitekim Yargıtay'ın 15. Hukuk Dairesi'nin 27.06.2007 tarihli kararında[199], tahkim şartının geçerliliği ve hakemlerin yetkisine ilişkin değerlendirmeler yapılmış, mahkemenin tahkim şartının geçersizliğine karar vermesinin yerinde olmadığı belirtilmiştir. Kararda, hakemlerin tahkim anlaşmasının varlığı ve geçerliliği konusunda karar verme yetkisinin bulunduğu, ancak bu yetkinin hukuka veya sözleşmeye aykırı şekilde kullanılması halinde iptal davası yoluyla incelenebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, hakem heyetinin yetkisizliğine ilişkin itirazlarının en geç ilk cevap dilekçesiyle ileri sürülmesi gerektiği ve hakemlerin yetkili olduklarına karar vermeleri halinde yargılamaya devam edileceği ifade edilmiştir. Yargıtay, mahkemelerin bu aşamada tahkim şartının geçerliliğini değerlendiremeyeceğini, bunun ancak iptal davası

---

[195] Y. 15 HD, T. 14.06.2012, 375/1233. (Yayımlanmamış karardır, Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 254'ten alıntı atıftır).
[196] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration** s. 213-214 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 109 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, 228-229 ; Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, **a.g.e.,** s. 809 ; Can, **a.g.e.,** s. 372 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 97 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler,** s. 330.
[197] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 110 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 408 ; Öztemiz, **a.g.m**., s. 73-74.
[198] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 408 ; Can, **a.g.e.,** s. 379 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 99.
[199] Y. 15. HD., T. 27.06.2007, E. 2007/2145, K. 2007/4389 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 15.03.2025).

sürecinde incelenebileceğini belirterek, mahkeme kararını bozmuştur. Buradan da görülebilir ki tarafların tahkim yargılamasının bitmesini bekleyip sonrasında MTK m. 15 uyarınca iptal davası açması gerekecektir.

MTK genel olarak UNCITRAL Model Kanunu'na uyumlu olsa da, bu noktada fark mevcuttur. UNCITRAL Model Kanunu m. 16 uyarınca, hakemlerin kendi yetkilerine ilişkin verdikleri karara karşı mahkemeye başvurulabilir. Bu başvuru, hakem heyetinin tahkim yargılamasını sürdürmesini engellemez. Türk hukukunda ise mahkemeye karşı başvurmak için, tahkim yargılamasında nihai kararın beklenmesi gerekecektir.[200]

Türk hukukunun yaklaşımı usul ekonomisi ilkesi ile uyumlu değildir. Şöyle ki; hakem heyeti aslında yetkisiz olduğu halde yetkili olduğuna ilişkin karar verdiğinde, tahkim yargılamasının sonunun beklenecek olması, uyuşmazlığın çözüme ulaşmasını elbette geciktirecektir. Bu durum da tarafları zarara sokabilir.[201] Bu nedenle UNCITRAL Model Kanunu'nun yaklaşımını daha doğru bulmaktayız. Buna karşın, bu durumun mahkemelerin dava yükü bakımından zorlanabileceği sonucunu da yaratabilecektir.

MTK m. 7/H'ye göre, hakemlerin yetkisiz olduğu yönündeki itirazların, en geç ilk cevap dilekçesiyle birlikte ve esasa girilmeden önce öne sürülmesi gerekmektedir. Aksi halde, bu tür itirazlar kural olarak geçersiz sayılacaktır.[202] Ancak, bu kuralın istisnası, gecikmenin haklı bir nedene dayanmasıdır. Eğer ilgili taraf, yetkiye ilişkin aykırılığı cevap dilekçesinin sunulmasından sonra öğrenirse, dürüstlük kuralı çerçevesinde makul bir süre içinde itirazda bulunması kabul edilebilir.[203] Tarafların hakemleri bizzat seçmiş ya da seçimine katılmış olmaları, hakem heyetinin yetkisine itiraz etme hakkını ortadan kaldırmaz.[204]

Hakemlerin yetkisine itiraz eden bir tarafın, itirazın ardından hakem seçmesi, süre uzatma talebinde bulunması veya tahkim sürecinde kendisini temsil etmesi için vekil ataması, yetki itirazından feragat ettiği anlamına gelmez. Ancak, görev belgesini imzalaması, yetki itirazını öne sürmeden önce uyuşmazlığın esasına ilişkin savunma yapması, karşı dava açması ya da sulh anlaşmasına varması gibi durumlar, yetki itirazından vazgeçtiği şeklinde değerlendirilecektir.[205]

---

[200] Can, **a.g.e.,** s. 379 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 99.
[201] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 100.
[202] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 230 ; Can, **a.g.e.,** s. 374 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 58 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 98 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 75.
[203] Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 230 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 58 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 98.
[204] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 110 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 408 ; Can, **a.g.e.,** s. 374.
[205] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 98-99.

Burada iki ayrı durum söz konusudur: Hakem heyeti, yetkisiz olduğu halde yetkili olduğuna ilişkin karar verebilir veya hakem heyeti yetkili olduğu halde yetkisiz olduğuna ilişkin karar verebilir. Bu durum yukarıda anlatıldığı gibi iptal davası konusu olacaktır.

1.3.5. Hakem Heyetinin Tahkim Sözleşmesi Dışında Kalan Bir Konuda Karar Vermesi, Talebin Tamamı Hakkında Karar Vermemesi Veya Yetkisini Aşması

Tahkim yargılamasında hakemler yetkilerini tarafların iradesinden ve dolayısıyla tahkim sözleşmesinden alır.[206] Bu yetki kapsamında hakemler uyuşmazlık üzerine bir karar verir; ancak hakemler tarafların tahkim anlaşmasındaki sınırları aştığında yetkilerini de aşmış olacaktır.[207] Bu husus, UNCITRAL Model Kanunu'nun 34/2/a/iii maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, bir hakem kararı, tahkime başvuru şartları kapsamında yer almayan veya tahkim anlaşmasının kapsamına girmeyen bir uyuşmazlık hakkında verilmişse ve taraflar bunu ispat edebilirse iptal edilebilir. Bu bağlamda, tarafların iradesine uygun olmayan bölümlerin iptal edilmesi mümkündür.[208]

İlgili düzenleme MTK'da ise m. 15/A/1/e'de "*hakem veya hakem kurulunun, tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar verdiğini veya istemin tamamı hakkında karar vermediğini ya da yetkisini aşmadığını*" şeklinde yer almıştır ve iptal talebinde bulunan tarafın ispat etmesi durumunda hakem kararının iptal edileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi, MTK'da ilgili maddede üç unsur yer alır: a) Hakemlerin tahkim anlaşmasının kapsamı dışındaki bir konuda karar vermesi, b) Hakemlerin istemin tamamı hakkında hüküm tesis etmemesi, c) Hakemlerin yetkilerini aşması. Bu nedenle bu iptal sebebi, üç başlık göz önünde bulundurularak incelenecektir.

1.3.5.1. Tahkim Sözleşmesi Dışında Kalan Bir Konuda Karar Verilmesi

Hakemler, yetkilerini tarafların iradesine dayanan tahkim sözleşmesinden aldıkları için, bu sözleşmenin kapsamını aşan konularda karar vermeleri mümkün değildir.[209] Hakem heyetinin

[206] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim,** s. 110 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 177 ; Ahmet Dülger, **Milletlerarası Tahkimde Hakemlerin Doğal Yetkileri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 61 **(Hakemlerin Doğal Yetkileri).**
[207] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 110-111 ; Ersari**, a.g.m.,** s. 177-178.
[208] Ersari, **a.g.m.,** s. 178.
[209] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 409 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 237 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 180 ; Dülger**, Konu Bakımından Yetki,** s. 269 **;** Öztemiz**, a.g.m.,** s. 76.

yetkileri dışında kalan konularda karar vermeleri, talep edilenden farklı bir şeye hükmetmeleri ya da istemin tamamı hakkında karar vermemeleri kararın iptali sonucunu doğurabilecektir.[210] Çünkü bu gibi durumlarda, uyuşmazlıkların doğal çözüm mercii olan devlet mahkemelerinin yetkisi geçerliliğini korumaktadır.[211]

Doktrinde, hakemlerin tahkim sözleşmesinin kapsamı dışında kalan bir konuda karar vermeleri, çoğu zaman "*ultra petita*" olarak nitelendirilmekte ve bu durum hakemlerin kendilerine verilen görev çerçevesinin dışına çıkmaları olarak değerlendirilmektedir. Bu hâlde, hakemler her ne kadar tahkim anlaşmasının konu bakımından kapsamı içinde kaldıklarını ileri sürseler dahi, taraflarca ileri sürülmeyen bir talep hakkında hüküm tesis etmeleri veya talep edilenin ötesine geçmeleri, yetki aşımı olarak kabul edilmektedir. Bu tür bir durumda, hakemlerin tahkim anlaşmasına sadık kalma yükümlülüğünü ihlal ettikleri ve taleple bağlılık ilkesine aykırı davrandıkları sonucuna varılmaktadır.[212]

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nun 28.01.1994 tarihli kararında[213], "*hakemler, yetkili kılındıkları hususlarda karar vermelidirler. Taraflar, uyuşmazlığın çözümü için "Maddi hukuk kuralları" koşulu üzerinde anlaşmaya varmakla, hakemlerin karar verme yetkilerini sınırlamış olmaktadırlar. Bunun olağan sonucu olarak, hakemlerin maddi hukuk kuralları dışına çıkmak suretiyle karar vermeleri halini yetkilerinin aşılması saymak gerekir. Yargıtay'ın bu hali denetlemesi, aynı zamanda, taraflar arasındaki hakem sözleşmesinin yerine getirilmesi gerektiği amacına da uygundur. Özellikle hakemlerce, İçtihadı Birleştirmenin konusunu oluşturan veya uyuşmazlıkta uygulanması öngörülen maddi hukuk kuralları bir yana bırakılarak karar verilmesi veya bu kurallara aykırı karar oluşturulması da, bir tür yetki dışına çıkılması sayılmalıdır"* denilmiştir ve hakemlerin yalnızca tahkim anlaşmasıyla kendilerine tanınan yetkiler çerçevesinde karar verebileceği vurgulanmıştır.[214]

Taraflar tahkim anlaşmasında hakem heyetinin karar vereceği konuları sınırlamış olabilir. Bu durumda hakem kararları ancak bu konulara yönelik olmalıdır.[215] Örneğin, taraflar bir inşaat sözleşmesi yaparken tahkim şartında hakem heyetinin yalnızca ödeme ihtilafları ve malzeme

[210] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 409.
[211] Ersari, **a.g.m.,** s. 180.
[212] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 941 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 409 ; Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 321-324.
[213] Y. İBHGK, T. 16.03.2015; E. 2015/375 K. 2015/1233, (Legalbank İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:03.05.2025) ; Dülger, **Konu Bakımından Yetki,** 277.
[214] Ersari, **a.g.m.,** s. 180-181.
[215] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 409 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 103; Dülger, **Konu Bakımından Yetki**, s. 271.

kalitesiyle ilgili uyuşmazlıklara bakabileceğini kararlaştırmışsa, hakem heyeti teslimat gecikmesine ilişkin bir uyuşmazlık hakkında karar veremez.

Tahkim sözleşmesi kapsamında bulunmayan bir konuda taraflardan biri iddia ve taleplerde bulunurken, diğer taraf yetkisizlik itirazı yerine doğrudan esasa ilişkin savunma yapıyorsa, tarafların ilgili uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesine zımni olarak rıza gösterdiği kabul edilebilir. Nitekim tahkim taraf iradesine dayalı bir çözüm yöntemi olup, taraflar uyuşmazlık doğduktan sonra da tahkim anlaşması yapabilirler. Bu çerçevede, yargılama sırasında ortaya koydukları tutum ve davranışlarla da birtakım uyuşmazlıklara yönelik tahkime rıza göstermeleri mümkün görülmelidir.[216]

Hakemlerin yetkisiz oldukları öne sürülmüş ancak hakem heyeti yetkili olduğuna hükmettiyse; bu hükme karşı da hakemlerin yetkisiz oldukları bir hususta karar verdiği sebebiyle iptal davası açılabilir.[217]

Hakem heyetinin yetkisi dışında kalan bir konuda karar verdiği sebebiyle açılan iptal davasında; tahkim anlaşmasına dahil konu ile dahil olmayan konular ayrılabiliyorsa, sadece tahkim anlaşmasına dahil olmayan konuları içeren kısım iptal edilebilecektir.[218] Hakem kararı ile tahkim sözleşmesi kapsamında değerlendirilen konular arasında ayrım yapılabiliyor ve aralarında zorunlu bir bağlantı bulunmuyorsa, hakem kararının tahkim anlaşmasının dışında kalan hususlara ilişkin bölümü iptal edilmelidir.[219] Yargıtay'ın yaklaşımı da bu şekildedir.[220]

1.3.5.2. Taleplerin Tamamı Hakkında Karar Verilmemesi

Hakem heyeti kararında tarafların iddialarından her birini ayrı ayrı hükme bağlamak zorundadır. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak, tahkim sözleşmesi kapsamına girmesine rağmen davacının taleplerinin bir kısmı hakkında karar verilmemesi, MTK m. 15/A/1/e

[216] Ersari, **a.g.m.,** s. 182.
[217] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 409 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 103.
[218] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 111 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 409-410 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 104.
[219] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 111 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 183
[220] Nitekim Y. 15. HD., 22.01.2021 tarihli, E. 2020/2230, K. 2021/148 sayılı kararında, hakem kararının yalnızca tahkim sözleşmesi dışında kalan ve yetki aşımı ile kamu düzenine aykırılık oluşturan kısmının iptali gerektiği vurgulanmış; tahkim anlaşması kapsamındaki diğer bölümlerin geçerliliğini koruduğu belirtilerek, kararın tamamının iptalinin isabetsiz olduğu ifade edilmiştir. Böylece Yargıtay, HMK m. 439/3'te öngörülen "ayrılabilirlik" ilkesini somut uyuşmazlık bağlamında uygulamış ve yalnızca tahkim sözleşmesi kapsamı dışında kalan hükmün iptal edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).

uyarınca iptal gerekçesi oluşturur.[221] Nitekim hakem heyetinin talebini dikkate almadığı taraf, düzgün ve tam bir hüküm için başka hakem heyetine başvurabilir ve dolayısıyla eski hakem heyeti kararının iptalini isteyebilir.[222]

Hakemlerin taraflarca ileri sürülen taleplerin tamamı hakkında karar vermemeleri, doktrinde "*infra petita*" olarak adlandırılmaktadır. *Infra petita* hâli, hakemlerin kendilerine verilen görevi eksik ifa etmeleri anlamına gelmekte olup, bu durum taraflardan birinin uyuşmazlık kapsamında ileri sürdüğü bir talep hakkında hiçbir şekilde hüküm tesis edilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu bağlamda, hakemlerin her bir talebi kabul veya ret yönünden değerlendirme yükümlülüğü bulunmakta; taleplerden birinin tamamen göz ardı edilmesi, hakemlerin görevlerini gereği gibi yerine getirmediklerini göstermektedir. [223]

Ancak vurgulanmalıdır ki, *infra petita* durumu, hakemlerin tarafların ileri sürdüğü her bir iddia, savunma veya hukuki argümana ayrı ayrı cevap vermelerini gerektirmez. Hakemlerin yükümlülüğü, tarafların talepleri hakkında karar vermekle sınırlı olup; bu taleplerin dayanağını oluşturan her hukuki veya maddi argümanın ayrıca ele alınmaması, tek başına bir iptal sebebi teşkil etmez.[224]

Bu iptal sebebi; hakemler tarafından talepleri dikkate alınmayan tarafın, tüm taleplerinin değerlendirildiği eksiksiz bir hakem kararı alabilmek amacıyla eksik kalan kararın iptali için mahkemeye başvurmasında hukuki yararının bulunduğu anlayışına dayanmaktadır.[225] Nitekim Yargıtay kararlarında[226] da bu şekilde bir yaklaşım görülmektedir.

Bu noktada taleple bağlılık ilkesinin, hakemlerin tarafların öne sürdüğü hukuki sebeplerle sınırlı olmaması ile karıştırılmaması gerekir. Hakemler, taraflar belirli bir hukuki gerekçeye dayanarak taleplerini sunsa da, uyuşmazlığı çözümlerken farklı bir hukuki sebebe dayanarak karar verebilirler. Ancak, bu durum hakemlerin taleplerin kapsamını aşabileceği anlamına

---

[221] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 111-112 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 410 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 98 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 184 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 77.
[222] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 410 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 107.
[223] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitation,** s. 938-340.
[224] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 939-340.
[225] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 107.
[226] Y. 11. HD., 11.04.1974 tarihli, E. 1974/737, K. 1974/1315 sayılı kararında; hakem kararında temerrüt faizi talebi hakkında hiçbir değerlendirme yapılmamasını, HUMK m. 533/4 uyarınca kararın eksik bırakılması olarak kabul etmiş ve bu nedenle kararın bozulması gerektiğine hükmetmiştir. Benzer şekilde Y. İBHGK, 23.10.1972 tarihli, E. 1972/2, K. 1972/12 sayılı kararında da, hakem kararlarının HUMK m. 533'ün 1. bendi dışındaki sebeplerle bozulması hâlinde, hakemlerin yalnızca bozma kapsamında kalan eksik hususları inceleyebileceğini, bozma dışında kalan kısımlar açısından ise "usuli kazanılmış hak" doğduğunu belirtmiş ve tahkim sürecindeki istikrar ile tarafların hukuki güvenliği bakımından bu sınırın korunması gerektiğini vurgulamıştır. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025)

gelmez; sadece uyuşmazlığı hukuka uygun şekilde çözümlerken farklı bir hukuki değerlendirme yapabileceklerini gösterir.[227]

Burada özellikle altı çizilmesi gereken bir başka nokta, davacının bazı taleplerinin reddedilmesinin her durumda iptal sebebi sayılmayacağıdır. Esas önemli olan, hakemlerin kabul edilen ve reddedilen taleplerle ilgili gerekli incelemeyi yaparak, kararlarının dayanaklarını açıkça ortaya koymuş olmalarıdır.[228]

MTK m. 14/B uyarınca tarafların istemlerinin tümü hakkında karar verilmemesi halinde başvurulacak bir yol da hakemlerden tamamlayıcı bir karar istemektir. Yargılamada talep edilmiş ama hükümsüz kalmış hususlar için bu yola başvurulabilir.[229]

1.3.5.3. Hakemlerin Yetkilerini Aşmaları

MTK m. 15/A/1/e, hakemlerin yetkilerini aşması durumunu da bir iptal sebebi olarak düzenlemiştir. Belirtilmelidir ki burada bahsedilen yetki, yer itibariyle yetki kurallarından farklıdır. Burada, hakemlerin görev alanını aşması durumu vardır.[230] Taraflar, aralarında mevcut ya da ileride doğabilecek anlaşmazlıkların çözümünü hakemlere devretmek amacıyla tahkim anlaşması yaparlar. Bu süreçte, hakemlerin uyuşmazlığı çözümlerken dikkate alması gereken maddi ve usul hukukuna ilişkin kurallar da taraflarca belirlenebilir. Böylece, hakemlerin yetki alanı ve karar verme süreçlerinde uymaları gereken sınırlar açık bir şekilde çizilmiş olur.[231] Tahkim sürecinde hakemlerin yetkilerini belirleyen tahkim anlaşmaları ve görev belgelerinde belirtilen sınırları aşmaları durumunda, yetki dışına çıkmış sayılacaklardır.[232] Bu tür bir yetki aşımı gerçekleştiğinde, verilen hakem kararı iptale konu olabilir.

Hakemlerin yetkilerini aşmaları, uygulamada sıklıkla *ultra petita* hali ile kesişen bir görünüm arz etmektedir. Hakemler, taraflarca ileri sürülmeyen bir talep hakkında karar verdiklerinde veya taraflardan birine talep ettiğinden daha fazlasını tanıdıklarında, yalnızca taleple bağlılık ilkesini ihlal etmiş olmazlar; aynı zamanda kendilerine verilen yetki sınırlarının dışına da

[227] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, **s.** 410 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 108.
[228] Ersari, **a.g.m.,** s. 185.
[229] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 411 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 185.
[230] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 111 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 411 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 105 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 186.
[231] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 105 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 186-187.
[232] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 412 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 106 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 187.

çıkmış olurlar. Bu nedenle, *ultra petita* hali, çoğu zaman yetki aşımının somut bir görünümü olarak ortaya çıkmaktadır.[233]

MTK öncesinde hakemlerin yetkilerini aşmaları, özellikle geçerli bir tahkim anlaşması olmaması durumunda hakemlerin karar verdiği halleri ifade etmekteydi. MTK ile ise geçersiz bir tahkim sözleşmesinin olmadığı durum ayrı bir iptal sebebi olarak yer almaktadır. Bu nedenle geçerli bir tahkim anlaşması yokken hakemlerin karar vermiş olmaları, hakemlerin yetkilerini aşması sebebi altında değerlendirilmeyecektir.[234]

Usul hukuku da uyarınca, mahkemeler kendilerinden talep edilenden daha fazlasına ilişkin hükümde bulunamaz. Her ne kadar hakimlerin takdir yetkisi ve tarafların ileri sürdükleri hukuki sebeplerle bağlı olmama durumu olsa da, bu tarafların talep ettiğinden daha fazlasına hükmedilebileceği anlamına gelmeyecektir.[235] Devlet mahkemeleri gibi, hakemlerin de kendilerinden talep edilenden fazlasına hükmetmesi mümkün olmayacaktır.

Hakemlerin yetki aşımı farklı durumlarda meydana gelebilir. Öncelikle, tahkim sözleşmesi kapsamında yer almakla birlikte davacının talep etmediği bir hususta karar verilmesi yetki aşımı olarak değerlendirilir. Bu nedenle, talep edilenden daha yüksek bir tazminata hükmedilmesi iptal sebebi sayılır ve eğer karar bölünebilir nitelikteyse, fazla olan kısmın iptal edilmesi mümkündür.[236]

Aynı şekilde tahkim sözleşmesinin konu olarak kapsamında olsa da, iki tarafın da talep etmediği taleplere ilişkin kararlar da hakem heyetinin yetkisini aştığı durumlardan biri olarak değerlendirilir.[237] Yargıtay'ın bir kararında da, davanın açıldığı tarihte mevcut olmayan ancak sonradan muaccel hale gelen bir alacağın, taraflarca talep edilmemiş olmasına rağmen hesaplanarak karara dahil edilmesinin hakemlerin yetki aşımı teşkil ettiği sonucuna varılmıştır.[238]

---

[233] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 938-942.
[234] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 411-412.
[235] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 412-413 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 78.
[236] Ersari, **a.g.m.,** s. 187.
[237] Ersari, **a.g.m.,** s. 187.
[238] Y., 15. HD., 11.7.2019 tarihli, 2019/1234 esas, 2019/3335 karar numaralı kararında, akem heyetinin dava ve karşı dava tarihinde muaccel olmayan alacaklara taraflarca açıkça talep edilmediği hâlde hükmedilmesini, taleple bağlılık ve tasarruf ilkelerine aykırı bularak hakemlerin yetkisini aştığı sonucuna varmıştır. Kararda, HMK m. 439/ğ kapsamında bu durumun kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği ve hakem kararının iptalini gerektirdiği belirtilmiştir. Buna göre, tahkim yargılamasında HMK m. 428/3 uyarınca iddia ve savunmanın genişletilmesi mümkün olmakla birlikte, bu genişletmenin ancak dava tarihinde mevcut ve dayanak vakıası ileri sürülmüş talepler bakımından geçerli olabileceği, dava tarihinde mevcut olmayan ve taraflarca öngörülmeyen taleplerin sonradan yargılamaya dahil edilmesinin mümkün olmadığı vurgulanmıştır. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).

Hakem veya hakem heyetinin yetki aşımı yapabileceği bir diğer durum ise, uygulanacak hukukun yanlış belirlenmesi, yani tarafların seçtiği hukuk yerine başka bir hukukun uygulanmasıdır. Genel olarak kabul edilen görüşe göre, hakem heyetinin tarafların belirlediği hukuktan farklı bir hukuk uygulaması yetki aşımı olarak değerlendirilir. Bu yaklaşımın temelinde, yine taraf iradesine verilen öncelik ve önem yatmaktadır.[239]

F. Tahkim Yargılamasının Usule Aykırı Yürütülmüş Olması

MTK uyarınca tahkim usulüne aykırılıklar da hakem kararlarının iptal sebeplerindendir. Buna göre, iptal isteminde bulunan taraf, MTK m. 15/A/1/f uyarınca "*Tahkim yargılamasının, usul açısından tarafların anlaşmalarına veya bu yönde bir anlaşma bulunmaması halinde, bu Kanun hükümlerine uygun olarak yürütülmediğini ve bu durumun kararın esasına etkili olduğunu*" kanıtlamalıdır. Buradan da görülebilir ki iki ayrı koşul bulunur: 1) Tahkimin usule uygulanması gereken kurallara göre yürütülmemesi ve 2) usule aykırılığın kararın esasına etkisi olması.[240]

Doktrinde de kabul edildiği üzere, milletlerarası tahkimde her usule aykırılık hakem kararının iptalini gerektirmez; yalnızca tarafların adil yargılanma hakkını ihlal eden veya milletlerarası kamu düzenine aykırılık teşkil eden usul eksiklikleri iptal sebebi olarak kabul edilmektedir.[241]

Taraflar uyuşmazlığa yönelik tahkim iradesinde bulunurken tahkimin usulüne ilişkin de hususları belirleyebilir. Tarafların yetki verdiği hakemler, tarafların belirlediği usule uygun olarak yargılamayı yürütmelidir. Eğer böyle bir usul belirlenmemişse o halde usule uygulanması gereken kanun dikkate alınacaktır. Burada dikkate alınacak konu usul kurallarına olan aykırılıktır; maddi hukuk kurallarının yanlış uygulanması, açılacak iptal davasında usul hukukuna aykırılık olarak değerlendirilmeyecektir.[242] Hakemlerin maddi hukuku yanlış uygulamış olmaları, hatta açık bir hukuki veya maddi hata yapmaları dahi, tek başına iptal sebebi teşkil etmez; zira mahkemelerin denetimi, esasa girme yasağı gereği, hakem kararlarının içeriğine değil yalnızca usule ilişkindir.[243] Nitekim iptal davasında hakimler, hakemlerin maddi hukuku doğru uygulayıp uygulamadığı denetimini esasa girme yasağı uyarınca yapamaz.

---

[239] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 415 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 188.
[240] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 112 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, **s.** 417 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 110-111 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 78.
[241] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 942-944.
[242] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, **s.** 417 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 111
[243] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration**, s. 943.

Tarafların usul kuralları belirleme konusundaki serbest iradesinin sınırı, tahkim yeri ülkesinin emredici hukuk kurallarıdır. Buradan da görülebilir ki Türkiye'de gerçekleşecek bir tahkim yargılamasında, tarafların belirlediği usul kuralları, MTK'nın emredici kurallarına aykırı olduğu hallerde uygulanmayacaktır.[244] Belirtilmelidir ki burada, hakemler tarafların kararlaştırdığı usul kurallarını, tahkim yeri ülkesinin emredici kurallarına aykırı olduğu sebebiyle uygulamadığında, söz konusu karar NYS m. V bakımından tenfiz engeline takılabilecektir. Ancak hakemlerin belirlenmiş usul kurallarını emredici kurallara rağmen uyguladığı durumda da, karar iptal davasına takılabilecektir. Böyle bir durumda, hakemlerin öncelikle tahkim yerinin söz konusu kurala uyulmadığındaki yaptırımını dikkate alması gerekecektir. Hakemlerin en önemli görevlerinden biri de tahkim yargılaması sonucunda geçerli ve icra edilebilir bir kararı ortaya koymaktır.[245]

Tahkim usulüne aykırılık kavramının ayrıca kamu düzenine aykırılık ile yakından bağlantılı olduğu durumlar mevcuttur. Bazı durumlarda tahkim usulü, ayrıca kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir. Buna örnek olarak tarafların avukatla temsilini yasaklayan bir kural öngörülmüş olması verilebilir. Türkiye'de gerçekleştirilen tahkim yargılamalarında, MTK'nın birçok hükmünde "*aksi kararlaştırılmadıkça*" ifadesine yer verilmesi nedeniyle, taraf iradesini sınırlayan emredici kuralların sayısı görece az olacaktır.[246]

Hakem kararının iptali için gerekli olan ikinci unsur da usule aykırılığın kararın esasına etkili olmasıdır. Bu koşul, hakemlerin yargılamayı yürütürken her türlü usule aykırılığın iptale yol açıp zaman ve masraf kaybı oluşturmaması bakımından isabetlidir. İlgili usule aykırılığın kararın esasında etkili olması gerekir. Buradan da yola çıkılarak, yargılamanın sonraki safhalarında giderilebilen bir usule aykırılığın da yargılamanın geçerliliğine esaslı etkisi olduğu söylenemeyecektir. Zamanında giderildiğinin kabulü için, usul ihlaline zamanında itiraz edilmesi gerekmektedir.[247] Benzer şekilde, yalnızca şekli nitelikte kalan, yargılamanın sonucunu etkilemeyen ve sonradan giderilebilen usul eksikliklerinin kararın esasına etkili olduğundan söz edilemez.[248]

Mevzuatta, usule aykırılıkların hangilerinin kararın esasına etkili kabul edileceğine dair bir düzenleme yer almadığından, bunun belirlenmesi önemlidir. Öncelikle burada tarafların iradesi

[244] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 417 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 112.
[245] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 417-418 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 112-113.
[246] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 419 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 113.
[247] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 420 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 137-138.
[248] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 943-945.

ve dolayısıyla belirlediği kurallar önem arz edecektir.[249] Taraflar zaten iradi bir şekilde alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi belirlemiş ve tahkim yargılamasına başvurmuştur. Bu durumda yargılama sürerken tarafların belirlediği usul kurallarının da yok sayılmaması gerekir.

Usul kurallarının esasa etkisi, olaylar özelinde değerlendirilebilecek bir olgudur.[250] Örneğin tebligat hususu, yukarıda da ifade edildiği gibi esasa etkilidir. Ancak usulüne uygun tebligat yapılmadığı durumda dahi taraf fiilen bir şekilde haberdar olduğunda, artık esasa etkili bir usule aykırılıktan söz edilemeyecektir.[251] Bu nedenle usule aykırılıkların esasa ne kadar etkisinin olduğu, her olay örgüsü içinde değerlendirme yapılmalıdır.

Usul ihlallerinden en sık görülenler eksik tebligat, iddia ve savunmanın ihlali gibi hallerdir. Ancak yargılamanın temel unsurlarından olan iddia ve savunma hakkı, yargılamaya katılma ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali gibi ciddi usul hataları ile basit maddi hatalar birbirine karıştırılmamalıdır.[252] MTK m. 14/B kapsamında, hesap, yazım veya benzeri maddi hatalar düzeltme kararı ile giderilebildiğinden, hakemler bu tür hataları tarafların talebi üzerine veya kendiliğinden düzeltebilirler.[253]

Tahkim yargılamasında usule uyum kapsamında, hakem kararlarının gerekçelendirilmesi önemli bir gerekliliktir. MTK m. 14/2'ye göre, hakem kararlarının dayandığı hukuki sebeplerin ve gerekçelerin açıkça belirtilmesi zorunludur. Gerekçesiz kararlar, tarafların iddia ve savunmalarının yeterince değerlendirildiğinin anlaşılamamasına ve iptal davalarında sağlıklı bir denetim yapılamamasına yol açabilir. Bu nedenle, hakem kararlarının gerekçeli olması, hukuki dinlenilme hakkının bir parçası olarak değerlendirilmektedir.[254]

Burada önemli olan bir diğer husus ise tarafların yapacakları itirazlardır. Tahkim yargılamasında taraflar, usule aykırılıklar konusunda aykırılığın meydana geldiği anda itirazda bulunmalıdır. Eğer taraflar zamanında itiraz etmediyse, karar verildikten sonra bu durumu gerekçe göstererek iptal davası açmaları mümkün olmayacaktır. Türk Hukuku'nda, milletlerarası nitelikte olmayan tahkimler açısından HMK m. 409 uyarınca, tarafın usule aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren iki hafta veya hakemlerin belirlediği süre içinde itiraz

[249] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 420.
[250] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 114 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 421-422.
[251] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 421-422. ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 118.
[252] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 943-946.
[253] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 115.
[254] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 113-114 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 419 ; Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 119 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 89.

etmemesi halinde bu hakkından feragat ettiği açıkça düzenlenmiştir.[255] Ancak, MTK'da benzer bir hükme yer verilmemiştir.

[255] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 116.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TAHKİMDE TARAFLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİ

2.1. Giriş

Milletlerarası tahkimde temel ilkelerden biri olarak taraf iradesi ön plana çıkmaktadır. Taraf iradesi uyarınca tarafların yargılama sürecine ilişkin usul kurallarını büyük ölçüde serbestçe belirleyebilmelerine olanak tanınmaktadır.[256] Taraflar kendi aralarında bir tahkim sözleşmesi akdetmek suretiyle, doğabilecek uyuşmazlıkların çözümünde devlet yargı organları yerine tahkim yolunu tercih etme iradesini açıkça ortaya koyabilirler. Böylece, taraflar hem uyuşmazlık çözüm yöntemini hem de bu sürecin işleyişine dair kuralları büyük ölçüde serbestçe belirleyerek, ulusal mahkemelerin müdahalesi dışında kalan özerk bir yargılama alanı yaratabilmektedir.[257]

Milletlerarası tahkimin ayrılamaz temellerinden biri olsa da, tarafların irade serbestisi mutlak değildir. Zira bu serbesti, usul hukukunun temelini oluşturan ve yargılamanın adil şekilde yürütülmesini temin etmeyi amaçlayan sınırlandırmalara tabidir.[258] Bu sınırlamalar çoğunlukla sayıca sınırlı olmakla birlikte, kaynaklarını milletlerarası özel hukukun temel ilkeleri ile adil yargılanma hakkını güvence altına alan evrensel prensiplerden almaktadır.[259] Devlet yargısının adil yargılanma güvencelerine tabi olduğu dikkate alındığında, yargılama yetkisinin taraf iradesiyle tahkime devredilmesi, hakem yargılamalarının da aynı temel güvencelere bağlı olmasını zorunlu kılmaktadır.[260] Bu bağlamda, milletlerarası tahkimde adil yargılanma güvenceleri, doktrinde "*due process*" kavramı altında ele alınmakta ve bu ilke, hakem yargılamasının tüm aşamalarında uyulması gereken üstün bir ilke olarak kabul edilmektedir.[261]

---

[256] Gary B. Born, I**nternational Commercial Arbitration (Third Edition),** "Chapter 15: Procedures in International Arbitration, Kluwer Law International BV,, 2021, p. 4 **(Arbitration, (Procedures))** ; Yavuz Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık,** Seçkin Yayıncılık, 1. Bs., 2002, s. 25 **(Usule Aykırılık)** ; Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 291 ; Can, **a.g.e.,** s. 149 ; Zelal Narçin, "Milletlerarası Tahkim Hukukunda Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılığın Hakem Kararına Etkisi", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 11, S. 123, 2016, s. 30 **(Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık)** ; Takavut, **a.g.e.,** s. 29-31 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 78 ; Angoura, **a.g.e., s.** 31-32.

[257] Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 291, 295 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 115 ; Dülger**, Hakemlerin Doğal Yetkileri,** s. 276-277. Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 30.

[258] Born, **Arbitration (Procedures**), s. 14 ; Congar, **a.g.e.,** s. 72 ; Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 295 ; Can, **a.g.e.,** s. 149 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 12; Takavut, a.g.e., s. 142-143 ; Illias Bantekas, "Equal Treatment of the Parties in International Commercial Arbitration" **Cambridge University Press**, C. 69, 2020, s. 999 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 79.

[259] Şanlı, **Uluslararası Akitler**, s. 295 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 143 ; Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 30.

[260] Bantekas, **a.g.m.**, s. 991-992.

[261] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 947-948.

Tarafların eşitliği, bağımsız ve tarafsız yargı organları önünde yargılanma gibi ilkeler; farklı hukuk sistemlerinde çeşitli biçimlerde görünüş bulsa da, ortak adalet anlayışını yansıtan temel ölçütler olarak kabul görmektedir.[262] Tarafların arasında eşitlik bulunması ve bu eşitliğin tüm yargılama boyunca sağlanması gerekir.[263] Usul hukuku bakımından ise tarafların eşitliği ilkesi; tarafların yargılama sonucunda verilen kararlara eşit şekilde etki edebilmesini ve bu bağlamda iddialarını eşit şekilde sunabilmesi ve karşı tarafın iddialarına eşit şekilde savunma yapabilmesi anlamına gelmektedir.[264]

Milletlerarası tahkimdeki çoğu ilkenin bir diğerinden ayrı ve keskin sınırını çizmek her zaman mümkün değildir. Bu bağlamda tarafların eşitliğinin gözetilmesi ilkesi bu nedenle birçok diğer ilke ile iç içe geçmiş, bağlantılı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarafların eşitliği ilkesinin somut olarak hayata geçirilebilmesi, doğrudan adil yargılanma hakkı ile bu hakkın bir alt unsuru olan hukuki dinlenilme hakkının etkin biçimde gözetilmesini gerekli kılar.[265]

Milletlerarası ticari tahkim yargılamalarında irade serbestisi, sürecin temel dayanağını oluşturmaktadır; ancak bu yapının sürdürülebilirliği, tarafların tahkim yargılamasının usulüne ilişkin eşit haklara sahip olması ile mümkün hale gelmektedir. Başka bir ifadeyle, tahkim yargılamasının çerçevesi taraflara eşit davranma ilkesi uyarınca çizilmiş ve sınırlar belirlenmiştir.[266] Taraflara eşit usul haklarının tanınmadığı bir tahkim sürecinde, ne yargılamanın sağlıklı biçimde ilerlemesi ne de verilen kararın adil ve hukuken isabetli olması beklenebilir. Bu nedenle, usulî eşitlik, yalnızca bir şekil şartı değil, tahkim yargılamasının varlık şartlarından biridir.[267]

Taraflara eşit davranma ilkesi, tahkim yargılamasında yalnızca biçimsel bir kural değil, aynı zamanda uyuşmazlık çözüm sürecinin meşruiyetini ve tahkim kararlarının geçerliliğini doğrudan etkileyen temel bir güvencedir. Bu bağlamda, taraf eşitliği ilkesi sadece bağımsız bir

---

[262] Takavut, **a.g.e.,** s. 194.
[263] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234 ; Can, **a.g.e.,** s. 386 ; Ekin Hacıbekiroğlu, **Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs, 2012, s. 46 ; Maxi Scherer/Dharshini Prasad/Dina Prokic, "The Principle of Equal Treatment in International Arbitration", Çevrimiçi Kaynak, 2018, s. 6. (https://ssrn.com/abstract=3377237 ; Erişim Tarihi:04.04.2025) ; Mertcan Kösten, **Milletlerarası Tahkim Yargılamaları Kapsamında Tarafların Temsilcileri ve Temsilcilerin Tabi Olduğu Etik ve Mesleki Kuralların Hukuki Rejimi,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2023, s. 11.
[264] Kösten, **a.g.e.**, s. 11.
[265] Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 30 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 46 ; Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 17.
[266] Can, **a.g.e.,** s. 386-387; Bantekas, **a.g.m.,** 999-1001.
[267] Can, **a.g.e.,** s. 386 ; Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 30 ; Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 23.

prensip olarak değil, aynı zamanda silahların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı gibi diğer usulî güvencelerle de sıkı biçimde bağlantılıdır.

Bu çalışmanın konusunu, hakem kararlarının iptal sebeplerinden biri olarak tarafların eşitliği ilkesinin ihlali oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı, tarafların eşitliği ilkesinin milletlerarası tahkim yargılamasındaki anlamını, kapsamını ve sınırlarını ortaya koymak; bu ilkenin tahkim sürecinde ne şekilde somutlaştığını ve hangi ölçütler çerçevesinde gözetilmesi gerektiğini açıklığa kavuşturmaktır. Bu doğrultuda, öncelikle tarafların eşitliği ilkesinin kavramsal içeriği ele alınacak; ardından bu ilkenin adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı, silahların eşitliği gibi diğer usulî güvencelerle olan organik ilişkisi ortaya konulacaktır. Devamında ise, tarafların eşitliği ilkesinin tahkim yargılamasında hangi aşamalarda ve ne tür usulî işlemler bakımından ihlal edilebileceği; özellikle delillerin sunulması ve değerlendirilmesi, tebligat süreçleri ve hakem heyetinin oluşumu gibi alanlar üzerinden somutlaştırılacaktır. Son olarak, söz konusu ihlalin hakem kararlarının iptali bakımından ne şekilde ileri sürülmesi gerektiği; bu çerçevede tarafın somutlaştırma ve ispat yükü ile ihlalin karar üzerindeki etkisinin aranıp aranmayacağı tartışılarak, tarafların eşitliği ilkesinin bir iptal sebebi olarak sınırları belirlenmeye çalışılacaktır. Bu suretle çalışma, tahkim yargılamasında usulî güvencelerin korunması ile tahkimin etkinliği arasında kurulması gereken hassas dengeyi görünür kılmayı ve bu dengeye ilişkin ölçütleri ortaya koymayı hedeflemektedir.

Tezin bu bölümünde, söz konusu ilkenin milletlerarası tahkim bakımından amacı ve temeli incelenecek, diğer usulî ilkeler ile bağlantısı irdelenecek ve böylece, tarafların eşitliği ilkesinin hem teorik hem de uygulamaya ilişkin yönleri somutlaştırılacaktır.

2.2. Tarafların Eşitliği İlkesinin Amacı ve Normatif Temeli

2.2.1. Tarafların Eşitliği İlkesinin Amacı

Milletlerarası tahkime dair milletlerarası sözleşmeler, ulusal tahkim kanunları ve çeşitli tahkim kurumlarının düzenlemeleri, tarafların usul güvenceleri bakımından korunmasını teminen, tahkim yargılamasının belirli temel yargılama ilkeleri doğrultusunda yürütülmesini zorunlu kılar. Bu ilkeler arasında özellikle tarafların eşitliği ile hukuki dinlenilme hakkı, öne çıkan ve neredeyse evrensel kabul görmüş ve temel normlar arasındadır. Milletlerarası tahkim doktrininde bu ilkeler, "*due process standards"* olarak adlandırılmakta ve hakem

yargılamasında asgari adil yargılanma standartlarını oluşturmaktadır.[268] Bu standartlar, taraflara iddia ve savunmalarını sunma imkânının tanınmasını, karşı tarafın sunduğu iddia ve delillere karşı görüş bildirebilme hakkını ve hakemlerin yeni hukuki veya maddi meseleleri taraflara danışmaksızın karara bağlamamalarını da kapsamaktadır.[269] Söz konusu prensipler, tarafların iddia ve savunmalarını etkili bir biçimde sunabilmelerine olanak tanıyan adil bir yargılama zemininin oluşturulması açısından büyük önem taşımakta; bu yönüyle de milletlerarası tahkim uygulamalarında asgari usul standartları olarak kurumsallaşmış bulunmaktadır.[270] Nitekim, devlet yargısının adil yargılanma güvencelerine tabi olduğu dikkate alındığında, yargılama yetkisinin taraf iradesiyle tahkime devredilmesi, hakem yargılamalarının da aynı temel güvencelere bağlı olmasını zorunlu kılmaktadır.[271]

Milletlerarası tahkim sürecinde, tarafların iddia ve savunma haklarına gerekli özenin gösterilmemesi, hem milletlerarası sözleşmeler hem de milli hukuk sistemleri bakımından hakem kararlarının tanınması ve icrası önünde bir engel oluşturabileceği gibi, aynı zamanda iptal sebebi olarak da değerlendirilebilmektedir.[272] Bu çerçevede tarafların eşitliği ilkesi, tahkim yargılamasında tarafların sürece etkili katılımını güvence altına alan ve yargılamaya "adil prosedür" niteliğini kazandıran temel bir fonksiyon üstlenmektedir.[273] Bu bağlamda, *due process* ilkesinin ihlal edildiğinin kabulü için, söz konusu usule aykırılığın taraflardan birinin yargılamaya etkin katılımını fiilen engellemiş olması yeterli olup, ayrıca somut bir zararın ispatı aranmaz. [274]

İfade edildiği üzere, tahkim yargılamasına hakim olan irade serbestisi prensibi, belirli sınırlamalara tabidir. Doktrinde, tahkim yargılamasında taraflara tanınan geniş ölçüdeki serbesti anlayışının ardından, "tarafların eşitliği" ilkesinin temel bir prensip olarak öne çıktığı ve bu ilkenin önemle vurgulandığı görülmektedir.[275] Doktrinde eşitlik ilkesinin temel adalet ilkelerinin bütünlüğünü sağlamak için zorunluluk olduğunu vurgulanmıştır.[276]

---

[268] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 947-950 ; Bantekas, **a.g.m.**, s. 1000-1001.
[269] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 949-950.
[270] Ersari, **a.g.m.,** s. 115 ; Sezin Aktepe Artık, **Medeni Usûl Hukukunda Hakem Kararların İptali Sebepleri**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2023, s. 343; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 47 ; Musa Aygül, **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller**, On İki Levha Yayıncılık, 2014, s. 113 **(Deliller)**.
[271] Bantekas, **a.g.m.**, s. 991-992.
[272] Ferda Nur Güvenalp, "Tahkimde Tarafların Eşitliği ve Hukuki Dinlenilme Hakkı," **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022, s. 103-106 **(Tarafların Eşitliği)** ; Takavut, **a.g.m.,** s. 185.
[273] Özcan, **a.g.m.,** s. 52-54.
[274] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 952.
[275] Özcan, **a.g.m.,** s. 12 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 194-196 ; Aygül, **Deliller,** s.114-115.
[276] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 12 ; Hakan Albayrak, "Tahkimde Kanun Yolları", **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 18, 2008, s. 71 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 46.

Tarafların eşitliği, özü itibariyle ayrımcılık yapmamayı zorunlu kılmaktadır. Buna göre, tahkimin taraflarına aynı usuli haklar ve imkanlar tanınmalıdır. Eşit muamele güvencesi, tahkim bildiriminden hakem kurulunun oluşturulmasına, yargılamanın yürütülmesinden kararın verilmesine kadar tahkim usulünün tüm yönlerine evrensel olarak uygulanır.[277]

Tarafların eşitliği ilkesi hem adil yargılanma hem de hukuki dinlenilme haklarıyla yakından ilişkidedir.[278] Aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınacağı üzere, tarafların eşitliği ilkesi ile hukuki dinlenilme hakkı, pek çok hukuk sisteminde iç içe geçmiş şekilde düzenlenmiş; çoğu zaman aynı hüküm altında birlikte yer almıştır.[279] Bu ilişki, AİHS m. 6 kapsamında güvence altına alınan "silahların eşitliği ilkesi"nin de tahkim yargılamasına doğrudan uygulanabilirliğini göstermektedir.[280]

Tarafların irade serbestisi uyarınca, hakemler de taraflarca kendilerine tanınan bu yetkileri kullanarak tahkim yargılamasını yönlendirme imkanına sahiptir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, hakemlerin bu yetkiyi tarafsızlık ve denge ilkeleri doğrultusunda kullanmaları gerekliliğidir: Tarafların eşitliği ilkesi bir denge mekanizması işlevi görmekte; hakemlerin takdir yetkisini keyfiliğe varmadan ve taraflar arasında adil bir denge kurarak kullanmalarını temin eden temel bir anayasal değer niteliği kazanmaktadır. Dolayısıyla, tahkim sürecinin meşruiyeti ve etkinliği açısından, irade serbestisi ile eşitlik ilkesinin birlikte ve dengeli biçimde işletilmesi büyük önem arz etmektedir.[281]

Uygulanan yargılama kurallarının kaynağı ister taraflarca belirlenmiş usul hükümleri ister tahkimin yapıldığı yer hukukuna ait normlar olsun; tüm tahkim süreçlerinde tarafların eşitliği ilkesine titizlikle riayet edilmesi zorunludur.[282] Bu bağlamda, tarafların eşitliği ilkesinin ne anlama geldiğinin ve hangi amaca hizmet ettiğinin doğru ve kapsamlı biçimde kavranması büyük önem taşımaktadır. Bu ilkenin amacı, taraflara mutlak bir biçimsel eşitlik sağlamak değil; yargılamanın bütününde adil ve dengeli bir usul yapısı tesis etmektir.[283]

En yalın haliyle ifade edildiğinde, tarafların eşitliği ilkesi; yargılama süreci boyunca taraflar arasında ortaya çıkan usule ilişkin hak ve yükümlülüklerin, tarafsızlık ve denge esaslarına

---

[277] Born, **Arbitration (Procedures**), s. 17
[278] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 103 ; Ferda Nur Güvenalp, Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2018, s. 109 **(İddia ve Savunma Hakkının İhlali)**.
[279] **Arbitration** ; Özcan, **a.g.m.,** s. 13.
[280] AİHM, **Dombo Beheer B.V. v Hollanda**, Başvuru No: 14448/88, 27 Ekim 1993.
[281] Ersari, **a.g.m.,** s. 115-116 ; Congar, **a.g.e.,** s. 72 ; Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 383-384 ; Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 30 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 116-117.
[282] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234 ; Can, **a.g.e.,** s. 387 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 165-168 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 117 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 194-195 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 46-47.
[283] Bantekas, **a.g.m.,** s. 1003 ; Takavut, a.g.e., s. 197-198.

uygun şekilde, hiçbir tarafa üstünlük tanınmaksızın eşit olarak uygulanmasını ifade eder. Tarafların eşitliği ilkesi, hem davacı hem davalı bakımından tüm iddia ve savunma süreçlerinde geçerlidir ve dikkate alınmalıdır[284]. Bu ilke, tahkim yargılamasının adil, şeffaf ve güvenilir bir biçimde yürütülmesinin vazgeçilmez bir şartı olarak kabul edilmektedir.[285] Tarafların eşitliği ilkesi, tahkim yargılamasında taraflardan herhangi birinin süreç boyunca farklı veya ayrı muamelelere maruz kalmasının önüne geçmeyi amaçlayan temel bir usul garantisidir. Bu ilke sayesinde, yargılamanın her aşamasında tarafların usule ilişkin haklara erişimi ve bu haklardan yararlanma imkanı eşit düzeyde sağlanmakta; böylece uyuşmazlığın taraflarından biri, diğerine kıyasla daha elverişli ya da daha dezavantajlı bir konuma itilmemektedir. Bu bağlamda, eşitlik ilkesi yalnızca teorik bir hak değil, tahkim sürecinin adil biçimde işlemesini güvence altına alan pratik bir güvence olarak karşımıza çıkar.[286]

Yargıtay bir kararında tarafların eşitliği ilkesine dair şu yönde bir tanımlamaya yer vermiştir: "*Çekişmeli ve çekişmesiz yargı işlerinde, bu yargılamalarla bağlantılı geçici hukuki korumalarda, icra takiplerinde, tahkim yargılamasında ve hatta alternatif uyuşmazlık çözüm yollarında, her bir yargılama ve çözüm yolunda uyuşmazlığın niteliğiyle bağlantılı şekilde tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına uygun davranılmalıdır (Yargıtay (Kapatılan) 20. Hukuk Dairesinin 07.02.2012 tarihli ve 2011/15852 E., 2012/1321 K. sayılı ilamı). Bu ilkeler sonucu tahkim yargılamasında hakemlerce taraflara eşit davranılması ve hukuki dinlenilme hakkının hakem yargılaması sürecinde devam etmesi gerekir. Doktrin ve Yargıtay uygulamalarında tarafların eşitliği ilkesinden, gerek hakemler gerekse mahkemeler ya da alternatif uyuşmazlık çözüm yolunu yürütenler tarafından yapılan yargılama ve çözüm üretiminde tarafların iddia ve savunmalarını sunmaları konusunda her bir tarafa eşit olanak ve süre tanınması, tarafsız davranılıp, tarafsızlığın yargılama süresince korunması ve tarafsızlık şüphesini uyandıracak hal ve davranışlardan kaçınılmasının anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir"*[287] [288]

---

[284] Bahadır Erdem/Faruk Kerem Giray, "Grounds for Annulment of Arbitration Awards in the Turkish International Arbitration Act – A Look at the Judgments of the Turkish Court of Appeal," In The Age of Uniform Law Volume I-II , Rome: International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit), 2016, s. 843

[285] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234 ; Büşra Özcan, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Tarafların Eşitliği İlkesinin Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2020, s. 6 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 110.

[286] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, **s.** 234 Özcan, **a.g.m.,** s. 6 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s.115 ; Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 10 ; Takavut, **a.g.e.,** s.195-196.

[287] İlgili Yargıtay kararı bu paragrafta şu atfı yapmıştır: *Prof. Dr. İbrahim Özbay Tahkim s. 236, 239, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz, Türkiye'de Milletlerarası Tahkim s. 41.*

[288] Y. 3. HD., E. 2024/466 K. 2024/2025 T. 25.6.2024 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 15.09.2025)

Eşitlik ilkesinin sağlanması için sadece şekli bir eşitlik yeterli değildir; ayrıca esas bakımından da eşitlik sağlanmalıdır.[289] Taraflara eşit davranılması prensibi, hakem heyetindeki tüm hakemler bakımından geçerlidir. Bu nedenle, taraflarca atanan hakemler de bu prensibi her daim gözetmek ve taraflara eşit muamelede bulunmakla yükümlüdür.[290] Bu bakımdan eşitlik ilkesi; hakemlerin taraflarla çıkar ilişkisinin olması ve tutucu bir tavırla yargılamayı yönetmesi risklerinin önüne geçen bir ilkedir.[291]

Bu ilke sayesinde, taraflardan birine orantısız veya ağır usulî yükümlülükler yüklenerek yargılama sürecindeki konumunun zayıflatılması ve bu nedenle iddia ve savunmalarını gereği gibi ortaya koyamaması engellenmiş olur. Tarafların, davalarını etkin ve eşit koşullarda sunabilmeleri adına gerekli usul dengesi bu ilke aracılığıyla korunur. Bu doğrultuda, hakemler tahkim yargılamasının her aşamasında eşitlik ilkesini titizlikle gözetmekle yükümlüdür; zira taraflar arasında sağlanacak adil denge hem yargılamanın meşruiyetini hem de nihai kararın kabul edilebilirliğini doğrudan etkileyecek niteliktedir.[292]

Doktrinde tarafların eşitliği ilkesinin "olumlu" (hakların eşit şekilde tanınması) hem de "olumsuz" (kısıtlamaların eşit şekilde uygulanması) yönleriyle tezahür edebileceği belirtilmiştir.[293] Buna göre; hakem taraflardan birine tanıdığı usulî hakkı bir diğerine de tanımaktan kaçınamayacaktır, ancak ayrıca bir tarafa tanımadığı usulî hakkı diğerine de tanımamalıdır. Belirtilmelidir ki, bu noktada eşitlik benzer olaylara benzer usulî yaklaşımların uygulanmasını gerektirecektir.[294]

Taraflar arasında tesis edilmesi gereken eşitliğin mutlak, sayısal ya da katı biçimde matematiksel bir eşitlik şeklinde yorumlanmasının, her durumda adil sonuçlar doğurmayacağı ifade edilmiştir.[295] Ayrıca, hangi durumun eşit muamele teşkil ettiğinin "mekanik bir hesaplama" olmadığı da belirtilmelidir.[296] Uygulamada, taraflara tanınan imkanların mutlak bir matematiksel anlamda eşitlik anlayışıyla birebir aynı şekilde sunulması hem pratik olarak

---

[289] Albayrak, **a.g.m.,** s. 71 ; Hakan Pekcanıtez, "Hukukî Dinlenilme Hakkı", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Seyfullah Edis'e. Armağan,** 2000, s. 759 **(Hukuki Dinlenilme Hakkı)**.
[290] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 235 ; Albayrak, **a.g.m.,** s. 71.
[291] Albayrak, **a.g.m.,** s. 71.
[292] Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s.115-116 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 6.
[293] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 425-426 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 47 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 8-9.
[294] Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 47.
[295]Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234, 425 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 114-115 ; Bayata Canyaş, **a.g.e,** s. 172 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 197 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 9 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 117. ; Süheyla Balkar, "Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü İle İlgili Bazı Tespitler", **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022, s. 171 **(Adil Yargılanma) ;** Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 26 ; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 389.
[296] Born, **Arbitration (Procedure)**, s. 17.

neredeyse imkansızdır hem de çoğu durumda hukuki açıdan anlamlı ve gerekli değildir.[297] Bu yaklaşıma göre, somut uyuşmazlığın dinamikleri ve tarafların içinde bulundukları hukuki konumlar dikkate alındığında, mutlak eşitlik yerine duruma göre değişkenlik gösterebilecek bir denge anlayışı daha isabetli olacaktır. Nitekim hakem heyetinin bir tarafın ek tanıklarını dinlemeye karar verirken, diğer tarafın benzer nitelikteki talebini reddetmesi, yüzeysel bir eşitsizlik gibi görünse de, bu farklı muamelenin arkasında tarafların aynı hukuki pozisyonda bulunmaması gibi maddi gerekçeler yatıyor olabilir.[298]

Doktrinde, bu ilkenin adlandırılmasına ilişkin olarak "tarafların eşitliği" ibaresinin kullanımı bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Söz konusu yazarlara göre, bu kavramsallaştırma yetersiz kalmakta; onun yerine "taraflara eşit muamelede bulunulması", "eşit işlem ilkesi" ya da "tarafların eşit ve hakkaniyetli muamele görmesi" gibi ifadelerin tercih edilmesi, ilkenin özünü daha doğru şekilde yansıtmaktadır.[299] Nitekim UNCITRAL Model Kanunu m. 18'de, "taraflara eşit muamele edilmesi" ibaresi yer almaktadır. Doktrindeki bir görüşe göre ise "*taraflara eşit muamele ilkesi de dâhil, temel usulî ilkelerin tamamını kapsayan bir kavram kullanması daha yerinde olurdu. Zira gözetilmesi gereken her hal ve şartta tarafların mutlak eşitliğinden ziyade, âdil yargılanma hakkı olmalıdır*".[300]

Kanaatimizce "taraflara adil muamele" ifadesi bu bağlamda daha isabetli olacaktır; zira tarafların her durumda mutlak biçimde eşit koşullara tabi tutulması, çoğu zaman adaletin sağlanması anlamına gelmemektedir. Gerçek anlamda adil bir yargılama, her iki tarafın fiili konumu ve yargılamadaki ihtiyaçları gözetilerek oluşturulan dengeli ve hakkaniyete uygun bir usul düzeniyle mümkün olabilecektir. Yine de herhangi bir karmaşaya mahal vermemek adına, bu çalışmada ilgili ilke, MTK'da kullanılan ifadeye uygun biçimde "tarafların eşitliği ilkesi" olarak yer bulmuştur.

---

[297] Ersari, **a.g.m.,** s. 117.
[298] Born, **Arbitration (Procedure)**, s. 17 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 9 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 117.
[299] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 114-115 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 7 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 116.
[300] Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 169.

2.2.2. Tarafların Eşitliği İlkesinin Normatif Temeli

Milletlerarası ticaretin ve ticari tahkimin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan New York Sözleşmesi'ni[301] Türkiye ticari iş niteliğine ilişkin olan olaylarda ve taraf devletler arasında uygulanabilecek şekilde olmak üzere koyduğu iki çekince ile kabul etmiştir.[302]

New York Sözleşmesi'nde tanıma ve tenfiz bakımından farklı düzenlemeler yer almamaktadır. Sözleşmenin amacı bakımından ise taraf devletlerin tenfizin reddi nedenlerini dar yorumlaması önemlidir.[303]

New York Sözleşmesi'nde tarafların eşitliği ilkesinin ihlali açıkça ve bağımsız bir tenfiz engeli olarak düzenlenmemiştir.[304] Bu nedenle, söz konusu ilke ihlalinin, Sözleşme'de sınırlı sayıda öngörülmüş olan tenfiz engelleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, taraf eşitliğine yönelik bir ihlalin, ilk olarak Sözleşme'nin V/1/b maddesi kapsamında, yani taraflardan birinin savunma hakkını kullanmasının engellenmesi ya da usule ilişkin adil yargılanma güvencelerinin ihlali bağlamında, ele alınması mümkündür. Böyle bir yorum, hem Sözleşme'nin lafzına bağlı kalmayı hem de temel usul güvencelerinin korunmasını sağlayan bir yaklaşımı temsil etmektedir.[305]

İlgili hükmün çevirisi şu şekildedir: "*1. Aleyhine hakem kararı ileri sürülen taraf talepte bulunmaz ve zikri geçen kararın tanınması ve icrası istenen memleketin yetkili makamı önünde aşağıdaki hususları ispat etmez ise, hakem kararının tanınması ve icrası isteği reddolunamaz:(...)(b) Aleyhine hakem hükmü öne sürülen taraf hakemin tayininden veya hakemlik prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş olduğu, yahut da diğer bir sebep yüzünden iddia ve müdafaa vasıtalarını ikame etmek, imkanını elde edememiş bulunduğu; veya"*

Görülebileceği üzere, maddenin lafzından açıkça tarafların eşitliği ilkesine bir atıf algılanmamaktadır. Yine de ilgili madde, Sözleşme kapsamında adil yargılanma güvencesi olarak nitelendirilmiştir.[306] Her ne kadar Sözleşme'nin lafzında taraf eşitliği ilkesi açıkça zikredilmese de, doktrinde bu ilkenin adil yargılanmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak V/1/b

[301] Özcan, **a.g.m.,** s. 18.
[302] [302] 3731 Sayılı ve 08.05.1991 Tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. Yayımlanma Tarihi: RG. 21.05.1991 S.20877.
[303] Özcan, **a.g.m.,** s. 20.
[304] Takavut, **a.g.e.,** s. 201.
[305] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 106 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 112-113 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 21.
[306] Takavut, **a.g.e.,** s. 201 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 22.

hükmü çerçevesinde değerlendirildiği görülmektedir.[307] Zira taraflar arasında eşitliğin sağlanmadığı bir yargılamanın adil olması düşünülemez.

Tarafların eşitliği ilkesinin ihlali, MÖHUK m. 62'de sayılan tenfiz engelleri arasında da açıkça düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, tarafların eşitliğinin gözetilmediği yönündeki iddiaların, savunma hakkının ihlali, usule ilişkin kurallara aykırılık veya kamu düzenine aykırılık çerçevesinde değerlendirilerek tenfizin reddi sonucunu doğurması mümkündür.

MTK içinse durum farklıdır. MTK'da tarafların eşitliği ilkesine aykırılık, tahkim kararının iptaline yol açabilecek sebepler arasında açıkça düzenlenmiştir.

Türk kanun koyucusu, ayrıca MTK'nın "Yargılama kurallarının belirlenmesi, tarafların eşitliği ve temsili" başlığını taşıyan 8/B maddesi kapsamında yaptığı düzenleme ile taraf eşitliği ilkesine verdiği önemi açık biçimde ortaya koymuştur. Söz konusu hükümde şu ifadelere yer verilmiştir: *"Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürme olanağı tanınır."*. MTK m. 8/B hükmünde yer alan "eşit hak ve yetki" ifadesi, doktrinde çeşitli eleştirilere konu olmuştur. Özellikle bu ifadenin, tahkim yargılamasında tarafların usule ilişkin haklara erişim ve bu hakları fiilen kullanabilme imkanı bakımından gerçekçi bir eşitliği yeterince yansıtmadığı ileri sürülmektedir.[308] Kanaatimizce de bu yerinde bir eleştiridir.

Bu noktada MTK m. 8'in emrediciliğine ve tarafların eşitliği ilkesi bakımından görünümüne değinmek de yerinde olacaktır.

MTK m. 8/B maddesinde düzenlenen tarafların eşitliği ilkesi, tahkim yargılamasının temel usul güvencelerinden biri olması nedeniyle emredici nitelik taşımaktadır. Bu emredicilik, öncelikle taraf iradesinin sınırlandırılması sonucunu doğurmakta; tarafların yargılama sürecine ilişkin olarak bir taraf lehine dengesizlik yaratacak şekilde usul kuralları belirlemelerini engellemektedir. Aynı şekilde, hakem heyeti de yargılamayı yürütürken bu ilkeye bağlı olup, taraflara iddia ve savunmalarını eşit imkânlarla ileri sürebilecekleri bir yargılama ortamı sağlamakla yükümlüdür. Bununla birlikte, söz konusu emredici niteliğin sonucu olarak tarafların eşitliği ilkesine aykırı her durumun doğrudan hakem kararının iptaline yol açacağı söylenemez. Nitekim tahkim yargılamasının etkinliğinin korunması ve iptal denetiminin sınırlı olması ilkesi gereğince, bu ilkenin ihlalinin iptal sebebi olarak kabul edilebilmesi için, ihlalin

[307] Özcan, **a.g.m.,** s. 22.
[308] Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**., s. 114-115 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 235 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 28 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 116.

belirli bir ağırlığa ulaşması ve hakem kararının sonucuna etkili olması, arasında bir illeyetin bulunması aranmalıdır. Bu yönüyle, MTK m. 8/B hükmü emredici bir usul normu olmakla birlikte, iptal denetimi bakımından ölçülülük ve nedensellik esaslarına tabi bir şekilde uygulanmaktadır.

"*Tahkim usulünün Magna Carta'sı*" olarak da anılan[309] UNCITRAL Model Kanunu'nun 18. maddesi, taraflara eşit muamelede bulunulması ilkesini doğrudan düzenleyen temel normlardan biridir. Söz konusu maddede, Türk doktrininde ciddi eleştirilere konu olan "tarafların eşitliği" ifadesi yerine, daha kapsayıcı ve işlevsel bir biçimde "taraflara eşit muamelede bulunulması" (*"equal treatment of parties"*)[310] ifadesinin tercih edildiği dikkat çekmektedir.[311] UNCITRATL Model Kanunu'un 18. maddesi ile, yalnızca taraflara eşit davranılacağı değil, aynı zamanda her bir tarafa davasını tam anlamıyla sunma fırsatının tanınacağı da açıkça hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemenin, adil yargılanma ilkesi ve kamu düzeni bakımından tahkim yargılamasının en temel güvencelerinden birini oluşturduğu doktrinde sıkça vurgulanmaktadır.[312]

Doktrinde ileri sürülen bazı görüşler, UNCITRAL Model Kanunu'nun ilgili düzenlemesinin, Türk Hukuku'nda benimsenen karşılığına kıyasla daha isabetli ve dengeli bir yaklaşım sunduğunu ifade etmektedir. Bu görüş doğrultusunda değerlendirme yapan bir yazar, UNCITRAL Model Kanunu'nun, taraflar arasında ortaya çıkabilecek eşitsizlik durumlarına ilişkin daha daraltıcı ve somut kriterler öngörmesinin, hakem kararlarının sırf bu gerekçeyle iptali ihtimalini azalttığını ve bu nedenle Türk Hukuku'nda yer alan karşılığından daha yerinde bir iptal gerekçesi oluşturduğunu savunmaktadır.[313]

Kanaatimizce, söz konusu görüş isabetlidir. Zira tahkim yargılamasında iptal denetiminin kapsamının dar tutulması, hakem kararlarının nihailiğini ve bağlayıcılığını koruyarak tahkimin etkinliğini temin eden temel unsurlardan biridir. UNCITRAL Model Kanunu'nda eşitsizlik iddialarına ilişkin daha somut ve sınırlayıcı kriterler öngörülmesi, iptal sebeplerinin geniş yorumlanmasının önüne geçmekte; bu suretle iptal mekanizmasının istisnai niteliği korunmaktadır. Buna karşılık, daha geniş ve soyut ifadeler içeren düzenlemeler, iptal denetiminin kapsamının belirsiz şekilde genişlemesine ve hakem kararlarının kolaylıkla

---

[309] Born, **Arbitration (Procedures**), s. 15

[310] İlgili maddede şu şekilde bir düzenleme yer almaktadır: "*The parties shall be treated with equality and each party shall be given a full opportunity of presenting his case*."

[311] Kalpsüz, ilgili ifadenin MTK'ya hatalı bir tercüme ile geçirildiğini ifade etmiştir. *Bkz*. Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 115 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 107-108.

[312] Takavut, **a.g.e.,** s. 201-202 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 31 ; Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 5-6.

[313] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 276-277 dn 652 ; Gizem Ersen Perçin, "MTK Tahkiminde İptal Davalarına İlişkin Bir Değerlendirme", **Public and Private International Law Bulletin**, C. 40, S. 2, 2020, s. 1080 **(İptal Davası).**

tartışmaya açılmasına yol açabilecektir. Bu durum ise tahkimin temel amaçlarından biri olan hızlı ve kesin çözüm sağlama işleviyle bağdaşmamaktadır.

Yine de, MTK'nın aksine, UNCITRAL Model Kanunu'nun 34. maddesinde, hakem kararlarının iptali sebepleri sınırlı biçimde düzenlenmiş olmakla birlikte, bu maddede tarafların eşitliği ilkesine lafzi olarak yer verilmediği dikkat çekmektedir. Ancak bu durum, Model Kanunu'nun benimsendiği hukuk sistemlerinde söz konusu ilkenin ihlalinin sonuç doğurmayacağı şeklinde yorumlanmamalıdır. Doktrinde, UNCITRAL Model Kanunu'nun 34. maddesinin 2/a/ii bendi[314] kapsamında yer alan hükmün, yalnızca hukuki dinlenilme hakkını değil, aynı zamanda tarafların eşitliği ilkesini de kapsayacak şekilde yorumlanabileceği ifade edilmiştir.[315] Zira söz konusu hüküm, taraflardan birinin tahkim yargılaması süresince davasını sunma imkanından yoksun bırakılması halinde hakem kararının iptalini öngörmektedir. Bu hususta incelemeler, aşağıda detaylandırılacaktır.

Türk hukukunda eleştirilebilecek bir husus tarafların eşitliği ilkesi ile hukuki dinlenilme hakkının ayrı ayrı kaleme alınarak ifade edilmiş olmasıdır.[316] Burada asıl eleştirilen husus hukuki dinlenilme hakkının tarafların eşitliği ilkesini de kapsayan bir üst başlık gibi olmasıdır. Ancak iki ilkenin ayrı ayrı düzenlenmesi adeta iki ilkenin bağımsız hususlar olduğunu düşündürmektedir. Bu bakımdan ilgili maddeler "hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmemesi" kapsamında düzenlenseydi, zaten tarafların eşitliği ilkesinin gözetilip gözetilmediği incelenecekti.[317]

2.3. Tarafların Eşitliği İlkesi İle Bağlantılı Olabilecek Diğer Usuli Haklar

Milletlerarası ticari tahkim yargılamalarında geçerli olan çoğu ilkenin açık ve net biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün olmamaktadır. Bu belirsizlik, tarafların eşitliği ilkesinin birçok ilke ve kavram ile olan sınırlarının bulanıklaşmasına yol açar. Tarafların eşitliği ilkesi, özünde adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme ve kamu düzeni gibi

---

[314] UNCITRAL Model Kanunu m. 34/2/a (ii) bendi: "*Tahkim kararı, 6. maddede belirtilen mahkeme tarafından ancak aşağıdaki durumlarda sarfınazar edilebilir: (a) Başvuruda bulunan tarafın şu kanıtları sunması: (...) Başvuruyu yapan tarafa hakemin görevlendirilmesi veya tahkim işlemleri hakkında uygun bir bildirim yapılmamış veya başka bir şekilde savunmasını yapma imkânı tanınmamış olması…"*

[315] Özcan, **a.g.m.,** s. 31-32 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 115 ; Ersen Perçin, **İptal Davası**, s. 1080 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 169-170.

[316] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 110 ; Özcan, **a.g.m.**, s. 37.

[317] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 110-111; Özcan, **a.g.m.,** s. 37.

temel usul ilkeleriyle sıkı bir biçimde iç içe geçmiş olup, bu kavramlardan bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Tarafların eşitliği ilkesinin sağlanılması ancak hukuki dinlenilme hakkına riayet edilirse mümkündür. Hukuki dinlenilme hakkının sağlanması ise adil yargılanma hakkının da sağlanmasıdır.[318]

Bu sıkı sıkıya bağlı ilişki gösterir ki; bu ilkeler birlikte tahkim yargılamasının meşruiyetini ve hukuki güvencelerini oluşturmaktadır. Bu bakımdan, çalışmamızın konusu kapsamında taraf eşitliği ilkesinin söz konusu kavramlarla hangi yönlerden kesiştiği, ne tür yapısal ilişkiler kurduğu ve hangi bağlamlarda ortak işlevler üstlendiği ayrı ayrı ele alınacaktır. Bu sayede taraf eşitliği ilkesinin yalnızca teorik bir ilke değil, aynı zamanda uygulamada ne ölçüde ve nasıl şekillendiği de daha açık biçimde ortaya konulacaktır.

2.3.1. Adil Yargılanma Hakkı

2.3.1.1. Genel Olarak Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı, hukuk devleti anlayışının[319] hem doğal bir sonucu hem de bu anlayışın kurumsallaşmasına hizmet eden temel insan haklarından biridir.[320] Adil yargılanma hakkı, yalnızca bireylerin yargı mercileri karşısında güvence altına alınmasını sağlamaz; aynı zamanda devletin de yargılama yetkisini kullanırken kendisini belirli anayasal ve evrensel sınırlar içerisinde tutmasını zorunlu kılan çok boyutlu bir yapıya sahiptir.[321]

Adil yargılanma hakkı, niteliği gereği yalnızca belirli bir yargılama türüne ya da sınırlı bir usulî aşamaya özgülenmiş bir hak olmayıp, her türlü yargılama faaliyetini kapsayan evrensel bir temel haktır.[322] Bu nedenle, adil yargılanma hakkı hem ulusal hukuk sistemlerinde hem de

---

[318] Pekcanıtez, **Hukuki Dinlenilme Hakkı**, s. 759-760 ; Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 169-170.
[319] İpek Sarıöz Büyükalp, **AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2018, s. 16 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 38 ; Hakan Pekcanıtez, "Medeni Yargıda Adil Yargılanma", **İzmir Barosu Dergisi**, S. 2, 1997, s. 38 **(Adil Yargılanma).** Detaylı bilgi için bkz. Sercan Çavuşoğlu, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Adil Yargılanma Hakkı", Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2026, s. 12-19.
[320] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 12.
[321] Özcan, **a.g.m.,** s. 38 ; Süha Tanrıver, Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı, **TBB Dergisi,** S. 53, 2004, s. 191-192 **(Adil Yargılanma Hakkı)** ; Pekcanıtez, **Adil Yargılanma,** s. 38 ; Çavuşoğlu, **a.g.m.**, s. 12-19.
[322] Özcan, **a.g.m.,** s. 38 ; Tanrıver**, Adil Yargılanma Hakkı**, s. 193 ; Cemile Demir Gökyayla, "Tahkimde Adil Yargılanma Hakkı- Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Kamu Düzeni", **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022, s. 65 **(Hukuki Dinlenilme).**

milletlerarası hukuk düzeninde adaletin tesisi bakımından vazgeçilmez bir değer olarak kabul edilmektedir.[323]

Adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)[324] m. 6[325] ve Anayasa m. 36[326] kapsamında korunan ve vazgeçilemez, muhakkak korunması gereken bir insan hakkıdır. Adil yargılanma hakkı uyarınca gerçek hukuki korunmanın sağlanmaması durumunda, hukuk devletinin gerekliliği yerine getirilememiş olacaktır.[327] AİHS m. 6'nın lafzından anlaşılacağı üzere adil yargılanma hakkı şu unsurları içermektedir: herkes davasının kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, makul süre içerisinde, aleni bir şekilde ve hakkaniyetli olarak yargılama yapılarak görülmesini talep edebilme hakkına sahiptir.[328]

AİHM, AİHS'nin yorumunda dinamik ve genişletici bir yaklaşım benimseyerek, AİHS'de yer alan hakları zaman içinde daha kapsamlı bir içeriğe kavuşturmuştur. Bu yaklaşım, AİHS'nin yaşayan bir metin olarak insan hakları standartlarını yükseltme işlevine işaret eder. Nitekim adil yargılanma hakkı da bu süreçte mahkemeye erişim, silahların eşitliği, çelişmeli yargılama ve hükmün icrası gibi ilkeleri kapsayacak şekilde gelişmiştir.[329]

Adil yargılanma ilkesinin doğal bir yansıması olan "silahların eşitliği ilkesi", AİHS'de açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, AİHS m. 6 kapsamında güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak AİHM içtihatlarıyla beraber koruma rejimi içerisinde kabul görmüş temel bir ilkedir.[330] Ayrıca, Bununla birlikte, etkili başvuru hakkını düzenleyen AİHS m. 13 ile de bağlantılı olarak, tarafların yargılama sürecinde iddia ve savunmalarını makul bir denge içinde ileri sürebilmelerini teminat altına almaktadır.

---

[323] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 16-18 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 38 ; Bayata Canyaş**, a.g.e.,** s. 176 ; Pekcanıtez, **Adil Yargılanma**, s.38 ; Takavut, **a.g.e.** s. 191-192.

[324] 10.03.1954 Tarih ve 6366 Sayılı Kanun: Yayımlanma Tarihi: RG. 19.03.1954 S.8662.

[325] AİHS'nin 6'ncı maddesine göre, *"Her şahıs medeni hak ve vecibeleriyle ilgili nizalar gerek cezai sahada kendisine serdedilen bir isnadın esası hakkında karar verecek olana kanuni, müstakil ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul süre içinde hakkaniyete uygun ve aleni surette dinlenilmesini istemek hakkını hazidir."*

[326] İlgili madde şu şekilde düzenlenmiştir: *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."*

[327] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 234 dn 276 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 177-178 ; Can, **a.g.e.,** s. 387-388 ; Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 66 ; Pekcanıtez, **Adil Yargılanma**, s. 35.

[328] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 31-32 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 11 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 104 ; Pekcanıtez, **Adil Yargılanma**, s. 36.

[329] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 33-34 ; Özcan, **a.g.e.,** s. 46-48.

[330] Özcan, **a.g.m.,** s. 50-51 ; Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 17.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Dombo Beheer* kararında da ifade edildiği üzere, yargılamayı yürüten makamın, taraflar arasında usul bakımından gözetmesi gereken bir "adil denge" yükümlülüğü bulunmaktadır.[331]

Adil yargılanma hakkı temel bir insan hakkı olma özelliğini adalete erişim kavramı kazandırmaktadır.[332] Bu bağlamda da mahkemeye erişim hakkı ile bu erişimin etkili bir hukuki koruma sağlayacak şekilde adil ve hakkaniyete uygun bir yargılama ile tamamlanması olmak üzere iki temel unsurdan söz edilebilir. Genel olarak *"toplumun insan hakları, temel hak ve özgürlüklerden ödün vermeksizin, en kolay, en hızlı, en etkili ve en az masrafla, uygun hukuki mekanizmalarda, kısaca hak arama yollarından faydalanarak talep ettikleri hukuki korumaya ulaşmalarının sağlanması*" olarak tanımlanan adalete erişimin[333] sağlanmadığı bir hukuk devleti düşünülemeyecektir.[334] [335]

2.3.1.2. Adil Yargılanma Hakkının Tarafların Eşitliği İlkesi İle Olan İlişkisi ve Tahkim Yargılamalarında Görünüşü

Milletlerarası ticari tahkim yargılamasında uygulama alanı bulan usuli ilkeler, çoğu zaman birbirleriyle yakın ilişki içinde olduğundan, bu ilkelerin kapsam ve sınırlarının birbirinden kesin çizgilerle ayrılması her zaman mümkün olmamaktadır. Bu durum, özellikle adil yargılanma ilkesiyle bağlantılı olan ve onun özünü oluşturan tarafların eşitliği ilkesinin sınırlarının bulanıklaşmasına yol açabilmektedir.[336] Nitekim bu çalışmada da savunulduğu üzere, adil yargılanma hakkı, uygulamada en somut karşılığını taraflara eşit davranılması ve hukuki dinlenilmeye riayet edilmesi aracılığıyla bulmaktadır.[337] Öte yandan, tarafların eşitliği ilkesi yalnızca genel hukuk ilkeleri ve içtihatlarla değil, aynı zamanda milletlerarası düzenlemelerle de güvence altına alınmıştır. Bu kapsamda, Uluslararası Ticari Tahkime İlişkin Avrupa

[331] AİHM, **Dombo Beheer B.V. v Hollanda**, Başvuru No: 14448/88, 27 Ekim 1993.
[332] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 86-87.
[333] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 88.
[334] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 89.
[335] Adalete erişim kavramının AY m. 36'ya dayandığı düşünülebilecek olsa da, AY m. 36'nın lafzı gereği hak arama özgürlüğüne ilişkin olduğu ve içerik olarak yalnızca yargı merciileri önünde iddia ve savunma haklarını düzenlediği, adalete erişim kavramının kapsamının ise bundan daha geniş olduğu, yine de AY m. 36'nın geniş yorumlanması gerektiğine ilişkin bkz. Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 91-93.
[336] Takavut, **a.g.e,** s. 193.
[337] Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 6.

Konvansiyonu'nun (Cenevre,. 1961) [338] m. IX/1(b)[339] hükmü, tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkını somutlaştıran önemli bir güvencedir. Anılan hüküm uyarınca, taraflardan birinin hakemin tayininden veya hakem yargılamasından usulüne uygun şekilde haberdar edilmemesi ya da iddia ve savunma vasıtalarını ileri sürme imkânından mahrum bırakılması, hakem kararının tanınması ve tenfizinin reddi sonucunu doğurabilmektedir. Bu düzenleme, ilgili bölümde detaylandıracağı üzere, hukuki dinlenilme hakkının unsurları olan bilgilenme, açıklama ve bu açıklamaların dikkate alınması gerekliliğini güvence altına almakta; tarafların yargılamaya etkin katılımını sağlayarak silahların eşitliği ilkesinin korunmasına hizmet etmektedir.

Hakkaniyete uygun yargılanma unsuru ise adil yargılanma hakkının en önemli parçalarındandır ve taraflara yargılama boyunca eşit muamelede bulunmayı gerektirir. Bu eşit muamele ise; taraflara karar için gerekli bilgi ve belgelerin getirilmesinde, karara etki etmede, kendi iddia ve savunmalarını yapmada eşit şartlar tanınması ile gerçekleşebilecektir.[340] Buradan da görülebilir ki adil yargılanma hakkı tarafların eşitliği ilkesinden daha geniş kapsamı olan, üst başlık şeklinde konumlanmış bir normdur. Nitekim, doktrinde yaygın olarak kabul edildiği üzere, hukuki dinlenilme hakkı adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biridir ve adil yargılanma hakkı, kapsamı ve etki alanı bakımından daha geniş ve kapsayıcı bir üst ilke niteliğindedir.[341]

Adil yargılanma hakkı AİHS m. 6'nın lafzından da anlaşılabildiği gibi medeni yargıda geçerli bir ilkedir.[342] AİHS m. 6'nın tahkim yargılamasında doğrudan uygulanabilirliği konusunda bir belirsizlik bulunmaktadır, zira AİHM'nin henüz açık bir kararı mevcut değildir.[343] Ancak

---

[338] Yayımlanma Tarihi: RG. 23.09.1991 S. 21000.

[339] İlgili madde şu şekildedir: "*İşbu Sözleşmeye tâbi bir hakem kararının Akit bir Devlet ülkesinde iptal edilmesi, iptalin karar altına alındığı Devlet hakem kararının, ülkesi içinde verildiği veya kanununun hükmüne tebean ittihaz edildiği devlet olmadıkça ve iptal kararı aşağıda yazılı sebeplerden birine dayanılarak verilmedikçe, hakem kararını diğer bir Âkit Devlet ülkesinde tanımadan veya icradan çekinme sebebi teşkil etmiyecektir. b) İptâl talebinde bulunan taraf hakemin tayininden veya hakem prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş, yahut da diğer bir sebep yüzünden iddia ve müdafaa vasıtalarını İkame etmek imkânını elde edememiş ise; veya…*"

[340] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 11 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 104 ; Pekcanıtez, **Adil Yargılanma**, s. 47.

[341] Özcan, **a.g.m.,** s. 38 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 176 ; Ejder Yılmaz, "Hukuki Dinlenilme Hakkı", **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022, s. 4-5 (**Hukuki Dinlenilme**); Pekcanıtez, **Adil Yargılanma**, s.38 ; Takavut, **a.g.e,.,** s. 192 dn 158.

[342] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 11 Pekcanıtez, **"Adil Yargılama",** s. 36; Bantekas, **a.g.m.,** s. 994.

[343] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 14 ; Angoura, **a.g.e.**, s. 41-42 ; Erman Eroğlu, "Due Process Rights in Arbitration in the light of the Austrian Supreme Court's Decision: Remote Hearings During the Pandemic", **Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 10, S. 1, 2022, s. 112. Eroğlu, bu konuda görüşlerin üçe ayrıldığını ve görüş birliği bulunmadığını ifade etmiştir: Buna göre bir görüş bu maddenin doğrudan uygulanabilir olduğunu söylemektedir, ikinci görüş dolaylı olarak uygulanabilir olduğunu belirtmektedir ve üçüncü görüş bunun uygulanabilir olmadığını ifade etmektedir.

doktrinde AİHS m. 6'nın irade serbestisinin hakim olduğu tahkim yargılamalarında geçerli olmayacağı görüşünün sürdürülebilir olmadığı ifade edilmektedir; diğer bir deyişle gerek mahkemeler önünde gerekse tahkim heyeti önünde dikkate alınacağı genel kabul gören görüştür.[344] Nitekim, MTK çerçevesinde hakem kararının iptali talebiyle açılan bir davayı inceleyen Türk mahkemeleri, aynı zamanda Türkiye'nin taraf olduğu AİHS m. 6 uyarınca da değerlendirme yapabileceği düşünüldüğünde; mahkeme, adil yargılanma hakkının ihlali iddiasını ele alırken, taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı gibi temel usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını da dikkate alabilecektir. Zira AİHS'yi imzalamış olan her devlet, yetki alanı içindeki bireylerin AİHS ile güvence altına alınmış haklardan yararlanmasını sağlama yükümlülüğü altındadır.[345] Ayrıca aşağıda da vurgulandığı üzere, adil yargılanma hakkının birçok unsuru milletlerarası tahkim hukukunda da korunmaktadır.[346] Bu noktada AİHM, tahkim yargılamasının AİHS m. 6 kapsamında otomatik olarak yer almadığını; ancak devlet mahkemelerinin hakem kararları üzerinde yürüttüğü denetimin, Sözleşme güvenceleriyle uyumlu olması gerektiğini kabul etmektedir.[347]

Doktrinde bir yazar, katıldığımız görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: Adil yargılanma güvenceleri tahkim yargılamalarında da dikkate alınacaktır. Bununla birlikte, AİHS m. 6 çerçevesinde AİHM denetimine tabi olmamaktadır.[348]

Milletlerarası düzlemde, bu temel ilkeye atıf yapılırken kullanılan kavramlar arasındaki terminolojik farklılıklar, ilkenin evrensel uygulanabilirliğini güçleştirmektedir. Örneğin, MTK eşitlik ihlalini "tarafların eşitliğinin gözetilmemesi" ifadesiyle tanımlarken, UNCITRAL Model Kanunu bunu "iddiasını ileri sürememek" şeklinde ifade etmektedir. Her ne kadar bu terimler biçimsel olarak farklılık gösterse de; hepsi özünde taraflar arasında simetrik, dengeli ve adil bir yargılama süreci tesis edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu da göstermektedir ki, adil yargılanma hakkı ancak ve ancak tarafların eşitliğine riayet edilmesiyle gerçek anlamda hayata geçirilebilir.[349] Diğer bir deyişle, UNCITRAL Model Kanunu'nda yer aldığı haliyle tarafların eşitliği ilkesi ile genel insan hakları hukukunda yer alan adil yargılanma hakkı aynı normatif

[344] Angoura, **a.g.e.**, s. 41-42 ;Bantekas, **a.g.m.,** s. 994-995; Takavut, **a.g.e,** s. 145-146 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 37-38.
[345] Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 178.
[346] Takavut, **a.g.e.,** s. 144-145.
[347] Bantekas, **a.g.m.**, s. 995.
[348] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 139-141, dn 381. Yazar ayrıca zorunlu tahkim ile iradi tahkim arasında bir ayrımın söz konusu olacağını, ziya zorunlu bir tahkim yolunda artık tahkim mahkemesinin "kanunla kurulmuş bir yargı yeri" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bkz. Aktepe Artık, **a.g.e.**, s. 175.
[349] Takavut, **a.g.m.,** s. 184 ; Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 69 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 37-38.

temele dayanmıyor olsa da, UNCITRAL Model Kanunu m. 18 de ayrımcılık ve keyfilik yapmamaya yönelik unsurları bünyesinde barındırmaktadır.[350]

Adil yargılanma perspektifinden "adalet" kavramı, hem tarafların menfaatlerini hem de adaletin gereği gibi tecellisini güvence altına almayı amaçladığının vurgulanması gerekir. UNCITRAL Model Kanunu m. 18'e ek olarak, Model Kanun'un diğer hükümleri de adil yargılanma kapsamında değerlendirilebilecek çeşitli usulî güvencelere yer vermektedir.[351]

Adil yargılanma hakkı, MTK'da aynı isimle doğrudan düzenlenmemiştir. Ancak görülebilir ki adil yargılanma hakkı ile sağlanan güvenceler, gerek Anayasa, gerek de MTK'nın ilgili hükümleri kapsamında korunmaktadır.[352] Bu bağlamda, MTK m. 15'te düzenlenen iptal sebeplerinin, doğrudan adil yargılanma hakkına atıf içermese dahi, tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı gibi unsurlar aracılığıyla bu hakkın özünü dolaylı biçimde güvence altına aldığı kabul edilmektedir.[353]

Adil yargılanma hakkının önemi ve toplumdaki yeri düşünüldüğünde, adil yargılanma hakkının ihlallerinin kamu düzenine aykırılık olarak nitelendirilmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak adil yargılanma hakkının her ihlali, kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirilemeyecektir. Zira doktrinde ve AİHM kararlarında adil yargılanma hakkının sağladığı bazı güvencelerden, bu güvenceler emredici olmadığı sürece, feragat edilebileceği ifade edilmektedir.[354] Örneğin, taraflar tahkim yargılamasına başvurma iradesi göstererek AİHS m. 6'da korunan tabi mahkeme ve tabi hakim haklarından, aleni yargılama yapılmasından ya da davanın duruşmalı olarak görülmesinden feragat edebilecektir.[355]

Taraflar tahkim sözleşmesi yaparak uyuşmazlıklarını devlet mahkemeleri yerine kendi iradeleriyle belirledikleri bir yargı merciine götürmeyi kabul etmektedir. Bu durumda, katıldığımız görüş uyarınca mahkemeye erişim hakkı tamamen bertaraf edilmemekte, aksine bu hakkın taraf iradeleri doğrultusunda farklı bir usulî çerçevede kullanılmasına imkân tanımaktadır.[356]

---

[350] Bantekas, **a.g.m.,** s. 994.
[351] Bantekas, **a.g.m.,** s. 993.
[352] Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 70-71 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 22.
[353] Hacıbekiroğlu, **a.g.e.**, s. 37-40 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 87-90.
[354] Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 66-67; Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 1138-139 ; Bantekas, **a.g.m.,** s. 1001-1002. Bantekas, ayrıca günümüzde tahkim şartının varlığı durumunda devlet mahkemelerinde dava açma hakkından feragat etmenin tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmediğinin yerleşik olarak kabul edildiğini vurgulamıştır.
[355] Ömer Kesikli, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Delillerin Değerlendirilmesi,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs, 2024, s. 94.
[356] Sarıöz Büyükalp, **a.g.e.,** s. 138.

AİHM içtihatlarında, tarafların serbest iradeleriyle başvurduğu ihtiyari tahkime ilişkin başvurular genellikle AİHS m. 6 kapsamı dışında değerlendirilmiş ve bu başvurular kabul edilemez bulunmuştur.[357] [358] Ancak bu, tahkim yargılamalarının tamamen denetim dışında kaldığı anlamına gelmemektedir. AİHM, bu noktada rızanın gerçekten serbest olup olmadığını, tarafların adil yargılanma ilkesinin belirli unsurlarının güvencelerinden bilinçli olarak feragat edilip edilmediğini değerlendirmektedir.

Belirtilmelidir ki, Yargıtay'ın bir kararında yer alan karşı oy yazısında temel kavramlara ilişkin birçok açıklamaya şu yönde yer verilmiştir: "*hukuki dinlenilme hakkının temel dayanağını Anayasa'nın 36/1 maddesinde yer alan hak arama özgürlüğüne ilişkin düzenleme oluşturmaktadır. Yine hukuki dinlenilme hakkının anayasal çerçevedeki diğer bir dayanağı ise, hukuk devleti ilkesidir (AYM.2). Hukuki dinlenme hakkının üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar; bilgilendirmeyi talep hakkı, açıklama ve ispat hakkı ve dikkate alınma hakkıdır. Hukuki dinlenilme hakkı, adil yargılanma hakkının hakkaniyete uygun yargılanma unsurunun bir alt ögesi konumundadır. Dolayısıyla, hukuki dinlenme hakkının ihlali özellikle bir hakkın eşitlik temeline dayalı olarak taraflara kullandırılmamış olması adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelir. Adil yargılanma hakkının ihlali, hem milli hem milletlerarası planda kamu düzeninindendir ve dolayısıyla bu hakkın ihlali kamu düzenini ihlali olarak algılanıp değerlendirmek gerekir. Bu durumda, tahkim yargılaması sırasında hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmiş olması, milletlerarası tahkim bağlamında da bir iptal sebebi olarak, kamu düzenine aykırılığın gerçekleşmesi sonucunu doğurur ve mahkemece re'sen göz önüne alınır.*"[359] Buradaki karşı oy yazısından, Yargıtay'ın hukuki dinlenilme hakkını adil yargılanma hakkının bariz bir unsuru olarak nitelediği ve bir hakkın eşitlik temeline dayalı olarak taraflarca kullanılmamış olmasını adil yargılanma hakkının, ve dolayısıyla kamu düzeninin bir ihlali olarak değerlendirmeye eğilimli olabileceği de görülmektedir.

---

[357] Can, **a.g.e.,** s. 387-388, dn. 678.

[358] Örneğin, *BEG SpA v. Italy* kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, tarafların ihtiyari olarak tahkime başvurmuş olmalarının, AİHS m. 6 kapsamında güvence altına alınan adil yargılanma hakkından tamamen feragat anlamına gelmeyeceğini vurgulamıştır. Mahkeme, ihtiyari tahkimde dahi, özellikle tarafların eşitliği ve tarafsız bir hakem önünde yargılanma gibi temel usul güvencelerinin sağlanmasının zorunlu olduğuna hükmetmiştir. AİHM, başvurucunun hakeme itiraz imkânının sınırlandırılması ve bu süreçte yargı mercileri tarafından yeterli denetim yapılmaması nedeniyle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu yaklaşım, Mahkeme'nin ihtiyari tahkim yargılamalarında dahi belirli asgari güvencelerden vazgeçilemeyeceğini ve tarafların eşitliğinin bu bağlamda koruma görmeye devam ettiğini göstermektedir. Bkz. *BEG SpA v. Italy, App. No. 5312/11, Judgment of 20 May 2021. (https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2021/07/29/the-ecthr-judgment-in-beg-spa-v-italy-a-human-right-to-a-conflict-free-arbitrator-part-ii/?utm_source=chatgpt.com* (Erişim Tarihi: 17.05.2025).

[359] Y. 11. HD., E. 2019/2417 K. 2021/1051 T. 10.2.2021 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 12.11.2025).

Kanaatimizce adil yargılanma hakkı kamu düzeninin bir parçası olarak görünmektedir; bununla birlikte hukuki dinlenilme hakkının her unsuruna ilişkin eksikliği bu denli ağır bir yaptırıma tabi tutmak, tahkim hukukunun temel amacı ile uyuşmayacaktır. Bu noktadaki birtakım ayrımlara, hukuki dinlenilme hakkını incelediğimiz ilgili bölümde da ayrıca yer vermekteyiz.

Milletlerarası ticari tahkimde, tarafların usulî iradelerini sınırlayan adil yargılanma güvencelerinin kapsamı ve yorumu net değildir. Her ne kadar adil yargılanma ilkelerinin hem mahkeme hem de tahkim süreçlerinde geçerli olduğu kabul edilse de, tahkimin özel niteliği bu ilkelerin uygulanmasında farklılıklar doğurabilir. Bu nedenle, adil yargılanma ilkeleri evrensel nitelik taşısa da her yargılama türü bağlamında farklı değerlendirilmesi gerekebilir.[360]

Milletlerarası ticari tahkimde, adil yargılanma ilkesinin somut ölçütlerinin belirlenmesi ve her bir uyuşmazlıkta tahkimin özellikleri dikkate alınarak ayrı bir değerlendirme yapılması gereklidir. Böyle bir yaklaşım, taraf iradesini sınırlayan usulî güvencelerde tutarlılık sağlar. Zira tahkimde adaletin sağlanması, ancak adil bir yargılama prosedürünün işletilmesi ve taraf iradesinin bu çerçevede sınırlandırılmasıyla mümkün olur.[361]

Bütün bu bilgiler ışığında, hakem kararına karşı Türkiye'de iptal davası açılması halinde, yetkili mahkeme, AİHS'de düzenlenen ve tahkim yargılamasıyla doğrudan bağlantılı olabilecek hükümleri uygulama alanına dahil edebilecektir. Bu nedenle, hakem heyetlerinin, özellikle adil yargılanma ilkesine ilişkin milletlerarası standartları gözeterek hareket etmeleri, ileride doğabilecek iptal risklerini önleme bakımından büyük önem taşımaktadır.[362]

Adil yargılanma hakkının ihlali, özellikle taraflardan birinin tahkim yargılamasından hiç haberdar edilmemesi ya da usule uygun şekilde bilgilendirilmemesi durumunda söz konusu olabilir. Her ne kadar taraflar tahkim yargılamasında hakem sayısını, hakemlerin seçilme usulünü ve tebligat yöntemini büyük ölçüde serbestçe belirleyebilseler de, bu serbesti, temel usul güvencelerinin ihlaline yol açamaz. Bu kapsamda, tahkim yargılamasına başlanabilmesi ve hakemlerin belirlenebilmesi için her iki tarafın da tahkim sürecinden haberdar edilmesi zorunludur. Aksi takdirde, bilgilendirme yapılmaksızın yürütülen bir yargılama, adil yargılanma hakkını ihlal eder ve bu ihlal, verilen hakem kararının geçersiz sayılmasına neden olabilir.[363]

---

[360] Takavut, **a.g.m.,** s. 138.
[361] Takavut, **a.g.m.,** s. 138-139.
[362] Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 178.
[363] Ruhi **Kamu Düzeni**, s. 96 ; Erdem, **a.g.e.,** s. 653-654 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 373-375.

Tahkim yargılamasında tebligatların usule uygun yapılmaması, uygulamada adil yargılanma hakkının en sık ihlal edildiği durumlardan biridir. Özellikle tahkim anlaşmasında taraflarca belirlenen tebligat yöntemine riayet edilmemesi, tarafların yargılamadan haberdar edilmemesine ve dolayısıyla iddia ve savunma haklarının ihlaline yol açabilir. Ancak tebligatların usulüne uygun yapılması, tek başına adil yargılanma hakkına uygunluk için yeterli değildir. Tarafların, bilgilendirildikleri usul işlemlerini yerine getirebilmeleri için ayrıca makul ve yeterli süreye sahip olmaları gerekir. Aksi takdirde, hakkında yabancı hakem kararının tenfizi talep edilen taraf, kendisine gerekli süre tanınmadığını ortaya koyarak, tenfiz talebinin reddini mahkemeden talep edebilir.[364]

Adil yargılanma hakkının ihlali ile kamu düzenine aykırılık kavramları, uygulamada zaman zaman birbirine karıştırılabilmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, adil yargılanma hakkının ihlalinin, yalnızca davalının bu yönde bir itirazda bulunması halinde mahkemece tenfize engel olarak değerlendirilebileceğidir. Buna karşılık, kamu düzenine aykırılık, tarafların ileri sürmesine gerek olmaksızın, mahkeme tarafından re'sen göz önünde bulundurulabilecek bir tenfiz engelidir. Bu ayrım, iki kavramın uygulamadaki hukuki etkilerini net biçimde ortaya koymaktadır.[365]

Adil yargılanma hakkının temel yapı taşlarını hukuki dinlenilme hakkı ve eşitlik ilkesi oluşturmaktadır. Bu iki ilke, dolayısıyla da adil yargılanma hakkı, taraflara iddia ve savunmalarını etkili biçimde sunabilme, delillerini ileri sürebilme ve yargılamaya aktif olarak katılabilme imkanını teminat altına alır.[366]

2.3.2. Hukuki Dinlenilme Hakkı

Milletlerarası tahkim yargılamalarında, tarafların irade serbestisini belirli ölçüde sınırlandıran ve usule uygun, adil bir yargılamanın sağlanması açısından vazgeçilmez ilkelerden biri, tarafların yargılamaya ilişkin hukuki dinlenilme hakkının güvence altına alınmış olmasıdır.[367]

[364] Ruhi, **Kamu Düzeni**, s. 96 ; Erdem, **a.g.e.,** s. 654 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 377 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali** s. 45-46.
[365] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 505 ; Ruhi, **Kamu Düzeni,** s. 99-100.
[366] Ersari, **a.g.m.,** s. 119 ; Tanrıver, **Adil Yargılanma**, s. 204.
[367] Takavut, **a.g.e.,** s. 203 ; Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 170.

Hukuki dinlenilme hakkı, taraflara yargılama sürecinde iddia ve savunmalarını serbestçe ve etkili bir biçimde ortaya koyabilme güvencesi sunmaktadır.[368]

HMK'da iptal sebepleri arasında açıkça hukuki dinlenilme hakkına yer verilmiş olmasına karşın, MTK'da aynı ifadeye ayrıca yer verilmemiş, bunun yerine "tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmemesi" ifadesi tercih edilmiştir. Bununla birlikte, doktrinde bir görüşe göre, her iki kanunda yer alan bu düzenlemeler içerik bakımından farklılık arz etmemekte; zira tarafların eşitliği ilkesinin ihlali, zaten hukuki dinlenilme hakkının da ihlalini kapsayacak nitelikte olduğu ileri sürülmüştür.[369]

Temelini insan onurundan alan hukuki dinlenilme hakkı, bu yönüyle bireyin yalnızca dinlenilmeye değil, aynı zamanda ciddiyetle dikkate alınmaya da layık olduğunu kabul eder; böylece kişiyi yargılama sürecinin öznesi kılar. Bu hakkın karşılıklılık şartı aranmaksızın yabancılara ve vatansızlara da tanınması gerektiği yönündeki genel kabul, onun evrensel nitelikte bir usul güvencesi olduğunu ortaya koymaktadır.[370] Bu bağlamda hukuki dinlenilme hakkı hem yargılamanın ayrılmaz bir koşulu hem de hukuk devleti ilkesinin olmazsa olmaz gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.[371]

Yargıtay, bir kararında hukuki dinlenilme hakkına ilişkin şu açıklamalara yer vermiştir: "*Hukuki dinlenilme hakkının bir gereği olarak, gerek davacılar, gerekse davalılar yönünden, kişinin yargı organları önünde bir engelle karşılaşmadan iddialarını serbestçe dile getirebilmeli ve ispatlayabilmeli, karşı tarafın hakkındaki iddialarını ise savunma hakkı kapsamında yine bir engelle karşılaşmadan serbestçe çürütebilmelidir. Hukuki dinlenilme hakkı kapsamında taraflar mahkemeye kolaylıkla erişebilmelidir. Mahkemeye erişim hakkının kapsamına, uyuşmazlığa konu delil ve belgelere kolayca erişimi de kapsar. Bu nedenle taraflar delilleri serbestçe inceleyebilmeli, tarafların bilgisine açık olmayan bir husus karara esas olamamalıdır.*"[372]

Bu doğrultuda, gerek milletlerarası sözleşmeler gerekse ulusal anayasa ve yasal düzenlemeler, hukuki dinlenilme hakkını yargılamanın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul etmiştir. AİHS

---

[368] Ersari, **a.g.m.,** s. 119 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 55 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 288-289 ; Gizem Ersen Perçin, **Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstanbul, 2023, s. 10 **(Hukuki Dinlenilme)** ; Tanrıver, **Adil Yargılanma,** 204 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 39-41 ; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 6.

[369] Hakan Pekcanıtez, "Tahkim Usulü İle İlgili İptal Sebepleri" **Makaleler - Cilt II**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2. Bs., Nisan 2023, s. 747 **(İptal Sebepleri)**.

[370] Ersari, **a.g.m.,** s. 119 ; Tanrıver, **Adil Yargılanma**, s. 205 ; Pekcanıtez, **Hukuki Dinlenilme Hakkı**, s. 756.

[371] Ersari, **a.g.m.,** s. 119 ; Ersen Perçin, **Hukuki Dinlenilme**, s. 8; Demirkol, **Hukukî Dinlenilme Hakkı**, s. 179 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 203-204.

[372] Y. 11. HD., E. 2019/2417 K. 2021/1051 T. 10.2.2021 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 12.11.2025)

m. 6 uyarınca "adil yargılanma hakkı" ile ilişkilendirilen bu hak, Türkiye'de de Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan "hak arama hürriyeti" kapsamında açıkça korunmaktadır. Özellikle 2001 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle "savunma" ibaresinden sonra "ve adil yargılanma" ifadesinin metne eklenmesi, bu hakkın sistematik olarak güvence altına alınmasına yönelik önemli bir adım olmuştur. HMK başta olmak üzere, pek çok yasal düzenlemede bu ilkenin yargılama pratiğine yansımasını sağlayan hükümler yer almaktadır.[373]

Anlam ve kapsam olarak, hukuki dinlenilme hakkı; yalnızca belirli bir yargılama türü ya da yargılamanın belli bir aşamasıyla sınırlı olarak uygulanan bir ilke değildir.[374] Aksine, bu hak, yargılamanın türüne, niteliğine veya safhasına bakılmaksızın, tüm yargı süreçlerinde evrensel geçerliliğe sahip temel bir usul kuralı niteliğindedir.[375] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 27.01.2016 tarihli, E. 2015/18-2560, K. 2016/96 sayılı kararında bu hususu açıkça vurgulamıştır ve hukuki dinlenilme hakkının yalnızca çekişmeli yargılamalarda değil, çekişmesiz işler, geçici hukuki korumalar, icra takipleri ve tahkim yargılaması da dahil olmak üzere, her türlü uyuşmazlık çözüm sürecinde gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir.[376] Kararda ayrıca "*hukuki dinlenilme hakkı, sadece belli bir yargılama için ya da yargılamanın belli bir aşaması için geçerli olan bir ilke değildir*" denilerek, bu hakkın kapsamı ve bağlayıcılığı tüm yargılama türleri açısından evrensel ve mutlak bir ilke olarak kabul edilmiştir.

Hukuki dinlenilme hakkı, yalnızca klasik yargılamalarla sınırlı olmayıp, tahkim gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarında da geçerliliğini koruyan anayasal bir güvencedir. Bu kapsamda Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin 07.02.2012 tarihli, E. 2011/15852, K. 2012/1321 sayılı kararında, hukuki dinlenilme hakkının yalnızca belli bir yargılama türü veya aşamasıyla sınırlı olmayıp, "*çekişmeli ve çekişmesiz yargı işleri, geçici hukuki korumalar, icra takipleri, tahkim yargılaması ve hatta yargılamadan bağımsız çözüm yollarında dahi*" gözetilmesi gereken temel bir ilke olduğu açıkça vurgulanmıştır. Yargıtay'ın bu kararı, hukuki dinlenilme hakkının tahkim yargılamasında da etkili şekilde uygulanmasının, adil yargılanma hakkının bir gereği olduğunu ortaya koymaktadır.[377]

Günümüzde hukuki dinlenilme hakkı, yalnızca devlet yargısı bağlamında değil, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ve özellikle tahkim süreçleri bakımından da hayati önemdedir.

[373] Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 2-3 ; Pekcanıtez, **Hukuki Dinlenilme Hakkı,** s. 754-755.
[374] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 282 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 141 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 204.
[375] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 282 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 167 ; Kalpsüz, **Milletlerarası Tahkim**, s. 141.
[376] Y. HGK T. 27.01.2016, E. 2015/18-2560, K. 2016/96 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).
[377] Y. 20. HD, T. 07.02.2012, E. 2011/15852 K. 2012/1321 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.06.2025).

Bireylerin kendilerini etkileyen karar süreçlerine katılabilmeleri, sürecin şeffaf, eşit ve adil bir şekilde yürütülmesini zorunlu kılar. Bu nedenle, hukuki dinlenilme hakkı, insan onuruna dayalı bir hukuk düzeninin en temel gereklerinden biri olarak kabul edilmelidir.[378]

Bu genel çerçeve ışığında, hukuki dinlenilme hakkının normatif temelleri ve uygulama alanları, hem anayasal hem de özel yargılama usullerine ilişkin düzenlemeler kapsamında detaylandırılacaktır.

Öncelikle ifade edilmelidir ki hukuki dinlenilme hakkı, hem Anayasa'nın 36. Maddesi hem de AİHS m. 6 kapsamında güvence altına alınmış, adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir unsuru olarak kabul edilmiştir.[379] Milletlerarası hukuk bakımından, New York Sözleşmesi'nin V/1/b maddesi ve bu maddeye paralel olarak UNCITRAL Model Kanunu m. 34/2/a/ii maddesinde de hukuki dinlenilme hakkına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Türk hukukunda hukuki dinlenilme hakkı kavramı ilk kez 6100 sayılı HMK ile pozitif hukuka girmiştir.[380] HMK öncesinde bu kavram, daha çok "iddia ve savunma hakkı" şeklinde ifade edilmekteydi. HMK m. 423'te, "*taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkanı tanınır*" denilerek, bu hakkın tahkim yargılamasına özgü boyutu açıkça tanımlanmıştır. Ayrıca, HMK m. 439/2-f bendi uyarınca, hukuki dinlenilme hakkının ihlali, tahkim kararlarının iptali için açık bir sebep olarak hükme bağlanmıştır. HMK'nın "hukuki dinlenilme hakkı" başlıklı 27. Maddesinde hukuki dinlenilme hakkı şu şekilde düzenlenmiştir: "*(1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler. (2) Bu hak; a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, b) Açıklama ve ispat hakkını, c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir."*

Bu maddeye göre hukuki dinlenilme hakkının unsurları açıktır. Buna göre; taraflar yargılama ile ilgili bilgi sahibi olabilmelidir ve açıklama ve ispat hakkına haiz olmalıdır, mahkemenin de açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesi ve kararını somut ve açık olarak gerekçelendirmesi

[378] Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 3 ; Pekcanıtez, **Hukuki Dinlenilme Hakkı**, s. 755-756 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 204.
[379] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 505 ; Can, **a.g.e.,** s. 387-388 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 286-287 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 175 ; Pekcantez, **Hukuki Dinlenilme Hakkı**, s. 754 **;** Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 3-4.
[380] Ersari, **a.g.m.,** s. 121.

gerekir. Bu yönleriyle de görülebilir ki adil yargılanma hakkı, tarafların eşitliği ilkesini kapsadığı gibi hukuki dinlenilme hakkını da kapsamaktadır.[381]

HMK m. 27'de açıkça hukuki dinlenilme hakkı yer alsa da, tarafların eşitliği ilkesine bir atıf söz konusu değildir. Ancak hukuki dinlenilme hakkı ile tarafların eşitliği ilkesini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Hukuki dinlenilme hakkının gözetildiğinden söz edebilmek için yargılama boyunca tarafların eşitliği ilkesinin de gözetilmesi gereklidir.[382]

MTK m. 15/A/1/g hükmünde ise yalnızca taraf eşitliği ilkesine aykırılık açık bir iptal sebebi olarak belirtilmiş olup, hukuki dinlenilme hakkına doğrudan atıf yapılmamıştır. Ancak, MTK m. 8/B'de yer alan "*taraflar eşit hak ve yetkiye sahiptir; taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürme hakkı tanınır*" hükmü emredici nitelikte olup, bu çerçevede hukuki dinlenilme hakkının korunduğu açıktır. Nitekim MTK'nın 8. ve 15. maddeleri, UNCITRAL Model Kanunu'ndan esinlenerek düzenlenmiş ve milletlerarası tahkim yargılamasında hukuki dinlenilme hakkını da güvence altına alma amacı gütmüştür.[383]

Bu düzenlemeler ışığında, her ne kadar MTK'da hukuki dinlenilme hakkı bir iptal sebebi olarak açıkça isimlendirilmemiş olsa da anılan hükümler uyarınca bu hakkın ihlalinin de hakem kararlarının iptali için geçerli bir sebep teşkil ettiğini söylemek mümkündür.[384] Doktrinde de, metodolojik olarak tarafların iddia ve savunmalarını öne sürebilmeleri ile tarafların eşitliği hakkının ayrıma tabi olabilecek olsa da; işlev olarak birbirinden ayrı haklar olmadığı ifade edilmiştir. Nitekim, medeni yargıda olduğu gibi tahkim yargılamasında da kişilere iddia ve savunmalarını sunabilmeleri için eşit davranılması gerekmektedir.[385]

HMK'nın 423. maddesinde yer alan "*Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkanı tanınır*" hükmü, bu iki temel usul güvencesinin açık ve doğrudan bir biçimde tahkim süreci için de geçerli olduğunu göstermektedir.[386] HMK m. 439/2/f uyarınca ise, tahkim yargılamasında taraf eşitliği ilkesine

[381] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 105 ; Pekcanıtez, **Adil Yargılanma**, s. 45-51 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s.41-42.
[382] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 105 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.**, s. 46-47 ; Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 118.
[383] Ersari, **a.g.m.,** s. 121 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 170 ; Demir Gökyayla, **Hukuki, s.** 70
[384] Ersari, **a.g.m.,** s. 121 ; Aktepe Artık, **a.g.e.**, s.358 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 284 ; Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 70 ; Ziya Akıncı, "Usul Kurallarına Aykırılık ve Dinlenilme Hakkı", **Tahkimde Hukukî Dinlenilme Hakkı,** ed.: Ziya Akıncı, Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Yayınları, 2022, s. 51 **(Hukuki Dinlenilme)**.
[385] Bantekas, **a.g.m.,** s. 995 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 39-42.
[386] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 283 ; Pekcanıtez, Yeşilırmak, **Pekcanıtez Usul, § 22**, s. 2764; Özbay, Korucu, **a.g.e.,** s. 238.

ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediğinin tespiti halinde, ilgili hakem kararının iptaline karar verileceği açıkça düzenlenmiştir.[387] [388]

HMK m. 439/2/f uyarınca, hukuki dinlenilme hakkını hakem kararlarının iptal sebeplerinden biri olarak açıkça düzenlenmiştir. Buna karşın, aynı açık ifade MTK'da yer almamaktadır.[389] Benzer şekilde, MÖHUK kapsamında da yabancı hakem kararlarının tenfizine engel oluşturabilecek sebepler arasında hukuki dinlenilme hakkının ihlaline doğrudan yer verilmemiştir.[390]

Bununla birlikte, söz konusu düzenlemelerde bu hakkın açıkça zikredilmemiş olması, doktrinde bir eksiklik olarak değerlendirilemez. Zira, MTK kapsamında hukuki dinlenilme hakkı dolaylı yoldan zaten güvence altına alınmıştır.[391] Bu nedenle, MTK kapsamında da hukuki dinlenilme hakkının yargılamanın temel güvencelerinden biri olduğu kabul edilmeli ve bu hakkın ihlali, her ne kadar MTK'da açıkça düzenlenmemiş olsa da; hakem kararlarının iptal sebeplerinden biri olarak değerlendirilmelidir.[392]

Görüldüğü üzere, hukuki dinlenilme hakkı, özünde anayasal düzeyde koruma altına alınmış temel bir hak olmakla birlikte, aynı zamanda tahkim hukukunun da merkezi ilkelerinden biri olarak kabul edilmektedir.[393]

Hukuki dinlenilme hakkının temel unsurları, yalnızca devlet yargısına özgü olmayıp, tahkim yargılamasında da geçerliliğini sürdürmektedir.[394] Bu çerçevede, tahkimde taraflara; yargılamanın varlığı ve içeriği hakkında bilgi edinme hakkı, iddia ve savunmalarını serbestçe

---

[387] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 283.

[388] Mülga HUMK döneminde de hakem kararlarının yargısal denetimine ilişkin belirli usulî güvencelere yer verilmişti. Bu kapsamda, HUMK'un 533. maddesinde, hakem kararının temyiz edilebileceği hâller arasında, hakemlerin tarafların ileri sürdükleri iddiaların her biri hakkında karar vermemiş olmaları, bozma sebebi olarak açıkça düzenlenmişti. Bu çerçevede, tarafların savunmalarının alınmaksızın hükme varılması, yalnızca hukukî dinlenilme hakkının ihlali anlamına gelmemekte; aynı zamanda, o dönemde yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde hakem kararının bozularak geçersiz kılınmasına da yol açabilmekteydi. Bu yaklaşım, tahkim yargılamasında tarafların iddialarına tam anlamıyla yanıt verilmesinin, hakem kararının geçerliliği açısından geçmişten bu yana ne denli kritik bir unsur olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. *Bkz*. Pekcanıtez, **Hukuki Dinlenilme**, s. 766-767 ; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 6-7.

[389] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 284.

[390] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 284.

[391] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 284 Türk hukukunda doktrinde bu görüşteki yazarlar için *bkz*.: Pekcanıtez, Yeşilırmak, **Pekcanıtez Usul, § 22**, s. 2764; Pekcanıtez, **Tahkim Usulü**, s. 100.

[392] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 284.

[393] Takavut, **a.g.e.**, s. 203-204.

[394] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 288.

açıklayarak bunları ispat etme hakkı ile hakem heyetinin sunulan delilleri değerlendirip kararlarını gerekçeli şekilde ortaya koymasını bekleme hakkı tanınmaktadır.[395]

İfade edildiği üzere hukuki dinlenilme hakkının üç unsuru bulunur. Bunlar, bilgilenme hakkı, açıklama ve ispat hakkı ve dikkate alınma hakkıdır.[396] Söz konusu üç unsur, hukuki dinlenilme hakkının özünü oluşturan ve tahkim yargılamasında da mutlak biçimde korunması gereken esaslardır. Bununla birlikte, hukuki dinlenilme hakkının bu unsurları, tahkim yargılamasının özel ve esnek doğası nedeniyle belirli ölçülerde farklılaşabilir.[397]

2.3.2.1. Bilgilenme Unsuru

Hukuki dinlenilme hakkının ilk unsuru olan bilgilenme hakkı, tarafların tahkim yargılamasının tüm aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır.[398] Tarafların iddia ve savunma haklarını fiilen kullanabilmeleri, bilgi edinme hakkı sayesinde gerçekleşir.[399] Bu bağlamda, tarafların yargılamanın hangi evrede bulunduğuna dair bilgi edinmeleri ve bu bilgi doğrultusunda etkili biçimde iddia ve savunma geliştirebilmeleri temel bir gerekliliktir. Bilgilenme hakkının en belirgin yansımalarından biri olarak ise usulüne uygun tebligat öne çıkmaktadır.[400] Bu bilgilendirmenin, yalnızca davanın konusu ile sınırlı kalmayıp, uyuşmazlığa ilişkin tüm deliller ile hukuki dayanakları da kapsaması gerekmektedir.[401] Bu bağlamda, taraflara eksik tebligat yapılmış olması, tarafların hukuki dinlenilme hakkının ihlaline yol açacaktır.[402] Tahkim yargılamalarında taraflar, yargılamanın her aşamasında hukuki dinlenilme hakkına sahip olmalıdır.[403]

Hukuki dinlenilme hakkının etkin biçimde güvence altına alınabilmesi, tarafların tahkim yargılamasının her aşamasından haberdar edilmesini gerektirir. Ancak bu noktada, tarafın yargılamaya fiilen katılım göstermemesi, hakem kurulunun sorumluluğu kapsamında değerlendirilemez. Diğer bir ifadeyle, usulüne uygun şekilde bilgilendirilmiş bir tarafın

[395] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 288-289 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 57 ; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 6-8. Pekcanıtez, Yeşilırmak, **Pekcanıtez Usul, § 22**, s. 2766 ; Pekcanıtez, **Tahkim Usulü**, s. 102 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 41-42.
[396] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri**, s. 750 ; Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 359-384 ; Ersen Perçin, **Hukuki Dinlenilme**, s. 8-9 ; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 8 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 204.
[397] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 289.
[398] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 359 ; Yılmaz, **a.g.m.,** s. 9 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 205.
[399] Yılmaz, **a.g.m.,** s. 9 ; Takavut, **a.g.e**. s. 205 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 41-42.
[400] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s.359 ; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,,** s. 9 ; Takavut, **a.g.e.,** s. 205.
[401] Takavut, **a.g.e.**, s. 205. Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 41-42.
[402] Takavut, **a.g.e.,** s. 205.
[403] Takavut, **a.g.e.,** s. 207.

yargılamaya katılmaması durumunda, tahkim süreci tarafın yokluğunda da devam edebilecektir.[404]

Uygulamada, özellikle davalı tarafın yargılamayı aktif olarak takip etmediği durumlarda, hakem heyetleri sıklıkla hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmemesi adına, belirli aralıklarla katılım göstermeyen tarafa yargılamanın ilerleyişine dair bilgilendirmede bulunmaktadır. Böylece, tarafların yargı sürecine katılım fırsatından haberdar olmasını sağlayarak, ilerleyen aşamalarda hakem kararına karşı, adil yargılanma hakkının ihlali gerekçesiyle yapılabilecek itirazların önüne geçilmesi amaçlanır.[405]

2.3.2.2. Açıklama ve İspat Unsuru

Hukuki dinlenme hakkının ikinci unsuru açıklama ve ispat hakkıdır. Açıklama hakkı, tarafların iddia ve savunmalarını mahkeme veya hakem heyeti huzurunda, usule uygun şekilde yazılı ya da sözlü olarak dile getirebilmelerine olanak tanımaktadır. Bu hak, tarafların yargılamaya etkin katılımının temel şartlarından biridir. İspat hakkı ise, tarafların ileri sürdükleri iddia, savunma ve taleplerini desteklemek amacıyla, hakim ya da hakem heyetini ikna etmeye yönelik delil sunma ve bu delillerin değerlendirilmesini talep etme yetkisini ifade etmektedir.[406]

Yargıtay içtihatlarında, hukuki dinlenilme hakkının bir unsuru olan açıklama hakkının kullanılmasının tarafların iradesine bağlı olduğu, ancak bu hakkı kendi takdiriyle kullanmayan bir tarafın, sonradan bu imkândan yararlanmadığını ileri sürerek hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini iddia edemeyeceği yönünde değerlendirmelere yer verildiği görülmektedir.[407]

İspat hakkı, tarafların kendi talebi doğrultusunda hakemi ikna etme yönündeki eylemlerini ifade eder. Bu bakımdan, tarafın delillerinin sunulmasına izin verilmesi bir zorunluluktur. Tarafların delil gösterebilmesi ve delillerinin dikkate alınması; adil yargılanma hakkının ve dolayısıyla temel insan haklarının bir parçasıdır.[408]

İspat hakkı, kanunda belirtilen süreler içerisinde kullanılır.[409] Taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece, tahkim yargılaması sürecinde iddia ve savunmaların değiştirilmesi veya genişletilmesi

[404] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 362.
[405] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 362.
[406] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri,** s. 752-753 ; Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 363 ; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 12-13.
[407] Y. HGK, E. 2015/3295, K. 2019/353, T. 26.03.2019 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası Erişim Tarihi: 10.10.2025)
[408] Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 13.
[409] Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 13.

mümkündür.[410] Bu durum, tahkimin esnek yapısı ile taraf iradesine tanınan önceliğin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu yetkinin kullanımı, karşı tarafın savunma hakkını zedelemeyecek şekilde ve tahkim yargılamasının usulüne uygun biçimde gerçekleştirilmelidir.[411] Bu konu, MTK m. 10/D'de[412] açıkça düzenlenmiş olup, anılan hüküm ile HMK m. 428/3[413] arasında içerik bakımından birebir paralellik bulunmaktadır.[414]

Tarafların değişiklik ya da genişletme talebi, haklı bir nedene dayalı olarak daha önce ileri sürülememişse, bu talep karşı taraf açısından ciddi ve haksız bir mağduriyete yol açmıyorsa, ya da taraflar ve hakem heyeti tarafından süreye ilişkin herhangi bir sınırlama önceden belirlenmemişse, talebin reddi, açıklama hakkının ve dolayısıyla hukuki dinlenilme hakkının ihlali anlamına gelebilecektir. Bu noktada, tarafların süresi içinde açıklama yapamamaları yönündeki gerekçeleri, uygulamada oldukça çeşitli ve sübjektif nitelikte olabileceğinden, hakem heyetince bu gerekçelerin "yaklaşık ispat" düzeyinde ortaya konulması yeterli kabul edilmelidir. Bu yaklaşım, tahkim yargılamasında usule ilişkin hakların özünü korumak açısından önem arz etmektedir.[415] Bu çerçevede, tarafların usule ilişkin yapacakları anlaşmaların da hukuki dinlenilme hakkına etkisi bakımından dikkatle değerlendirilmesi gerekir.

Taraflar, usul konusunda yapacakları anlaşmalarla hukuki dinlenilme hakkının kapsamını daraltabilir.[416] Örneğin, dilekçelerin sunulma biçimini veya duruşmaların nasıl yürütüleceğini belirleyerek bazı yargılama usullerinden feragat edebilirler, ya da irade serbestisi belirli

---

[410] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 368 ; Hakan Pekcanıtez, "Tahkimde İddia veya Savunmanın Değiştirilmesi veya Genişletilmesi", **Makaleler – Cilt III**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2023, s. 846 **(İddia veya Savunmanın Değiştirilmesi)**.

[411] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 368-369.

[412] MTK m. 10/D: "*Taraflarca kararlaştırılan ya da hakem veya hakem kurulunca belirlenen süre içinde davacı, tarafların ad, unvan ve adreslerini, temsilcisini, tahkim şartını veya sözleşmesini, uyuşmazlığın doğduğu veya ilgili olduğu sözleşme veya hukukî ilişkiyi, iddianın dayandığı olayları, uyuşmazlığın konusunu, miktarını ve istemini içeren dava dilekçesini; davalı ise, cevaplarını içeren dilekçesini hakem veya hakem kuruluna verir. Taraflar dilekçelerine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delillere yollama yapabilirler.*
Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer hâl ve şartları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunmanın tahkim anlaşmasının kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilmesi veya genişletilmesi mümkün değildir."

[413] HMK m. 428/3: "*Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunma tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez*."

[414] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 369-370.

[415] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 371-372.

[416] Takavut, **a.g.e**. s. 207-208.

anlaşmalar yaparak delillere ve delillerin nasıl değerlendirileceğine ilişkin karar verebilirler.[417] Ancak bu irade serbesti mutlak değildir. Hukuki dinlenilme hakkına getirilen her kısıtlamanın yargılamanın adil olarak yürütülmesine de sınır getireceği görülebilmektedir.[418] Bu gibi durumlarda, taraflardan birinin, tahkim yargılamasına etkili biçimde hazırlanmasının nesnel olarak imkansız hale geldiği kabul edilirse, ilgili taraf anlaşması, MTK m.8 ile bağlantılı olarak, TBK m. 27 çerçevesinde geçersiz sayılabilecektir.[419]

İddia veya savunmaların gecikmeli olarak ileri sürülmesinde makul gerekçenin ne sayılacağına ilişkin olarak, gerek MTK'da gerekse ilgili diğer yasal düzenlemelerde açık bir tanıma yer verilmemiştir. Aynı şekilde, gecikmenin karşı taraf açısından ciddi bir zorluk teşkil edip etmediğini belirleyecek ölçütler de somutlaştırılmamıştır.[420] Bu nedenle, hakem veya hakem kurulu, ek iddia ya da savunma taleplerinin kabul edilebilirliğini değerlendirirken; yalnızca hukuki dinlenilme hakkını değil, aynı zamanda kendi yargılama yetkisini, yargılamanın gereksiz şekilde uzama riskini ve doğabilecek ek masrafları birlikte göz önünde bulundurmalıdır.

Özellikle söz konusu değişiklik veya genişletme talebinin, duruşmaların tamamlanmasından sonra yapılması halinde, hakem heyetince reddedilmesi mümkün olabilmektedir[421]. Eğer tarafça sunulmak istenen ek açıklamalar, yargılamanın gereksiz şekilde uzamasına veya yargılama giderlerinde orantısız bir artışa yol açacak nitelikteyse, hakem kurulunun bu taleplere izin vermemesi hukuken mümkün ve yerinde sayılmaktadır. Bununla birlikte, taraf iradesi dışında gelişen ve öngörülemeyen olaylar sebebiyle ortaya çıkan gecikmeler, söz konusu taleplerin ileri sürülmesinde gecikmeyi haklılaştırabilecek nitelikte değerlendirilebilir.[422]

Son olarak ifade edilmelidir ki, yukarıda açıklanan iddia veya savunmaların değiştirilmesine ya da genişletilmesine ilişkin kural, esasen tahkikat aşamasında tarafların yeni vakıalar ileri sürmesi, mevcut talep sonucunu değiştirmek istemesi veya yeni talepler eklemesi durumlarında uygulama alanı bulmaktadır. Ancak bu düzenlemenin kapsamına, yalnızca delillerin sunulması veya değiştirilmesi dahil edilmemektedir. Başka bir ifadeyle, delillerin değiştirilmesi veya yeni

[417] Takavut, **a.g.e**. s. 208.
[418] Takavut, **a.g.e**. s. 209.
[419] Can, **a.g.e.,** s. 390.
[420] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 372.
[421] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 372
[422] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 372.

delillerin ibrazı, iddia ve savunmanın genişletilmesi anlamında değerlendirilmemekte; bu tür işlemler farklı usulî değerlendirmelere tabi tutulmaktadır.[423]

2.3.2.3. Dikkate Alınma Unsuru

Hukuki dinlenilme hakkının üçüncü ve son unsuru olan dikkate alınma hakkı ise, mahkemenin taraf açıklamalarını dikkate alıp değerlendirmesi ve kararını somut bir şekilde gerekçelendirmesi anlamına gelecektir.[424] Böylece keyfiliğin de önüne geçilmiş olacaktır.[425] Bu unsur uyarınca, yalnızca tarafların görüş ve iddialarını sunabilmeleri değil, aynı zamanda hakem tarafından bu beyanların dikkate alınarak değerlendirilmesi de güvence altına alınır ve tarafların sürpriz bir karara maruz kalması ihtimalinin önüne geçilmektedir.[426] Ancak bu yükümlülük, hakemin kararında tarafların ileri sürdüğü her bir hususu ayrıntılı biçimde tartışması gerektiği anlamına gelmez. Özellikle kısa süreli yargılamalarda verilen tahkim kararlarının hacim bakımından sınırlı olması doğaldır. Buna karşın, hakemin karar verirken, taraflar açısından belirleyici ve taşıyıcı nitelikteki meseleleri göz ardı etmemesi ve bu hususlara ilişkin gerekçesini yeterli açıklıkla ortaya koyması gerekmektedir.[427]

Bu bağlamda hakem heyetinin gerekçeli karar vermesinin, yukarıda kamu düzenine ilişkin bölümlerde de değinildiği üzere, tahkim yargılaması bakımından da temel bir zorunluluk olarak kabul edilip edilmeyeceği konusunda bir belirsizlik vardır. Eğer taraflar, hakem heyetinin gerekçe göstermeksizin karar verebileceği yönünde açık bir anlaşmaya varmışlarsa; bu durumda hakem kararının gerekçesiz olması, hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak değerlendirilmez. Taraf iradesine öncelik tanınan tahkim yargılamasında, bu tür bir düzenleme geçerliliğini koruyacak ve nihai kararın gerekçelendirilmemiş olması, tek başına iptal sebebi teşkil etmeyecektir.[428] Nitekim hukuki dinlenilme ilkesinin her sınırlandırılması bir ihlal olarak değerlendirilemez.[429]

Ancak taraflar aksini kararlaştırmadıkça, Türk hukukunda hakem kararlarının gerekçeli olması zorunluluğu olduğu ifade edilebilir. Bu konuda hem MTK hem de HMK açık hükümler içermektedir. MTK m. 14/A fıkrasının 2. bendi uyarınca, hakem kararında "*kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesinin*" açıkça belirtilmesini şart koşmaktadır. Benzer biçimde, HMK

[423] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 374 ; Scherer/Prasad/Prokic, **a.g.m.,** s. 29.
[424] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 384 ; Pekcanıtez, **İptal Sebepleri,** s. 753 ; Yılmaz, **a.g.m.,** s. 15.
[425] Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 16.
[426] Takavut, **a.g.e**. s. 206.
[427] Can, **a.g.e.,** s. 389; Yılmaz, **Hukuki Dinlenilme,** s. 15-16.
[428] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 384.
[429] Can **a.g.e.,** s. 390 ; Takavut, **a.g.e**. s. 207.

m. 436'da da, hakem kararının şekil ve içerik yönünden taşıması gereken unsurlar düzenlenmiş; aynı maddenin birinci fıkrasının c bendinde, kararın "*hukuki sebepler ile birlikte gerekçesini*" içermesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemelere ek olarak, Anayasa'nın 141. maddesi, tüm yargı organlarının kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını zorunlu kılmakta ve bu kural, yargılamanın şeffaflığı ile denetlenebilirliğini güvence altına almaktadır.

Görülebileceği gibi, hukuki dinlenilme hakkının kapsamı, tarafların yalnızca sözlü veya yazılı olarak kendilerini ifade etmeleriyle sınırlı olmayıp, yargılamaya etkin ve adil katılımı mümkün kılacak çok sayıda usulî güvenceyi içermektedir. Bu bağlamda, taraflara duruşmalarda fiilen hazır bulunma, sözlü beyanda bulunma ve delillerini serbestçe sunabilme hakkı tanınması; yargılamaya sunulan belgelerin incelenebilmesi için yeterli fırsat verilmesi; taraflardan birinin iddiasını ileri sürebilmesi için gerekli imkanların sağlanması ve bu iddialara karşı diğer tarafın da yanıt verebilmesi için makul bir sürenin tanınması, hukuki dinlenilme hakkının vazgeçilmez unsurlarındandır.[430]

Bununla birlikte, bu hakkın güvence altına alınabilmesi yalnızca taraflara tanınan haklarla sınırlı değildir. Tahkim yargılamasının, bağımsız ve tarafsız hakemler tarafından yürütülmesi; taraflara yapılacak bildirim ve tebligatların usule uygun biçimde gerçekleştirilmesi; sunulan delillerin tarafların huzurunda oturumlarda değerlendirilmesi gibi hususlar da hukuki dinlenilme hakkının kapsamı içinde değerlendirilmelidir.[431]

Hukuki dinlenilme hakkı, yalnızca yargılama sürecinin belirli aşamalarıyla sınırlı olmayıp, yargılamanın başlamasından önceki hazırlık safhalarını ve yargılamanın sona ermesinden sonraki süreci de kapsayan daha geniş bir koruma alanına sahiptir. Bu hak, taraflar arasında yalnızca sürecin işleyişi bakımından değil, sürece ilişkin beklenti ve yükümlülüklerin eşit şekilde paylaşılması açısından da temel bir denge unsuru olarak işlev görmektedir.[432]

Özellikle milletlerarası tahkim bakımından, hakem heyetince hüküm verilmeden önce, yargılamanın hangi usule göre yürütüleceğinin belirlenmesi aşamasında tarafların bilgilendirilmesi ve varsa itirazlarının alınması, hukuki dinlenilme hakkının başlangıçtan itibaren gözetilmesi açısından büyük önem taşır.[433] Bununla birlikte, tahkim yargılamasında

[430] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 289.
[431] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 290 ; Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 359.
[432] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 290 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 170.
[433] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 290 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**,, s. 170.

yalnızca hakemlerin değil, tarafların da bu hakkın korunmasına yönelik özenli bir tutum sergilemeleri gerekir.[434]

2.3.3. Kamu Düzeni Müdahalesi

Tarafların eşitliği ilkesinin, kamu düzeni kavramı ile olan ilişkisi, tahkim yargılamasının meşruiyeti ve denetlenebilirliği bakımından özel önem taşımaktadır. Bu nedenle de tarafların eşitliği ilkesinin yalnızca usulî bir güvence olarak değil, aynı zamanda tahkim kararlarının geçerliliğini etkileyebilecek kamu düzenine ilişkin bir ilke olarak değerlendirilmesi gereklidir.[435] Bu yaklaşım, tahkim yargılamasında taraflar arasında maddi anlamda denge sağlanmasının, sadece bireysel bir hakkın korunması değil, aynı zamanda tahkimin genel geçerliliği açısından kamusal bir değer taşıdığı anlayışına dayanır.

Yukarıda incelendiği gibi, adil yargılanma ilkesinin kamu düzeninin bir parçası olduğunun kabulü, ilkenin önemi ve ağırlığı düşünüldüğünde doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkar. Adil yargılanma hakkı, kuşkusuz kamu düzenini sağlamaya yönelik olan temel bir insan hakkıdır.[436] Adil yargılanma hakkı ile sağlanan güvenceler ise, MTK m. 8 ve MTK m. 15 kapsamında korunmaktadır.[437] Dolayısıyla söylenebilir ki, taraflara eşit muamelede bulunulması hakkı hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından biri olup, kamu düzeninin bir parçası kabul edilmektedir.[438]

Bu sebeplerle, tarafların eşitliği ilkesinin mahkemece re'sen dikkate alınan bir sebep olarak değil de, hakkı ihlal edilen tarafça ileri sürülmesi gereken bir hak olarak yer alması değerlendirilmelidir.

Doktrinde hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilmesini kamu düzeni kavramı ile yakından ilişkili olduğunu vurgulanmıştır.[439]

Bu bağlamda, doktrinde bir yazar, tarafların eşitliği ilkesinin ihlali her ne kadar MTK m. 15/A/1/g kapsamında taraflarca ileri sürülmesi gereken bir iptal sebebi olarak düzenlenmişse de, bu durumun esasen kamu düzeni başlığı altında değerlendirilmesi gerektiğini

[434] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 290 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 175.
[435] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri,** s. 750.
[436] Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 80.
[437] Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 70-71.
[438] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 126, dn. 185.
[439] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 505 ; Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 80.

savunmaktadır. Söz konusu görüşe göre, hukukun evrensel ilkelerinden biri olan taraf eşitliği gözetilmeksizin yürütülen bir tahkim yargılaması, bu yargılamanın sonucu olan kararın da kamu düzenine aykırılığını doğurur. Bu nedenle, böyle bir usulî eksikliğin mahkemelerce re'sen gözetilmesi gereken nitelikte olduğu ve ayrıca bağımsız bir iptal sebebi olarak sayılmasına gerek bulunmadığı ifade edilmektedir.[440]

Yazar ayrıca tarafların eşitliği ilkesine riayet edilmemesi halinde, bu durumun iptal sebebi olarak ayrıca düzenlenmesi söz konusu olsa dahi, ilkenin adil yargılanmanın temel unsurlarından biri olması nedeniyle, bu tür bir ihlalin yalnızca taraf beyanına bağlı kılınmaksızın, mahkemelerce re'sen dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre, taraf eşitliği ve adil yargılanma ilkeleri, taraf iradesiyle feragat edilemeyecek nitelikteki usul güvenceleri arasında yer almakta olup, bu haklardan vazgeçilemez oluşları, ilgili iptal sebebinin re'sen değerlendirilmesi gerektiği yönündeki görüşü desteklemektedir.[441] Nitekim Türk hukukunda milletlerarası nitelik taşımayan hakem kararlarının iptaline ilişkin olarak düzenlenen HMK m. 439 kapsamında, tarafların eşitliği ile hukuki dinlenilme hakkının ihlali, mahkemelerce kendiliğinden gözetilecek iptal nedenleri arasında sayılmıştır.[442]

Yine, bu görüşteki bir başka yazar usul kuralı gibi görülse de hukuki dinlenilme hakkına aykırılığın ya da tarafların eşitliği ilkesine aykırılığın kamu düzeni ile ilgili mutlak iptal sebepleri olduğunu ifade etmiştir.[443] Yazar ayrıca hukuki dinlenilme hakkı ile tarafların eşitliğinin emredici nitelikte olduğunu belirtmiş, kamu düzeninin parçası olarak gören yaklaşımı ifade etmiştir. Bununla birlikte, emredici nitelikte olsalar da bazı hallerde bu haklar ile korunan asgari güvencelerden feragat edilebileceğini de belirtmiştir.[444]

Her ne kadar adil yargılanma hakkının kamu düzeninin bir parçası olduğu görülse ve doktrinde bazı yazarlar da tarafların eşitliği ilkesinin kamu düzeninin bir parçası olarak re'sen dikkate alınacak iptal sebeplerinden olması gerektiğini ifade etse de; kanun koyucu bu hususta açık davranmış ve tarafların eşitliği ilkesine aykırılığı ayrı bir sebep olarak düzenlemiştir. Kanaatimizce buradaki fark aslında adil yargılanma hakkının bazı unsurlarından feragat edilebilmesiyle alakalıdır. Şöyle ki, yukarıda açıklandığı üzere adil yargılanma hakkının bazı güvencelerinden feragat edilebilmektedir; ancak elbette bu feragatin sınırları mevcuttur. Taraflar münhasıran kendi iradelerine bağlı olmayan konuda feragat edemez. Feragatin geçerli

[440] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 159-160.
[441] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 160; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 387-388.
[442] Beysülen Angın, **a.g.m.,** s. 160.
[443] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri,** s. 750.
[444] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri**, s. 755-756.

sayılabilmesi için; tarafların yalnızca kendi iradelerine bırakılmamış, asgari düzeyde korunması gereken güvencelerden vazgeçmemeleri; feragat iradesinin açık, tereddüde yer bırakmayacak biçimde ortaya konması ve bu feragatin, usule ilişkin bir haktan, tarafların serbest iradesiyle yapılmış olması gerekir.[445]

Buradaki tanımdan hareketle şu sonuca ulaşılabilir: Tahkim yargılaması sırasında feragat edilemeyen asgari güvenceler kamu düzeninin bir parçası olduğundan; iptal davası sırasında feragat edilemeyen güvencelere ilişkin meydana gelen ihlaller taraflarca ileri sürülmeseler de kamu düzeninin bir parçası olarak hakimce re'sen dikkate alınmalıdır.[446]

[445] Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 81.
[446] Demir Gökyayla, **Hukuki Dinlenilme,** s. 81.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARAF EŞİTLİĞİ İLKESİNİN İHLALİNİN İPTAL DAVASINDA İNCELENMESİ

3.1.Tarafların Eşitliği İlkesinin İhlalinin Hakem Kararının İptali Sonucunu Doğurması İçin Gereken Şartlar

Tarafların eşitliği ilkesi, tahkim yargılamasının temel usul güvencelerinden biri olup, tarafların iddia ve savunmalarını eşit koşullar altında ileri sürebilmelerini ve yargılamaya etkin şekilde katılabilmelerini teminat altına alır. Bununla birlikte, bu ilkenin ihlal edildiğinin ileri sürülmesi, her durumda hakem kararının iptali sonucunu doğurmaz. İptal yaptırımının uygulanabilmesi için, ihlalin belirli koşulları taşıması gerekmektedir. Bu kapsamda, öncelikle ihlal ile hakem kararı arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunup bulunmadığı, ihlalin tahkim yargılaması sırasında ileri sürülüp sürülmediği ve dürüstlük kuralı çerçevesinde değerlendirilmesi, ayrıca ihlalin devlet mahkemeleri önünde iptal sebebi olarak somutlaştırılıp ispat edilip edilmediği önem arz etmektedir. Bu bölümde, tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin hakem kararının iptali sonucunu doğurabilmesi için aranan bu şartlar, doktrin ve yargı içtihatları ışığında ele alınacaktır.

3.1.1. Tarafların Eşitliği İlkesinin İhlali İle Hakem Kararının Sonucu Arasındaki Bağlantı ve İhlalin Kararın Esasına Etkisi

Tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin hakem kararının iptaline sebebiyet verebilmesi için öncelikle ilgili ihlalin hakem kararını etkileyip etkilemediğine bakmak gerekir.[447]

Kısaca ifade edilmesi gerekirse nedensellik, ilgili ihlalin hakem kararının sonucunu etkilemesi anlamına gelmektedir.[448] Kanun maddesi ise hakem kararın iptali için tarafların eşitliği ilkesinin ihlali ile hakem kararının sonucu arasında bir nedensellik ilişkisinin gerekliliği konusunda açık değildir. Tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğinin tespit edilmesinin, diğer bir ifadeyle "salt ihlalin", hakem kararının iptali için yeterli olup olmayacağı; yoksa söz konusu ihlalin ayrıca hakem kararının sonucuna etki edebilecek nitelikte olması, yani "etkili ihlal" seviyesine ulaşmasının aranıp aranmayacağı noktası belirsizdir.

[447] Ersari, **a.g.m.,** s. 137 ; Aygül, **Deliller**, s. 123.
[448] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 125-126.

MTK m.15/A/1/g'de ise ilgili ihlal ile hakem kararı arasında bir nedensellik ilişkisinin gerekliliği madde lafzında bir şekilde düzenlenmediğinden, bu husus tartışmalıdır.[449] Zira MTK m. 15/A/1/f uyarınca *"tahkim yargılamasının, usul açısından tarafların anlaşmalarına veya bu yönde bir anlaşma bulunmaması halinde, bu kanun hükümlerine uygun olarak yürütülmediğini ve bu durumun kararın esasına etkili olduğu*" ispat edilebilirse hakem kararının iptali söz konusu olacağı düzenlenmiştir; yani kanun koyucu uygun yürütülmemesinin tek başına yeterli olmayacağını, ayrıca bu aykırılığın kararın esasına etkili olduğunun da ispat edilmesi gerektiğini açıkça düzenlemiştir. Bu nedenle de ilgili ihlalin hakem kararını etkilemiş olması, bir diğer ifade ile arada bir nedensellik bağı bulunması gerekir.[450] Hal böyle olunca, kanun lafzında açıkça "kararın esasına etkili olması" tarafların eşitliği ilkesi içinde yer almadığından, ilk bakışta kanun koyucunun tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmemesi kapsamında nedensellik şartını bilinçli olarak aramadığı şeklinde yorumlanmaya elverişlidir. Nitekim bu yaklaşım benimsenirse, tarafların eşitliği ilkesinin ihlali, kararın sonucuna etkili olup olmadığı ayrıca araştırılmaksızın, tek başına iptal sebebi olarak kabul edilebilecektir. Ancak bu yorumun isabetli olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Kanaatimizce, tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmemesi bakımından kanun lafzında açıkça ilgili ihlalin kararın esasına etkili olmasına dair bir düzenleme olmayışı, kanun koyucunun mutlak surette nedensellik şartını ortadan kaldırıldığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira tahkim yargılamasının amacı, uyuşmazlıkların hızlı ve etkin şekilde çözülmesi olup, kararın esasına etkisi bulunmayan usul ihlallerinin iptal sonucunu doğurması, tahkimin fonksiyonuyla bağdaşmayacaktır.

Görüşümüze paralel olarak; doktrinde de birçok yazar tarafların eşitliği ilkesinin ihlali ile hakem kararı arasında bir nedensellik ilişkisi olması gerektiğini ifade etmiştir.[451] Doktrinde, usul ekonomisi ve hakkaniyet dikkate alındığında her türlü usule aykırılığın aynı yaptırıma tabi tutulmasının uygun olmadığı ifade edilmiştir.[452] Nitekim her türlü usule aykırılığın hakem kararının iptali sonucunu getirmesi tahkim sürecini uzatacaktır ve masraf ve zaman kaybettirecektir. Buradan da hareketle, yargılama sırasında oluşan ve esasa etkili olmayan usule

[449] Ersari, **a.g.m.,** s. 137 ; Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 161-162.
[450] Ersari, **a.g.m.,** s. 137 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 125-126.
[451] Özcan, **a.g.m.,** s. 113 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 138 ; Aktepe Artık, **a.g.e.**, s. 337; Ersari**, a.g.m.,** s. 138 ; Güvenalp, **İddia ve Savunma Hakkının İhlali**, s. 161 vd.
[452] Akıncı, **Hukuki Dinlenilme**, s. 55.

aykırılıkların yargılama sonucunu etkilemediği ve dolayısıyla kararın iptali sonucuna yol açmayacağı sonucuna varmak gerekir.[453]

Nitekim, yeni tarihli bir Yargıtay kararında davacı taraf "*hakem heyetinin tarafların eşitliği ilkesine aykırı davrandığını, hakem heyetinin müvekkil uzmanlarını duruşmada dinlemeyerek hukuki dinlenilme ilkesine aykırı hareket ettiğini, müvekkilin piyasa dalgalanmasına yönelik savunmalarına yönelik yeterli değerlendirme yapılmadığını ve hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini*" iddia etmiş olsa da, Bölge Adliye Mahkemesi "*davacıya asıl davada cevaba cevap ve karşı davada cevap dilekçesi "varsa tanık ve/veya uzman görüşü beyanları" ile sunmak üzere süre verildiği, yazılı bir tanık beyanı veya uzman görüşü sunmadığı, delil listesinde de uzman görüşüne delil olarak da dayanmadığı halde Hakem Heyeti tarafından davacının duruşmada dinletmek istediği tanıklarının bir sonraki duruşmada dinlenmeyeceğine, ancak uzmanların yazılı beyanlarını sunması için süre verilmesine karar verildiği, (...) davacı tarafın hukuki dinlenilme haklarının ihlal edildiği yönündeki iptal sebebinin yerinde görülmediği (...) davadaki iddiaları ispata katkı sağlamayacak belgelerin ibrazının sağlanmasının usul ekonomisine uygun olmadığı*" belirtmiştir. Yargıtay ise iptal sebepleri ile inceleme usulünde belirgin farklılık olmadığını da belirterek, anılan hatanın sonuca etkisinin bulunmadığı sebebiyle kararı onamıştır.[454]

Kanaatimizce söz konusu karar isabetlidir. Zira her ne kadar davacı taraf, tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş olsa da, somut olayda tarafın bu haklarını kullanabilmesi için kendisine gerekli imkânların tanındığı anlaşılmaktadır. Nitekim davacıya yazılı beyan ve delil sunma imkânı verilmiş olmasına rağmen bu imkânı kullanmadığı, buna karşın duruşmada tanık dinletme talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu durumda, hakem heyetinin söz konusu talebi reddetmesi, tarafın usulî haklarını ortadan kaldıran değil, yargılamayı düzenleyen ve usul ekonomisini gözeten bir takdir yetkisinin kullanımı olarak değerlendirilmelidir. Bu çerçevede, hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için yalnızca bir talebin reddedilmiş olması yeterli olmayıp, tarafın iddia ve savunmalarını ileri sürme imkânından fiilen yoksun bırakılması gerekmektedir. Somut olayda ise davacıya bu imkânın tanındığı, ancak tarafın bu imkânı usulüne uygun şekilde kullanmadığı anlaşılmaktadır.

[453] Akıncı, **Hukuki Dinlenilme**, s. 55 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 138.
[454] Y. 11. HD., E. 2025/118 K. 2025/2959 T. 29.4.2025 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 14.11.2025).

Doktrindeki ikinci görüş uyarınca, ağır bir ihlalin varlığı söz konusu olduğunda nedensellik ilişkisinin olduğu varsayılmalı ve ayrıca araştırılmamalıdır.[455] Bu görüş uyarınca hangi ihlallerin ciddi ihlal olarak niteleneceği önem arz edecektir ve ciddi bir ihlalin varlığından söz edilebilmesi için, ihlal ile ortaya çıkan sonuç arasında nedensellik bağının kurulduğunu düşündürecek düzeyde bir aykırılığın ortaya konulması yeterli kabul edileceğini ifade etmiştir.[456]

Kanaatimizce bu görüş, tahkim yargılamasında usulî güvencelerin korunması bakımından belirli bir pratik kolaylık sağlamakla birlikte, çeşitli açılardan eleştiriye açıktır. Öncelikle, "ağır ihlal" kavramının içeriğinin net ve öngörülebilir kriterlere bağlanmamış olması, uygulamada önemli bir belirsizlik yaratabilecektir. Hangi ihlallerin "ağır" olarak nitelendirileceğinin somut olay bazında değişkenlik göstermesi, iptal denetiminde yeknesaklığın zedelenmesine ve mahkemelere geniş bir takdir alanı tanınmasına yol açabilecektir. Bu durum ise tahkimin öngörülebilirlik ve hukuki güvenlik fonksiyonlarıyla bağdaşmayacaktır. Bunun yanında, ciddi ihlal tespit edildiği anda nedensellik bağının ayrıca araştırılmaksızın varsayılması, iptal denetiminin kapsamını genişletebilecektir; zira bu yaklaşım, ihlalin hakem kararının sonucuna etkisi olup olmadığını incelemeksizin, salt ihlalin varlığına dayanarak kararın iptaline imkan tanıyabilecektir.

Doktrindeki son görüş uyarınca hakem kararının iptal edilebilmesi için tarafların eşitliği ilkesi ile hakem kararının sonucu arasında nedensellik ilkesinin gerekliliğini aramaz. Bu görüşe göre tarafların eşitliği ilkesinin ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali tek başına hakem kararının iptaline yeterli sebep verecektir.[457] Ancak bu görüş, hukuki dinlenilme hakkını sağlayan bazı güvencelerden feragat edilebileceği yönüyle eleştirilmiştir.[458] Ayrıca, nedensellik ilişkisinin aranmadığı hallerde, ihlalin hakem kararının sonucuna etkisi bulunup bulunmadığı dikkate alınmaksızın kararların iptal edilebilmesi; dolayısıyla, esasa etkisi olmayan usulî aykırılıkların dahi uzun ve masraflı bir tahkim sürecinin sonunda verilen kararları kolaylıkla hükümsüz kılabilmesi ihtimali de eleştiri konusu yapılmaktadır.[459]

---

[455] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 182. Yazar, görüşünü açıklarken ayrıca Alman hukukunda esaslı bir usul kuralının ihlal edildiği durumda nedensellik ilişkisinin kesin olarak oluştuğuna da yer vermiştir. Bununla birlikte yazar, "ağırlığın" usul kuralının gördüğü fonksiyona göre belirleneceğini ve ilgili kuralın içeriğinde bulunacağını belirtmiştir. *Bkz*. Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 181.
[456] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 182.
[457] Fouchard/Gaillard/Goldman, **Arbitration,** s. 952, 987.
[458] Ersari, **a.g.m.**, s. 118.
[459] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 127.

Kanaatimizce de bu görüş çeşitli sorunları barındırmaktadır; zira tahkim yolunu tercih eden tarafların temel beklentilerinden biri de uyuşmazlığın hızlı, etkin ve nihai bir şekilde çözümlenmesidir. Nitekim tahkim kurumu; usul ekonomisi, sürat ve kesinlik ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. Bu çerçevede, tahkim yargılamasının gereksiz şekilde uzamasına veya verilen hakem kararlarının kolaylıkla bertaraf edilmesine yol açacak yorumlardan kaçınılması gerekir. Mesela hakem yargılamasının gizli olarak yürütülmesi taraflarca kararlaştırılmasına rağmen, bu husus ihlal edilir ve taraflarca bilinmesine rağmen sonradan bir itiraz konusu yapılmaz ise, bu usul ihlali, kararın esasına etki etmeyeceğinden bir iptal sebebi olmayacaktır.

3.1.2. İhlalin Tahkim Yargılaması Esnasında Taraflarca İleri Sürülmüş Olması ve Dürüstlük Kuralı

HMK m. 439'da, usule aykırılık "tespit edilirse" ifadesi ile yer alırken MTK m. 15'te "ispat ederse" ifadesi yer almaktadır. Buradan da HMK açısından hakimin ilgili usule aykırılığı kendiliğinden de dikkate alabileceği söylenebilir.[460] Bu durum ise MTK için geçerli değildir. Yani, MTK anlamında bir hakem kararının iptali söz konusu olduğunda, tarafların eşitliği ilkesinin iptal edildiği sebebiyle hakem kararının iptal edilmesinin gerekliliği taraflarca öne sürülmelidir. Ayrıca, tarafların eşitliği ilkesinin ihlali gerekçesiyle hakem kararının iptali talebinde bulunulup bulunulamayacağı konusunda, tarafın tahkim yargılaması sırasında söz konusu ihlale itiraz edip etmediği hususu önemlidir. Hakem kararının iptalini talep edebilmek için, talebinin zamanında yapılmış bir itiraza dayanması halinde ileri sürülebileceği genel olarak kabul edilmektedir.[461]

Dürüstlük kuralı bakımından burada iki ayrı hususun olduğu görülebilir: İtirazın tahkim yargılaması sırasında ileri sürülüp sürülmediği ve ihlalin tahkim yargılaması sırasında giderilip giderilmediği.

3.1.2.1. İtirazın Tahkim Yargılaması Sırasında İleri Sürülüp Sürülmediği

TMK m. 2 bağlamında dürüstlük kuralı açısından tarafların eşitliği ilkesinin ihlalinin ilk olarak hangi merci önünde ileri sürdüğü önemlidir: Taraflar itirazını eşitliğe aykırı bir durum oluştuğunda veya bu durumdan haberdar olduğunda hemen ileri sürmelidir.[462] Ayrıca, ihlalin

[460] Ersari, **a.g.m.,** s. 140 ; Güvenalp, **İddia ve Savunma Hakkının İhlali**, s. 164 ; Akıncı, **Usule Aykırılığın Sonuçları**, s. 12.
[461] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 387.
[462] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 192-193 ; Pekcanıtez, **İptal Sebepleri**, s. 754-755 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 119.

giderilmesine imkan tanıyan bir usulî yol mevcutsa bu yollara da usulü süreler içinde başvurulması beklenir.[463]

Tahkim yargılaması süresince herhangi bir itirazda bulunmaksızın yargılamaya katılmaya devam eden bir tarafın, sonradan aynı gerekçeye dayanarak iptal davası açması, TMK m. 2 bağlamında dürüstlük kuralı ile bağdaşmamaktadır.[464] Bu çerçevede, hakem kararının verilmesinden sonra, daha önce dile getirilmeyen bir usul ihlali gerekçesiyle iptal davası açılması, çelişkili davranış yasağı kapsamında değerlendirilmekte ve hukuken kabul edilebilir bulunmamaktadır.[465]

Yargıtay içtihatlarında da tahkim yargılaması sürecinde ileri sürülmeyen usulî itirazların, daha sonra hakem kararının iptali gerekçesi olarak öne sürülmesinin, dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacağı vurgulanmıştır. Yargıtay'ın yaklaşımına göre, bir tarafın, tahkim yargılaması sırasında bildiği veya bilebileceği bir usul eksikliğine sessiz kalması ve bu eksikliği yargılama sonrasında iptal davası gerekçesi olarak sunması, çelişkili davranış yasağı kapsamında değerlendirilmekte ve kabul edilmemektedir. Yargıtay, bu gibi durumları çelişkili davranış yasağı kapsamında değerlendirmekte ve iptal talebini reddetmektedir. Bu yaklaşım, tarafların tahkim sürecinde iyi niyetli davranmalarını, haklarını zamanında ve açık şekilde kullanmalarını zorunlu kılar. Aksi takdirde, tahkimin esnekliği ve nihai karar verme işlevi sekteye uğrayacaktır.[466] [467]

Yargıtay bir başka kararında da[468], tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil eden bir durum mevcut olmasına rağmen, bu duruma karşı yargılama sırasında herhangi bir itirazda bulunmayan tarafın, tahkim kararının tebliğinden sonra bu gerekçeye dayanarak iptal talebinde bulunmasını, dürüstlük kuralına aykırı bulmuştur.[469]

---

[463] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 128.

[464] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 387-388 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 280-281 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 175 ; Ersari, **a.g.m.,** 141 ; Akıncı, **Usule Aykırılığın Sonuçları**, s. 6-7 ; Özcan, a.g.m., s. 119.

[465] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 388 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 281 ; Bayata Canyaş, **a.g.e.,** s. 174-175 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 175 ; Serpil Işık, **a.g.e.,**, s. 280 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 175 ; Ersari**, a.g.m.,** s. 141 ; Aktepe Artık, **İptal Sebepleri**, s. 337.

[466] Y. 15.HD., T. 26.10.2017, E. 2016/6273, K. 2017/3638 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 18.06.2025).

[467] Ersari, **a.g.m.,** s. 142-143 ; Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 388-389.

[468] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 27.11.2018 tarihli, E. 2018/3263, K. 2018/7408 sayılı kararında da bu husus açıkça ortaya konmuştur. Kararda, tahkim yargılaması sırasında tarafların eşitliğine aykırı bir uygulamanın mevcut olduğu iddia edilmesine karşın, bu durumun yargılama süreci boyunca hiç ileri sürülmediği, itiraz hakkının kullanılmadığı ve hakem kararının verilmesinden sonra ilk kez iptal davasında gündeme getirildiği görülmüştür. Yargıtay, bu tutumu dürüstlük kuralına aykırı bularak, iddianın artık dikkate alınamayacağını belirtmiştir. (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 18.06.2025).

[469] Ersen Perçin, **İptal Davası**., s. 1081.

Bu hususstaki karşıt bir yaklaşım ancak şu şekilde mümkün olabilir: adil yargılanma hakkının ihlali, niteliği gereği kamu düzenine ilişkin bir husus olduğundan, tarafların mutlaka yargılama sırasında bir itirazda bulunmasının aranmasının gerekli olmayabileceği düşünülebilecektir. Nitekim kamu düzenine aykırılık re'sen dikkate alınan bir iptal sebebidir. Bu bağlamda doktrindeki bir yazar tahkim yargılaması sırasında gerçekleşen ihlalin Türk kamu düzenine aykırı olduğuna mahkemece hükmedildiği sırada tarafın tahkim yargılaması sırasında itiraz etmesinin gerekli olmadığını belirtmiştir.[470]

Kanaatimizce, hakkı ihlal edilen tarafın, bu ihlale ilişkin olarak haklı bir gerekçesi olmaksızın tahkim yargılaması sırasında itiraz hakkını kullanmamış olması, sonradan hakem kararına karşı iptal yoluna başvurmasını usul ekonomisi ve tahkimin amacı açısından sorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle, geçerli ve makul bir gerekçe sunmaksızın (örneğin, usulî bir eksiklikten haberdar olmamak gibi) itiraz hakkını kullanmayan bir tarafın, sonraki aşamalarda bu ihlale dayanarak hakem kararının iptalini talep etmesi, çelişkili davranış yasağı ve dürüstlük ilkesi bağlamında değerlendirilebilecektir. Bu nedenle haklı bir gerekçesi olmadan ihlale karşı sessiz kalan tarafın, zımnen bu durumu kabullendiği varsayımına dayanarak değerlendirme yapılması ve dolayısıyla iptal davası kanun yolu ile bu sebebe dayalı iptal isteminde bulunmasının, hakkın kötüye kullanılması engeline takılması gerekir.

Elbette ki tahkim yargılamasına taraf olan bir kimse, yargılama sırasında kendisine karşı taraf eşitliği ilkesine aykırılık teşkil eden bir durumun varlığını fark edememiş ve bu durumu ancak hakem kararının verilmesinden sonra öğrenmişse, bu durumda iptal davası sırasında ileri sürebilecektir.[471] Burada dürüstlük kuralı açısından esas alınması gereken unsur, tarafın eşitsizlik oluşturan duruma ne zaman vakıf olduğudur. Hak ihlaline yönelik farkındalığın karar sonrasına denk gelmesi halinde, kişinin iptal talebinde bulunması hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilemez; bilakis, usulî güvencelere dayalı meşru bir başvuru olarak kabul edilmektedir.[472]

[470] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri**, s. 755 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 129.
[471] Pekcanıtez, **İptal Sebepleri**, s. 755 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 129.
[472] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 281-282.

3.1.2.2. İtiraza Konu Olayın Tahkim Yargılaması Sırasında Giderilmiş Olması

Yukarıda ifade edildiği üzere, tarafların eşitliği ilkesinin ihlali sebebiyle İncelenecek ikinci husus ise, itiraza konu olayın tahkim yargılaması sırasında kendi içinde giderilmesi durumudur.[473]

İhlale maruz kalan tarafın bu ihlali gidermek adına herhangi bir kanun yoluna başvurmaması ve daha sonra bu ihlali iptal davası sırasında ileri sürmesi dürüstlük kuralı ile ne ölçüde bağdaşacaktır? Tarafın herhangi bir kanun yoluna başvurma zorunluluğunun olmamasıyla birlikte[474], tarafın ihlali gidermek için gerekli yolları kullanması kendisinden beklenmektedir.[475]

Tahkim yargılaması devam ederken taraf eşitliğine aykırı bir durum oluştuysa ancak bu durum tahkim yargılaması sırasında ortadan kaldırıldıysa; ilgili ihlale ilişkin itirazın daha sonra devlet mahkemeleri nezdinde iptal sebebi olarak ileri sürülememesi gerekir;[476] zira zamanında yapılan bir itiraz sonucu hakem kararının sonucuna etkilemeyeceği sağlanan ve giderilen bir durumun varlığında artık bir usul ihlalinden söz edilemeyecektir.[477] Bir diğer deyişle, usul ihlali düzeltilmişse artık yargılamanın geçerliliğine olumsuz bir etkisi olmayacaktır.[478] Bu nedenle tahkim yargılaması sırasında bir usul ihlali meydana gelmiş olmakla birlikte bu aykırılık yargılama sırasında giderilmişse, artık söz konusu ihlalin iptal sebebi olarak ileri sürülmesi, hakkaniyetle bağdaşmayacaktır.[479]

Bununla birlikte, ihlalin şeklen giderilmiş olmasına rağmen, bu giderimin tarafın uğradığı dezavantajı fiilen ortadan kaldırıp kaldırmadığı da ayrıca değerlendirilmelidir. Kanaatimizce, eşitliğe aykırılığın etkilerinin tamamen bertaraf edilemediği durumlarda, yalnızca görünürde bir düzeltmenin yapılmış olması, iptal talebinin reddi için yeterli olmamalıdır. Bu nedenle, her somut olayda ihlalin niteliği, giderilme şekli ve taraf üzerindeki etkileri birlikte ele alınarak bir değerlendirme yapılması uygun olacaktır.

Örneğin, taraflardan birine hakem yargılamasına ilişkin önemli bir usul işlemi (örneğin duruşma tarihi veya karşı tarafın sunduğu bir delil) usulüne uygun şekilde tebliğ edilmemiş; ancak bu eksiklik sonradan ilgili bilgi ve belgelerin tarafla paylaşılması suretiyle giderilmeye

[473] Özcan, **a.g.m.**, s. 122.
[474] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 196.
[475] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 196.
[476] Özcan, **a.g.m.**, s. 122.
[477] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 177.
[478] Akıncı, **Hukuki Dinlenilme**, s. 56.
[479] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 177 ; Özcan, **a.g.m.**, s. 122.

çalışılmış olabilir. Bununla birlikte, söz konusu bilgilendirmenin yargılamanın ileri bir aşamasında yapılması nedeniyle tarafın savunmasını gereği gibi hazırlama veya delillere etkin şekilde cevap verme imkânı fiilen ortadan kalkmışsa, bu durumda şekli anlamda bir giderimden söz edilse dahi ihlalin sonuçlarının devam ettiği kabul edilmelidir. Buna karşılık, tebligat eksikliğinin erken bir aşamada fark edilerek tarafın yargılamaya tam ve etkin katılımını sağlayacak yeterli süre ve imkân tanınması suretiyle giderildiği hallerde, ihlalin fiilen ortadan kalktığı ve iptal sebebi teşkil etmeyeceği sonucuna varılabilecektir.

3.1.3. İhlalin Devlet Mahkemeleri Önünde İptal Sebebi Olarak İleri Sürülmesi ve İleri Sürülen Tarafça Somutlaştırılması

MTK m. 15/A/1 hükmünde de açıkça ifade edildiği üzere, hakem kararının iptalini talep eden taraf, ileri sürdüğü iptal sebeplerini ispat etmekle yükümlüdür.[480] Bu düzenlemeden, iptal sebeplerinin mahkeme tarafından re'sen dikkate alınmasının değil, ancak tarafça ileri sürülmeleri ve ispat edilmeleri hâlinde değerlendirmeye alınmasının öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, iptal yargılamasının başlatılabilmesi için öncelikle tarafça bir başvuruda bulunulması, bununla birlikte söz konusu başvurunun dayanağını oluşturan iptal sebeplerinin somutlaştırılarak ortaya konulması ve ispat edilmesi gerekmektedir.

Başvuruda bulunan tarafın, ihlal iddiasına dayanarak iptal talebinde bulunması tek başına yeterli değildir; ayrıca söz konusu ihlalin hangi aşamada, hangi usul işlemi kapsamında ve ne şekilde gerçekleştiğini somut ve açık bir biçimde ortaya koyması gerekir.[481] Bu yükümlülük, "somutlaştırma yükümlülüğü" olarak ifade edilmektedir.

Tahkim yargılamasının hakemler tarafından tarafların eşitliği ilkesine uygun biçimde yürütülmemesi halinde, bundan olumsuz etkilenen tarafın uzun süre sessiz kalması veya yalnızca soyut ve genel nitelikli ifadelerle ihlale işaret etmesinin, iptal davası gibi süreçlerde başarılı sonuç doğurmayacaktır.[482] İlgili tarafın ihlal gerekçesiyle iptal talebinde bulunması

[480] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 276 ; Ersen Perçin, **İptal Davası**, s. 1080 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 140 ; Özcan, a.g.m., s. 118.
[481] Ersari, **a.g.m.,** 140 ; Ziya Akıncı, "Usule Uygulanacak Kurallar ve Usule Aykırılığın Sonuçları." **Tahkimde Güncel Sorunlar (I-IV),** ed. Ali Yeşilırmak, Ali Cem Budak, Kıratlı Metin, Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu, A. Eda Manav Özdemir, 2024, s. 12 **(Usule Aykırılığın Sonuçları) ;** Özcan, **a.g.m.**, s. 122 ; Pekcanıtez, **İptal Sebepleri**, s. 747.
[482] Özcan, **a.g.m.,** s. 113.

yetmez; ayrıca bu hakkın hangi aşamada ve nasıl ihlal edildiğini ortaya koymalıdır.[483] Bu durumda ispat yükü, tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sebebi dolayısıyla hakem kararının iptal edilmesi talebinde bulunan tarafa yüklü olmalıdır.[484] Bununla birlikte, tarafların eşitliği ilkesine yönelik ihlalin kamu düzenini etkileyecek derecede ağır ve açık nitelikte olması halinde, bu tür aykırılıkların hâkim tarafından re'sen dikkate alınabileceği de kabul edilmelidir. Ancak kanaatimizce, bu istisna dar yorumlanmalı; yalnızca yargılamanın temel adalet anlayışını zedeleyen ve taraflardan birinin yargılamaya etkin katılımını ortadan kaldıran açık ihlallerle sınırlı tutulmalıdır. Aksi halde, re'sen inceleme alanının genişletilmesi, tahkim yargılamasının nihailiğini zayıflatacak ve iptal mekanizmasının istisnai niteliğiyle bağdaşmayacaktır.

Yargıtay, MTK'da iptal sebeplerinin ancak ileri sürülmeleri ve ispat edilmeleri hâlinde değerlendirilebilecek nitelikte olduğunu açıkça ifade etmiştir ve tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme haklarının ihlali iddiasının ileri sürülüp ispatlanmadığı durumda mahkemenin kendiliğinden bu hususu dikkate alamayacağı vurgulanmıştır. [485] [486]

3.2. Tahkim Yargılamasında Tarafların Eşitliği İlkesinin İhlalinin Ortaya Çıkabileceği Bazı Durumlar

Tahkim yargılamasında taraf eşitliğine riayet edilmesi matematiksel anlamda bir eşitlik sağlanması olarak anlaşılmamalıdır; bu durum da göz önünde bulundurulduğunda tarafların eşitliği ilkesinin ihlallerinin sınırlı ve kesin bir şekilde sayılması mümkün değildir. Bu nedenle, bir iptal mahkemesinin somut bir olayda söz konusu ilkenin ihlal edilip edilmediğini tespit etmesi her zaman kolay olmayacaktır. Bu belirsizlik, özellikle tahkim yargılamasının esnek doğası ve taraf iradesine verilen geniş takdir yetkisiyle birleştiğinde, değerlendirme sürecini daha da karmaşık hale getirebilmektedir.[487]

[483] Ersari, **a.g.m.,** 140 ; Ziya Akıncı, "Usule Uygulanacak Kurallar ve **Usule Aykırılığın Sonuçları**." **Tahkimde Güncel Sorunlar (I-IV),** ed. Ali Yeşilırmak, Ali Cem Budak, Kıratlı Metin, Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu, A. Eda Manav Özdemir, 2024**,** s. 12 **(Usule Aykırılığın Sonuçları).**.
[484] Ersari, **a.g.m.,** s. 140 ; Akıncı, **Usule Aykırılığın Sonuçları**, s. 12
[485] Y. 15. HD. T. 12.6.2019, E. 2019/1062, K. 2019/2725 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025)
[486] Ersari, **a.g.m.,** s. 140 ; Aktepe Artık, **a.g.e.**, s. 390.
[487] Ersari, **a.g.m.,** s. 118 ; Güvenalp, **a.g.m.,** s. 116.

Tarafların eşitliği ilkesinin ne olduğu ve ne şekilde korunması gerektiği, somut olay değerlendirilerek bulunabilir.[488] Bu doğrultuda, taraf eşitliği ilkesinin ihlaline yol açabilecek tüm olasılıkları önceden sınırlı bir biçimde saymak mümkün olmamakla birlikte, uygulamada bu ilkenin zedelendiğine işaret eden bazı tipik durumlar sıkça gündeme gelmektedir. Aşağıda, tahkim yargılamasında eşitlik ilkesinin ihlali olarak değerlendirilme potansiyeli taşıyan örnek durumlar kısaca ele alınacaktır.

3.2.1. Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Tarafların Eşitliği İlkesi

Milletlerarası tahkimde tarafların irade serbestisi ilkesinin, özellikle deliller hususunda açıkça yer bulduğu görülebilir.[489] Yani taraflar, irade serbestisi anlayışı uyarınca, delillerin ikamesine dair kuralları belirleyebilmektedir; örneğin taraflar delillerin nasıl sunulacağına ya da tanığın daveti sonrası nasıl sorgulanacağına ilişkin anlaşma yapabilmektedir.[490] Bu konudaki geniş irade serbestisi anlayışının sınırlarını ise adil yargılamanın temel prensipleri olan taraflara eşit davranma ilkesi, hukuki dinlenilme hakkı ve tahkim yerinin usule ilişkin emredici hükümleri oluşturacaktır.[491] Diğer bir deyişle, tarafların hukuki koruma mekanizmalarını bertaraf edecek şekilde hareket etmemesi gerekmektedir.[492]

Taraflara tahkim yargılamasında iddia ve savunmalarını beyan edebilme hakkının verildiğini söyleyebilmek için, tarafların hakem heyeti önünde kendi iddialarını destekleyen delilleri ibraz etme hakkına sahip olmaları gerekmektedir. Aksi halde, savunma hakkı ağır bir şekilde zedelenmiş olacaktır.[493]

Hakem heyeti kural olarak taraflarca sunulan delilleri kabul etmekle yükümlüdür. Ancak burada sunulan delilin ilgili uyuşmazlıkla ilgili olması ve yeterli ve somut nitelikte olması gerekmektedir. İlgili tarafın iddiasını desteklemeye yönelik olan delili hakem heyeti kabul etmelidir.[494]

Delillerin ileri sürülmesi ispata ilişkin bir hususdur. Medeni usul hukukunda genel kural uyarınca, bir vakıadan lehine sonuç çıkarmak isteyen taraf, bu vakıayı ispatla yükümlüdür. Bu

[488] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 280.
[489] Fouchard/Gaillard/Goldman, **a.g.e**., s. 3689-691 ; Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 145 ; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 295 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 95-96 ; Hacıbekiroğlu **a.g.e.**, s.34-36 ; Takavut, **a.g.e**. s. 208.
[490] Fouchard/Gaillard/Goldman, **a.g.e**., s. 691 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 34-35.
[491] Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 36-38 ; Takavut, **a.g.e**. s. 208 ; Kesikli, **a.g.e.,** s. 44-45 ; Özcan**, a.g.m.,** s. 95-96.
[492] Takavut, **a.g.e**. s. 208.
[493] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 145 ; Hacıbekiroğlu **a.g.e.**, s.45-46.
[494] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 145.

temel yaklaşım, MÖHUK m. 62'de de karşılığını bulmakta olup, tenfiz davası bağlamında ispat yükü, kural olarak tenfiz talebinde bulunan tarafa yüklenmiştir.[495] Milletlerarası tahkim hukukunda ise ispat yükünün kimde olacağına ilişkin tekdüze ve bağlayıcı bir düzenleme bulunmamaktadır. Tahkim usulünün esnek yapısı gereği, bu husus çoğu zaman taraflar arasındaki anlaşma, tahkim kurallarının belirlediği rejim veya hakem heyetinin takdiri çerçevesinde şekillenir. Bununla birlikte, genel kabul gören yaklaşım, her tarafın kendi iddia ve savunmalarını dayandırdığı vakıaları ispat etme yükümlülüğü altında olduğudur.[496]

Tarafların eşitliği ilkesi matematiksel anlamda eşitlik anlamına gelmediğinden, burada bahsedilen eşitlik eşit sayıda delil olması gerektiği anlamına gelmeyecektir. Burada önemli olan taraflara eşit bir şekilde iddia ve savunmalarını sunabilme imkanı verilmiş olmasıdır.[497] Burada örnek olarak tarafların eşit sayıda tanık sunmamış olmasının tek başına tarafların eşitliği ilkesine bir ihlal oluşturmayacağı verilebilir.[498] Ancak bir tarafa tanık delilinden yararlanma hakkı verilirken diğer tarafın bu hakkını kullanması bir şekilde engelleniyorsa, tarafların eşitliği ilkesinin ihlali söz konusu olabilecektir. Bir başka örnek olarak ise tarafların birinin tanığına özel bir ağırlık tanınması ve tanıklara farklı muamele edilmesi verilebilir.[499]

Yargıtay da tarafların eşitliği ilkesini mutlak ve matematiksel anlamda bir denklik olarak yorumlamamakta; bu ilkenin ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için, usulî işlemler kapsamında taraflardan birine somut ve ölçülebilir bir avantaj sağlanmış olmasını aramaktadır. Yargıtay'ın bir kararında, tahkim yargılamasında taraflardan birinin tanıklarını fiilen dinletememiş olmasının, tek başına tarafların eşitliği ilkesinin veya hukuki dinlenilme hakkının ihlali sonucunu doğurmayacağı; hakem heyetinin her iki tarafa da aynı usulî çerçeveyi uyguladığı ve taraflardan birine ayrıcalık tanındığının somut olarak ortaya konulamadığı durumlarda, iptal sonucuna gidilemeyeceği açıkça vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, tarafların eşitliği ilkesinin, her usulî farklılığı değil, ancak yargılamanın bütününde taraflar arasındaki adil dengeyi bozan ve savunma imkanlarını fiilen zedeleyen durumları kapsadığını ortaya koymaktadır.[500]

MTK m. 8/A hükmü uyarınca, taraflar, tahkim yargılamasında uygulanacak usul kurallarını, emredici hükümler saklı kalmak kaydıyla, özgürce belirleyebilir veya belirli bir hukuk

[495] Zelal Narçin, "4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Uyarınca Deliller", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 11, S. 113, 2016, s. 15-16 **(Deliller)**.
[496] Narçin**, Deliller**, s. 16.
[497] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 121 ; Hacıbekiroğlu **a.g.e.**, s.47 ;
[498] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 121.
[499] Hacıbekiroğlu **a.g.e.**, s.47-48.
[500] Y. 11. HD., E. 2020/5852 K. 2022/2988 T. 13.4.2022 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 05.10.2025).

sistemine ya da kurumsal tahkim kurallarına atıfta bulunabilirler.[501] Taraflar arasında bu yönde bir anlaşma bulunmuyorsa, yargılama MTK hükümlerine göre yürütülür.

Buna noktada, MTK m. 12/B maddesi, delillerin belirlenen süre içinde sunulmasını düzenlerken, hakem veya hakem kuruluna, delil toplanması konusunda asliye hukuk mahkemesinden yardım talep etme imkânı da tanımaktadır.[502] Delillerin ibrazına ilişkin usul kuralları, taraflar arasında akdedilen tahkim sözleşmesiyle önceden belirlenmediyse, delillerin sunulmasına ilişkin çerçevenin hakem veya hakem kurulu tarafından açık ve ayrıntılı biçimde önceden belirlenmesi gerekmektedir.[503]

MTK m. 10/C uyarınca taraflar, hakem heyetine dilekçe sunarken delillerini de eklemeli, ileride sunacakları delilleri de belirtmelidir. İlgili deliller, makul bir süre içinde sunulmalıdır.[504] Bunun yanı sıra, hakem heyeti yargılamanın düzenli yürütülmesi amacıyla, geç sunulan delillerin kabul edilmeyeceğine dair bir usul kuralı belirleyebilir. Ancak bu durumda dahi, ilgili taraf gecikmenin haklı ve geçerli bir gerekçesini sunuyorsa, hakem kurulunun söz konusu delili tamamen göz ardı etmesi, hukuki dinlenilme hakkı bakımından sakıncalı bir sonuç doğurabilir. Bu nedenle, delil sunumuna ilişkin sınırlamalar, hem yargılamanın etkinliği hem de taraf haklarının korunması dengesini gözeterek uygulanmalıdır.[505]

Bu çerçevede, tarafların tahkim yargılamasında ileri sürdükleri iddia ve savunmalar bakımından eşit ölçüde imkana sahip olmaları, yani delillerini sunma ve bunlara ilişkin açıklamalarda bulunma açısından eşit fırsatla donatılmaları, tarafların eşitliği ilkesinin doğal bir gereğidir. Aksi durumda, taraflardan birinin delillerini ortaya koymasına engel olunması ya da diğerine kıyasla dezavantajlı bir konuma düşürülmesi, yalnızca bu temel ilkenin ihlaline değil, aynı zamanda adil yargılama hakkının feragat edilemeyecek unsurlarına, dolayısıyla da kamu düzenine aykırılık iddiasına da zemin hazırlayabilecektir.[506] Bununla birlikte, milletlerarası ticari tahkimde, hakem veya hakem kurulunun delillerin değerlendirilmesi konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu da doktrinde kabul görmektedir. Bu takdir yetkisi, tarafların usule ilişkin haklarının korunmasıyla dengelenmelidir; aksi takdirde adil yargılanma hakkı zedelenebilir.[507]

---

[501] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 374 ; Narçin, **Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık,** s. 32.
[502] Narçin, **Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 33.
[503] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 374 ; Narçin, **Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 33.
[504] Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık,** s. 33; Hacıbekiroğlu, **a.g.e**. s. 81.
[505] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 374.
[506] Kaplan, **Usule Aykırılık** , s. 151 ; Özcan, **a.g.m.** s. 101.
[507] Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 151 ; Özcan, **a.g.m.** s. 101.

Hangi tür delillerin kabul edileceği hususu, yargılamanın başında taraflar arasında ya da hakem heyeti tarafından açıkça belirlenmiş olmalıdır. Bu kapsamda, belirli durumların varlığı halinde, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine ya da re'sen hareket ederek, belirli bir delilin değerlendirme dışı bırakılmasına karar verebilir. Bu tür bir ret kararı, hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak değerlendirilmediği sürece, tahkim kararının iptaline gerekçe oluşturmaz.[508]

Yargıtay içtihatlarında, tahkim yargılamasında sunulan bir delilin uyuşmazlığın çözümüne etkisinin bulunmaması ya da süresinde ibraz edilmemesi gibi sebeplerle değerlendirme dışı bırakılmasının, hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak kabul edilmeyeceği yönünde bir yaklaşım benimsenmektedir.[509]

Yargıtay bir kararında, davacının ticari defterlerin incelenmemesi, bilirkişinin taraflı olduğu, tek bilirkişi atanması, video konferans yoluyla duruşma yapılması ve elektronik tebligat gibi iddialarının, somut olayda eşitlik ilkesini, hukuki dinlenilme veya adil yargılanma hakkını ihlal edecek nitelikte olmadığı kabul edilmiştir. Bu yönleriyle karar, eşitlik ve adil yargılanma ihlali iddialarının iptal sebebi olabilmesi için somut ve yargılamayı etkileyen bir aykırılığın ortaya konulması gerektiğini, aksi hâlde hakemlerin usul ve delil takdirine müdahale edilemeyeceğini teyit etmektedir.[510]

Nitekim Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin bir kararında[511], taraflarca bilirkişi listesi sunulmaması sebebiyle, hakem heyetinin çoğunluğu tarafından açıklayıcı bir gerekçeye dayalı olarak bilirkişi incelemesinden vazgeçilmesi ve uyuşmazlığın çözümünün mevcut ispat kuralları doğrultusunda yapılması, hakem kararının iptaline gerekçe oluşturacak bir usulsüzlük olarak değerlendirilmemiştir. Somut olayda, hakem kurulunun tarafsızlığını kaybettiği yönündeki iddia yerinde bulunmamış; tahkim yargılaması süresince taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürme konusunda eşit ve yeterli imkanlar tanındığı, dolayısıyla bilirkişi incelemesi yapılmaksızın hüküm verilmesinin ne tarafların eşitliği ilkesine ne de hukuki dinlenilme hakkına aykırılık teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Böylece Yargıtay, tahkim yargılamasının esnek yapısını ve hakemlerin yargılama usulüne ilişkin takdir yetkisini kamu

[508] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 375-378.
[509] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 379.
[510] Y. 11. HD., E. 2023/3346 K. 2023/5186 T. 21.9.2023 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 23.11.2025).
[511] Y. 15. HD. T. 12.6.2019, E. 2019/1062, K. 2019/2725 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).

düzeni sınırları içinde korumuş; usul ekonomisi ve taraf iradeleri doğrultusunda yürütülen tahkim sürecinde, iptal denetimi bakımından ölçülü bir yaklaşım benimsemiştir.

Sonuç olarak burada önemli olan tarafların iddia ve savunmalarını yapabilmelerinde eşit muameleye maruz kalmalarıdır. Matematiksel anlamda bir eşitlik olmayışı veya hakem heyetinin bir delili makul bir sebep varlığında kabul etmeyişi tek başına bir ihlal oluşturmayabilir. Her olay, kendi içinde özel olarak incelenmelidir.

3.2.2. Milletlerarası Tahkim Hukukunda Tebligat Sürecinde Tarafların Eşitliği İlkesi

Yukarıda da ifade edildiği üzere, hukuki dinlenilme hakkının en temel unsurlarından biri de bilgilendirilme hakkıdır. Bu hak uyarınca, tarafların yargılama aşamalarından ve sunulan her delilden haberdar edilmesi gerekmektedir.[512] Milletlerarası tahkimde tarafların hakem tayininden ve yargılama prosedürlerinden haberdar edilmesi tebligat yoluyla gerçekleşir. Bu bağlamda, haberdar etme yükümlülüğünün gerçekleştiğinin söylenebilmesi usulüne uygun yapılan tebligata bağlıdır.[513] Tahkim yargılamasında taraflara eşit muamelede bulunulması için taraflara yapılan bildirimin de usulüne uygun olması gerekir. Kendisine usulüne uygun tebligat yapılmayan taraf bakımından eşit bir muamelenin gözetildiğini söylenemeyecektir.[514] Aksi halde, ilgili tarafın iddia ve savunma yapma hakkı zedelenmiş olacaktır.[515]

Usulüne uygun tebligat yapılmaması hem MTK anlamında bir iptal sebebi oluşturacaktır, hem de NYS m. V/1/b[516] uyarınca bir tenfiz engeli olarak sayılmıştır. NYS m. V/1/b'de açıkça "*proper notice*" yani "usulüne uygun bildirim" terimi kullanılmıştır. Benzer şekilde MÖHUK'un 62/1/d maddesinde[517] de tarafların hakem seçiminden usulen haberdar edilmemiş olması açıkça tenfiz engelleri arasında yer alır.

---

[512] Fouchard/Gaillard/Goldman, **a.g.e**., s. 691-692 ; Takavut, **a.g.e**. s. 204-205 ; Kaplan, **Usule Aykırılık,** s. 89 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 122.

[513] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 37 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 119 ; Kaplan, **Usule Aykırılık** s. 89 ; Takavut, **a.g.e**. s. 205.

[514] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 119 ; Takavut, **a.g.e**. s. 205.

[515] Kaplan, **Usule Aykırılık** ; s. 89 ; Takavut, **a.g.e**. s. 205.

[516] NYS m. V/1/b'nin İngilizce orijinal metni şu şekildedir "*1. Recognition and enforcement of the award may be refused, at the request of the party against whom it is invoked, only if that party furnishes to the competent authority where the recognition and enforcement is sought, proof that: (..) (b) The party against whom the award is invoked was not given proper notice of the appointment of the arbitrator or of the arbitration proceedings or was otherwise unable to present his case; …"*

[517] MÖHUK m. 62/1/d: " *Mahkeme, Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf, hakem seçiminden usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkânından yoksun bırakılmış ise, (…) yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder."*

Yargıtay, bir kararında tebligatın usulüne uygun yapılmasının tarafların eşitliği ilkesi ile olan ilişkisini şu şekilde ifade etmiştir: *"tahkim yargılamasında yapılan tebligatların usulüne uygun olmadığı iddiaları, hakemin teşekkülü ve yargılamayı yürütüş şekli itibariyle esasen tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkını da içinde barındırmakta, verilen hüküm itibariyle kamu düzenini ilgilendirmektedir. Zira hak arama özgürlüğü açısından yargıya ulaşılabilirliğin sağlanması ve yargılamada ilgililere hukuki dinlenilme hakkının tanınması tahkim yargılamasının en temel ilkelerindendir."*[518]

Tahkim tarafların irade serbestisini temel alan bir yargılama usulü olduğundan, tebligat için herhangi bir resmi usule gerek olmadığı belirtilmiştir.[519] Bu kapsamda tahkimde bildirim, şekilden ziyade "bilgilendirme işlevinin" gerçekleşip gerçekleşmediği yönünden değerlendirilmelidir.

Uygulamada tebligata yönelik birçok sayıda yargı kararı mevcuttur. Bu kararlarda, tebligatın şekli, kullanılan dil, sürelerin gözetilmesi ve tebliğin muhatabına yöneltilip yöneltilmediği gibi hususlar değerlendirilmekte; tahkim yargılamasında tarafların iddia ve savunma haklarının ihlal edilip edilmediği bu çerçevede tespit edilmektedir.[520] Örneğin Yargıtay'ın bir kararında "*taraflara hukuki dinlenilme hakkının kullanılması bakımından hakem seçimine ilişkin yazının ve tahkim yargılamasındaki tahkikatın öncelikle asile gönderilmesi, usulüne uygun vekaletnamenin gönderilmesinden sonra tebligatların yetkili avukata yapılması gerekirken somut olayda bu hususların hiç birine yer verilmediğinden, hukuki dinlenilme hakkında aykırı davranıldığı*" belirtilmiş ve kararın hukuki dinlenilme hakkını ihlal ettiği ifade edilerek reddine karar verilmiştir.[521]

Günümüzde teknolojinin yargılama süreçlerine entegrasyonu, bildirimlerin ve duruşmaların niteliği bakımından adil yargılanma kavramına yeni boyutlar kazandırmıştır. Özellikle pandemi döneminde yaygınlaşan çevrimiçi duruşmalar ve dijital bildirimler, hukuki dinlenilme hakkının sadece fiziksel bir birliktelik değil, tarafların yargılamaya 'fonksiyonel katılımı' olarak anlaşılması gerektiğini ortaya koymuştur.[522] Pandemi döneminde gerçekleşen bir tahkim yargılamasına ilişkin Avusturya Yüksek Mahkemesi'nin (OGH) ilgili bir kararı uyarınca; taraflardan birinin fiziki duruşma yapılması yönündeki itirazına ve ciddi saat farkı bulunmasına rağmen, yargılamanın video konferans yoluyla yürütülmesinin hukuki dinlenilme hakkını ihlal

[518] Y. 11. HD., E. 2020/8088 K. 2022/3493 T. 27.4.2022 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:10.11.2025).
[519] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 39 Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitler,** s. 439-440.
[520] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 39.
[521] Y. 11. HD., E. 2020/8088 K. 2022/3493 T. 27.4.2022 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:10.11.2025).
[522] Eroğlu, **a.g.m.**, s. 107-109.

etmediği sonucuna varılmıştır. Mahkeme, küresel salgın gibi olağanüstü durumlarda yargılamanın dijital araçlarla sürdürülmesini 'etkin hukuki koruma' ve 'adalete erişim' ilkelerinin bir gereği olarak görmüştür. Kararda, taraflara iddia ve savunmalarını sunmaları için teknolojik imkânlar dahilinde makul bir fırsat tanındığı sürece, çevrimiçi yöntemlerin kullanımının tarafların eşitliği ilkesine (ve AİHS m. 6'ya) aykırılık teşkil etmeyeceği ve tek başına bir iptal sebebi sayılamayacağı vurgulanmıştır.[523] Karar; OGH'nin tarafların eşitliği ilkesini değerlendirirken AİHS m. 6'ya dayanması ve de adalete etkin erişiminin dinlenilme hakkının bir parçası olduğunu vurgulaması bakımından yol gösterici niteliktedir. Zira Türk hukukunda tebligatın hangi durumlarda usulsüz sayılacağı, doktrinde açıkça ve tek tek belirtilmemiştir.

Günümüzde birçok tahkim davasının e-posta üzerinden yürütüldüğü ve yargılamadaki dilekçe ve deliller e-posta üzerinden bildirildiği de dikkate alındığında, kanaatimizce milletlerarası tahkimde "usulüne uygun" tebligattan anlaşılacak olan şeyin tarafların iddia ve savunma hakkını zedelemeyecek bildirimler olarak dikkate alınması doğru olacaktır. Zira özellikle milletlerarası tahkim yargılamasında tarafların farklı coğrafyalarda bulunması, zaman farkları ve iletişim araçlarının çeşitlenmesi dikkate alındığında, tebligatın şekli unsurlarından ziyade, bildirimin muhatabına fiilen ulaşıp ulaşmadığı ve tarafın yargılamaya etkin katılımını sağlayıp sağlamadığı belirleyici olmalıdır.[524] Buna karşılık, yalnızca şekli anlamda gönderilmiş olmakla birlikte muhataba fiilen ulaşmayan, yanlış adrese yönlendirilen ya da teknik sebeplerle erişilemeyen bildirimlerin usulüne uygun kabul edilmesi mümkün olmamalıdır. Nitekim "okundu" bilgisi, teslim raporları veya sistem kayıtları gibi unsurlar, bildirimin muhataba ulaştığını destekleyen önemli göstergeler olarak değerlendirilebilir; ancak bunların yokluğu tek başına usulsüzlük sonucunu doğurmamalı, somut olayın koşulları çerçevesinde tarafın gerçekten haberdar olup olmadığı ayrıca incelenmelidir.

Bu nedenle, kanaatimizce milletlerarası tahkimde tebligatın geçerliliği değerlendirilirken, şekli kriterlerden ziyade "fonksiyonel bildirim" yaklaşımının benimsenmesi; yani bildirimin tarafın yargılamaya etkin katılımını sağlayacak ölçüde kendisine ulaşmış olup olmadığının esas alınması daha isabetli olacaktır.

Nitekim, Yargıtay'ın da yaklaşımı bu yöndedir. Yargıtay bir kararında da yabancı hakem kararının tenfizi bakımından tebligatın usulüne uygun yapılıp yapılmadığı, savunma ve hukuki

[523] OGH, 23.07.2020 T., 18 ONc 3/20s (Aktaran Eroğlu, **a.g.m.,** s. 113-117).
[524] Eroğlu, **a.g.m.**, s. 107-110.

dinlenilme hakkının sağlanıp sağlanmadığı çerçevesinde incelenmiştir. Yargıtay, davalının tahkim yargılamasına usulüne uygun şekilde davet edildiğini, duruşma tarihinin kendisine makul süre önce bildirildiğini, davalının yazılı beyan sunduğunu ve yargılamaya fiilen katıldığını tespit ederek, tebligat eksikliği veya savunma hakkının kısıtlanması iddiasının somut olarak ispatlanamadığını kabul etmiştir.[525]

MTK m. 14/C[526] tebligat şekline ilişkin düzenlemeler içermektedir. Buna göre yazılı bildirimin taahhütlü mektupla ya da teslim girişiminin belgelendiği herhangi başka bir yöntemle iletilmesi, tebligat açısından yeterli kabul edilmektedir. İlgili madde uyarınca herhangi bir yazılı bildirimin, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, gönderilen kişiye ya da onun yerleşim yeri, mutad meskeni, iş yeri veya posta adresine teslim edilmesi halinde alınmış sayılacağını hüküm altına almıştır. Bu çerçevede, bildirimin fiilen elden teslimi, posta yoluyla gönderimi veya yetkili bir memur aracılığıyla tebliği geçerli sayılan yöntemler arasındadır. Buna paralel şekilde, UNCITRAL Model Kanunu'nun 3. maddesi, tahkim sürecindeki yazılı bildirimlerin şekil ve geçerliliğine ilişkin esasları belirlemektedir.[527]

Görülebilir ki, milletlerarası tahkim için tebligat hususunda, Tebligat Kanunu'nun doğrudan uygulanmasına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır.[528] Bununla birlikte doktrinde MTK'da boşluk bulunsaydı dahi Tebligat Kanunu'nun uygulanacağının söylenemeyeceği ifade edilmiştir.[529] Bu yaklaşıma göre, tarafların bir tahkim sözleşmesi yapmış olmaları, belirli resmi hukuk kurallarından ve bunlara bağlı şekli usullerden bilinçli olarak feragat ettiklerini ortaya koyar. Bu çerçevede, HMK'nın 438. maddesinde Tebligat Kanunu'na yapılan atıf, tahkimin doğasıyla tam anlamıyla örtüşmemektedir. Gerek milli gerekse milletlerarası nitelikteki tahkim yargılamalarında, hakemlerin Tebligat Kanunu'nun hangi hükümlerini ne şekilde uygulayacakları ve buna göre nasıl tebligat yapacakları hususu da yeterince net değildir. Üstelik 438. madde, taraflar aksini kararlaştırmadıkça Tebligat Kanunu'nun hükümlerinin uygulanabileceğini belirtmekte olup, bu düzenleme emredici nitelik taşımamaktadır.

---

[525] Y. 6. HD., E. 2023/278 K. 2024/504 T. 5.2.2024 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:01.12.2025).

[526] MTK m. 14/C: "*Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça herhangi bir yazılı bildirim, bizzat gönderilene ya da gönderilenin yerleşim yerine, olağan oturma yerine, iş yerine veya posta adresine teslim edildiği takdirde alınmış sayılır.*
Gerekli araştırma yapılmasına rağmen yukarıdaki bildirim yerlerinden hiçbirinin bulunamaması hâlinde, gönderilenin bilinen son yerleşim yerine, olağan oturma yerine, iş yerine veya posta adresine taahhütlü mektupla veya teslim teşebbüsünün belgelendiği herhangi bir başka vasıta ile gönderilen yazılı bildirimler alınmış sayılır.
Yazılı bildirim, öngörülen şekillerde teslim edildiği tarihte alınmış sayılır.
Bu fıkra hükümleri mahkemelerce yapılan tebligata uygulanmaz."

[527] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 360.

[528] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 289 ; Albayrak, **a.g.m.,** s. 72.

[529] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 42.

Dolayısıyla, tarafların tebligat usulünü düzenleyen tahkim kurallarının uygulanmasını kabul etmiş olmaları halinde, bu kurallar geçerli olacak ve hakemin Tebligat Kanunu'na göre bildirimde bulunma yükümlülüğü doğmayacaktır.[530]

Bu nedenle, taraflar, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümünde tebligatın ne şekilde yapılacağına dair usulü serbestçe kararlaştırabilirler.[531] Bu kapsamda, tarafların açık iradesiyle belirlenmiş tebligat yöntemine uygun olarak yapılan bildirimler, hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak değerlendirilemez.[532]

Muhatabın güncel adresinin tespiti amacıyla makul bir araştırma yapılması zorunluluğu, yalnızca UNCITRAL Model Kanunu'nun 3. maddesinde değil, aynı zamanda ulusal hukuk sistemlerinde de benimsenmiş bir ilkedir. MTK m. 14/C maddesi uyarınca da, bildirimin muhatabın son yerleşim yerine yapılmasının geçerli sayılabilmesi için, öncesinde gerekli adres araştırmasının usulüne uygun biçimde gerçekleştirilmiş olması aranmaktadır. Bu düzenleme, tahkim sürecinde bilgilenme hakkının şekli değil, maddi anlamda gerçekleşmesine yönelik bir güvence olarak değerlendirilmektedir.[533]

Belirtilmelidir ki tebligat usulünde aykırılık görülmesine rağmen ilgili taraf tebligatın konusu işlemden haberdar olmuşsa, bu durumda taraflara eşit muamelede bulunulmadığının iddiası dürüstlük kuralına aykırı görülmektedir.[534] Doktrinde bir görüşe göre taraflardan birine usulüne uygun tebligat yapılmamasının hakem kararının iptaline yol açabilmesi için, tebligata konu bilgi veya belgenin yargılama faaliyetinde esas alınması gereklidir.[535] Buradaki mantık şudur: Taraflar, eksik tebligat nedeniyle iddia ve savunmalarını yapamadıklarını iddia etmektedir, oysaki usulüne uygun yapılmamış bir tebligatın tarafların iddia ve savunmalarını etkilemediği ve dolayısıyla kararın sonucuna etkisinin doğmadığı bir durumda, bu usulsüzlüğü hakem kararının iptali gibi ciddi bir sonuca götürmek ne kadar hakkaniyetli olacaktır? Kanaatimizce de bu yaklaşım yerindedir.

Tebligatın usulüne uygun yapılmadığını ileri süren tarafın, bu hususa ilişkin itirazını süresinde ileri sürmeksizin yargılamaya devam etmesi hâlinde, söz konusu itiraz hakkı düşer.[536]

---

[530] Güvenalp**, İddia ve Savunma Hakkının İhlali,** s. 42.
[531] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 289 ; Albayrak, **a.g.m.,** s. 72.
[532] Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 289 ; Albayrak, **a.g.m.,** s. 72.
[533] Aktepe Artık, **a.g.e.,** s. 361.
[534] Akıncı, **Hukuki Dinlenilme**, s. 57 ; Kaplan, **Usule Aykırılık**, 90 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 119.
[535] Güvenalp, **Tarafların Eşitliği** 119 ; Kaplan, **Usule Aykırılık** ; s. 94-95.
[536] Akıncı, **Hukuki Dinlenilme**, s. 57 ; Kaplan, **Usule Aykırılık**, s. 95. Kaplan ayrıca kendisine usulüne uygun tebligat yapılamayan tarafın, daha sonra tahkim yargılaması hakkında bilgi alır ve bunun üzerine yargılamanın her aşamalarına katıldığı durumda, artık bir itiraz hakkının düşmesinden değil, eksikliğin giderilmesi yolundan söz edileceğini ifade etmiştir.

Hakkaniyete uygun olan durum da bu olmalıdır. Böyle bir durumun farkında olduğu halde tahkim yargılaması sırasında buna itiraz etmeyen bir tarafın, daha sonra iptal davası sırasında bunu ilk kez ileri sürmesi dürüstlük kuralı kapsamında değerlendirilmeli ve bu itiraz kabul edilmemelidir.

Tebligatın usulüne uygun yapılmadığını, iptal davasını açan taraf ispatlamalıdır.[537] Bu hususta önemli bir nokta da şudur: İptal talebinde bulunan taraf kendisine tebligat yapılmadığını ve dolayısıyla cevap ve delilleri sunma hakkı verilmediğini sadece ileri sürebilecektir. Tebligatın yapılmadığına veya usulüne uygun yapılmadığına ilişkin menfi durumun ispatının güçlüğü nedeniyle ispat yükünün yer değiştirecektir.[538] Yargıtay'ın kararlarında da bu kuralı dikkate alındığı görülmektedir.[539]

Sonuç olarak, milletlerarası tahkimde tebligatın usulüne uygun yapılması, taraf eşitliği ilkesinin ve hukuki dinlenilme hakkının en temel güvencelerinden biridir. Şeklen değil, maddi anlamda bilgilendirmenin sağlanması esastır; aksi halde tarafın savunma hakkı zedelenir ve iptal/tenfiz süreçlerinde ciddi sonuçlar doğabilir. Bu nedenle, tebligat işlemleri hem taraf iradesi hem de adil yargılanma standartları gözetilerek yürütülmeli; usulsüzlük iddiaları ise dürüstlük kuralı ve nedensellik bağı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Böylece, tahkim yargılamasının hem etkinliği hem de meşruiyeti korunmuş olur.

3.2.3. Hakem Heyetinin Seçimi ve Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı ile Tarafların Eşitliği İlkesi

Hakemin taraflar arasındaki uyuşmazlığı yargısal bir şekilde çözme yükümlülüğünün temel unsurları, tarafsız ve bağımsız olma ve tarafsız ve bağımsız kalma ile tahkimi tarafsız ve bağımsız şekilde yürütme şeklindeki bağlantılı yükümlülüklerdir. Bağımsızlık ve tarafsızlık yükümlülükleri, hakemin yargısal rolünün doğal ve hayati bir unsurunu teşkil etmekte olup, hemen hemen tüm ulusal tahkim mevzuatlarında ve kurumsal tahkim rejimlerinde açıkça düzenlenmiştir.[540] Adil bir yargılamadan söz edebilmek için, hakemlerin hem kişisel bir

[537] Kaplan, **Usule Aykırılık** ; s. 94.
[538] Kaplan, **Usule Aykırılık** ; s. 94 ; Ersari, **a.g.m.,** s. 141 ; Güvenalp, **İddia ve Savunma Hakkının İhlali**, s. 164-165 ; Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitler**, s. 441.
[539] Y. 11. HD., T. 28.09.1999, E. 1999/1416, K. 1999/7247. Karar için *bkz*: Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitler**, s. 441.
[540] Gary B. Born, **International Commercial Arbitration (Third Edition)**, "Chapter 13: Rights and Duties of International Arbitrators, Kluwer Law International BV, 2021, s. 9 **(Arbitration (Rights and Duties of Arbitrators))**

tarafsızlık yükümlülülüğü, hem de objektif bir bağımsızlık yükümlülüğü bulunmaktadır.[541] Ayrıca hakem heyetinin seçimi aşamasında da tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edilmemiş olması gerekmektedir.

3.2.3.1. Hakem Heyetinin Seçimi

Milletlerarası tahkimde esas olan tarafların geniş irade serbestisi ilkesi uyarınca, tarafların yargılama faaliyetini yürütecek hakemleri seçmesi mümkündür.[542] İstisnai durumlar dışında taraflar diledikleri kişileri hakem olarak seçebilir ve hakemlerin seçilme usulünü ve sayısını da kararlaştırabilir.[543] Ancak bu konudaki tarafların irade serbestisinin sınırını da diğer hususlarda olduğu gibi sınırlandıran unsurlardan biri tarafların eşitliği ilkesidir.[544]

Hakem seçimi arasında oluşan bir eşitsizliğin yargılamanın devamına ve dolayısıyla sonucuna etki etmemesi neredeyse kaçınılmazdır.[545] Hakemler özellikle iddia ve savunma hakkı bakımından taraflar arasında dengeli bir yaklaşım benimsemelidir. Tarafların eşitliği ilkesi bu bakımdan hakem seçimi sırasında taraflardan birinin diğerine karşı daha avantajlı konuma geçmesinin önüne geçer.[546]

Hakem seçimini tamamen tek tarafın iradesine bağlayan veya taraflardan birine daha dezavantajlı bir seçme yetkisi atfeden kuralların tarafların eşitliği ilkesi ile bağdaşmayacağı ortadadır.[547] Nitekim doktrinde de hakem seçiminde taraflardan birine üstünlük tanıyan kuralların geçersiz olacağı vurgulanmıştır.[548]

Hakem seçiminde MTK'daki emredici hükümler de tarafların irade serbestisinin sınırlarını oluşturan unsurlardandır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin değerlendirdiği bir uyuşmazlıkta[549], hakem kararının yalnızca iki kişilik bir hakem heyeti tarafından verilmiş olması, iptal sebebi

---

[541] Born, **Arbitration (Rights and Duties of Arbitrators),** s. 9.
[542] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 202 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 75-76.
[543] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 202.
[544] Fouchard/Gaillard/Goldman, **a.g.e.,** s. 948 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 76 ; Kösten, **a.g.e.,**, s 10-11.
[545] Özcan, **a.g.m.,** s. 76 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 118 ; Ergin Nomer, "Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan,** S. 1-2, 1999-2000, s. 560-561 **(Kamu Düzeni).**
[546] Özcan, **a.g.m.,** s. 76 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 118 ; Yavuz Kaplan, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan**, S. 1-2, 1999-2000, s. 504 **(Hakemlerin Seçilmesi) ;** Takavut**, a.g.e.,** s. 212-213 ; Hacıbekiroğlu, **a.g.e.,** s. 45.
[547] Özcan, **a.g.m.,** s. 76 ; Serpil Işık, **a.g.e.,** s. 278-279.
[548] Özcan, **a.g.m.,** s. 76.
[549] Y. 11. HD. T. 17.04.2018, E. 2018/79, K. 2018/2805, (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.06.2025).

olarak ileri sürülmüştür. Daire, bu durumda HMK m. 415 hükmünün emredici nitelik taşıdığını vurgulamış; kararın iki hakem tarafından oybirliğiyle verilmiş olmasının, tek sayıda hakem ilkesine aykırılığı ortadan kaldırmadığına hükmetmiştir. Bu gerekçeyle, HMK m. 439/2-a ve 439/2-b maddeleri uyarınca, usule aykırı şekilde oluşturulan hakem heyeti tarafından verilen kararın geçersiz olduğu kabul edilerek, hakem kararının iptaline karar verilmiştir.[550] Bu karar, hakem sayısına ve seçim usulüne ilişkin emredici kuralların yalnızca şekli değil, aynı zamanda eşitlik ilkesinin korunmasına hizmet ettiğini açıkça göstermektedir.

Belirtilmelidir ki, taraflara eşit şartlar tanındığı halde geçerli süre içinde usulüne uygun bir atama yapmamış bir taraf için, taraflara eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini söylemek yerinde olmayacaktır. Nitekim Yargıtay'ın 19.03.2003 tarihli HGK kararında[551] da açıkça vurgulandığı üzere, taraflarca tahkim sözleşmesinde belirlenen süre içerisinde hakemini seçmeyen taraf, bu hakkını kaybeder. Kararda, süresi içinde hakem tayin etmeyen tarafın daha sonra bu yönde irade açıklamasında bulunmasının artık dikkate alınamayacağı, hakem tayin yetkisinin bu durumda mahkemeye geçtiği belirtilmiş; aksi bir yaklaşımın, tahkim sürecinin sürüncemede bırakılmasına ve taraf iradesinin istismarına yol açacağı ifade edilmiştir.[552] Bu karar, eşitlik ilkesinin yalnızca imkan sağlama düzeyinde değerlendirileceğini, bu hakkın kullanılmamasının ise eşitsizlik iddiasına dayanak teşkil etmeyeceğini ortaya koymaktadır.

Doktrinde vurgulanan hususlardan biri de, tarafların eşitliği ilkesinin gerektirdiği üzere tarafların atadığı hakem sayısının eşit olması gerekliliğidir.[553] Her ne kadar bazı durumlarda tahkim şartlarında hakem belirleme usulü taraflara seçimlik veya terditli şekilde bırakılabilse de, tahkim sözleşmesiyle hakem seçme yetkisinin tek başına bir tarafa tanınması, Yargıtay içtihatlarına göre sözleşme serbestisi sınırlarını aşmakta ve tahkimde taraf eşitliği ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Nitekim Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 25.04.1991 tarihli, E.1990/8778, K.1991/4492 sayılı ve bu karara karşı verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 12.02.1992 tarihli, E.1991/13-606, K.1992/56 sayılı kararında; taraflar arasında düzenlenen tahkim şartında hakem seçiminin tamamen ekonomik ve sosyal olarak güçlü olan davalı tarafa bırakıldığı, bu durumun taraflar arasında eşitliği zedelediği ve Borçlar Kanunu m. 20 anlamında "ahlaka aykırılık" oluşturduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, sözleşmedeki tahkim şartının mutlak butlanla hükümsüz olduğuna hükmedilmiş ve geçersiz tahkim şartına dayanılarak

[550] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 203-204, dn. 226 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 76 dn. 311.
[551] Y. HGK. T.19.03.2003, E.15-42, K.182. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.04.2025).
[552] İlgili kararda "*Bir taraf kendi hakemini seçer ve karşı tarafa bildirir, karşı taraf ise tayin edilen süre içinde kendi hakemini seçmez veya seçtiği hakemi bildirmez ise hakem seçme hakkını kaybeder. Bu durumda hakemini tayin eden tarafın başvurusu üzerine hakem, mahkeme tarafından seçilir."* ifade edilmiştir.
[553] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim,** s. 203, 210, 212 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 77 ; Güvenalp, **Tarafların Eşitliği**, s. 118.

verilen görevsizlik kararının da hatalı olduğu ifade edilmiştir. Kararda ayrıca, hakem tayin yetkisinin bu şekilde tek taraflı belirlenmesinin kamu düzenine aykırı olduğu ve taraflardan birine yargılamada üstünlük tanınmasının kabul edilemeyeceği açıkça vurgulanmıştır.[554]

Hakem seçiminde bir tarafın daha çok hakem seçebilme imkanının olması daha yargılama başlamadan bile o yargılamanın sonucunun adil olmayacağı izlenimini verir.[555] Benzer şekilde, hakemlerin seçilmesi sonucunda başhekimin seçiminin yalnızca bir tarafa bırakılması da tarafların eşitliği ilkesine aykırılık oluşturacak ve dolayısıyla hakem kararının iptali sonucunu doğuracaktır.[556]

Terditli hakem atama usulü doktrinde tartışmalı olsa da, Yargıtay uygulamasında bu tür düzenlemelerin geçerliliği, taraflar arasındaki sözleşmenin bütünü ve somut olayın koşulları dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 09.06.1999 tarihli, E. 1999/19-467, K. 1999/489 sayılı kararında[557] da bu yaklaşıma yer verilmiştir. Kararda, taraflar arasında imzalanan sözleşmeye göre uyuşmazlıkların öncelikle Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurumu'nda, ayrıca Moskova Uluslararası Ticaret Tahkim Mahkemesi'nde çözümlenebileceği öngörülmüş ve tahkime başvuran "iddia sahibi"nin hakem heyetini belirleme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. İlk derece mahkemesi bu hükmü kamu düzenine aykırı bularak tenfiz talebini reddetmişse de, Yargıtay "iddia sahibi" ifadesinin her iki tarafı da kapsayabilecek şekilde yorumlanması gerektiğini belirterek, hakem tayin yetkisinin yalnızca bir tarafa münhasır kılınmadığı ve dolayısıyla taraflar arasında bir eşitsizlik yaratılmadığı sonucuna varmıştır.[558]

Bu karar, sözleşme metinlerinin lafzına göre değil, bağlamsal olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve tarafların eşitliği ilkesinin görünüşteki dengesizliklerle değil, fiili sonuçlar üzerinden test edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Doktrinde ise bu şekilde formüle edilmiş bir tahkim sözleşmesinin taraflar arasında eşitliği bozacağını söyleyen yazarlar olduğu gibi[559], Yargıtay'ın yaklaşımına katılarak terditli hakem seçiminin tarafların eşitliğine aykırılık oluşturmayacağını söyleyen yazarlar da olmuştur.[560] Kanaatimizce de böyle bir tahkim şartı tarafların eşitliğine aykırı olacaktır. Böyle bir durumda önce davranan taraf tahkim yoluna

---

[554] Y. 13. HD., E. 1990/8778, K. 1991/4492 T. 25.04.1991; Y. HGK, E. 1991/13-606, K. 1992/606-56 T.12.02.1992 (Legalbank İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 25.05.2025).
[555] Özcan, **a.g.m.,** s. 77-78 ; Nomer, **Kamu Düzeni**, s. 561.
[556] Özcan, **a.g.m.,** s. 78.
[557] Y. HGK. T.09.06.1999, E. 1999/19-467, K. 1999/489 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 10.06.2025).
[558] Özcan, **a.g.m.,** s. 81.
[559] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 210-211.
[560] Nomer, **Kamu Düzeni,** s. 573.

başvurarak davacı sıfatı kazanacak ve böylece uyuşmazlığı çözecek hakimi kendi belirlemiş olacaktır ki bu uyuşmazlığın adil ve tarafsız çözülebileceğine dair şüphe uyandıracaktır. Taraflar arasındaki asıl amaç uyuşmazlığın en kısa ve adil şekilde çözülmesi olmalıdır; ancak taraflar kendi aralarında kimin önce davrandığına göre şekillenecek bir dava çözüm ortamında elbette ki böyle bir amaç güdemeyeceklerdir.

Tarafların eşitliği ilkesinin hakem seçimi bakımından incelenmesinde dikkate alınacak bir diğer durum ise çok taraflı tahkimde hakem seçimidir. Tahkim yargılamasında birden çok taraf olduğunda yalnızca iki tarafın hakem seçeceği düşünülerek ortaya konmuş kurallar elbette ki yetersiz kalacaktır. [561] Türkiye'de yürütülen çok taraflı bir tahkim yargılamasında, birden fazla tarafın bulunduğu tarafta yer alan katılımcıların kendi hakemlerini doğrudan belirleyememeleri ve bu nedenle söz konusu hakemin MTK m. 7(B) ya da HMK m. 416/1-(c) hükümleri uyarınca mahkemece atanması, buna karşılık diğer tarafın hakemini serbestçe seçebilmesi halinde, hakem tayini bakımından taraflar arasında belirgin bir dengesizlik ortaya çıkacaktır.[562] Bu durum, tahkim yargılamasında taraflara eşit davranılması ilkesinin ihlaline yol açabilecek niteliktedir.[563]

Çok taraflı tahkim yargılamalarında hakem seçimi sürecinde ortaya çıkan temel sorun, tarafların bu seçime hangi usulle katılacaklarının belirlenmesidir. Bu bağlamda, Fransız Yargıtayı'nın 1992 tarihli ve "*Dutco*" olarak bilinen kararı[564], çok taraflı tahkimde taraf eşitliği ilkesine dair önemli bir içtihat oluşturmuştur. Söz konusu uyuşmazlıkta üçlü bir konsorsiyumun taraflarından biri olan *Dutco* tahkime başvurmuş; buna karşılık, diğer iki şirket (Siemens ve BKMI), farklı menfaatlere sahip olmalarına rağmen birlikte sadece bir hakem atama zorunluluğuyla karşılaşmıştır. Bu durum tarafların eşitliği ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle itiraza konu edilmiş; ilk derece mahkemesi bu iddiayı kabul etmemişse de, Fransız Yargıtayı her bir tarafın hakem seçme hakkının kamu düzeninden olduğu ve bu haktan feragat edilemeyeceği yönünde karar vermiştir.[565]

Karar sonrasında doktrinde, Fransız Yargıtayı'nın yaklaşımının yalnızca farklı hukuki menfaatlere sahip çok taraflı yapıların söz konusu olduğu durumlar için geçerli olabileceği görüşü öne çıkmıştır. Ayrıca, kararın yalnızca tahkim yerinin Fransa olması halinde bu şekilde

[561] Özcan, **a.g.m.,** s. 83 ; Berk Demirkol, "Çok Taraflı Tahkim Yargılaması", **Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı**, ed. Zeynep Derya Tarman, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 44.
[562] Özcan, **a.g.m.,** s. 83.
[563] Demirkol, **a.g.m., s**. 54.
[564] *Siemens AG and BKMI Industrianlagen GmbH v Dutco Construction Company (L'affaire Dutco),* Cour de Cassation, Civ 1ère, 7, **Yearbook Commercial Arbitration**, C. 18, 1992, s. 140–142.
[565] Özcan, **a.g.m.,** s. 84-85 ; Demirkol, **a.g.m.,** s. 49-51.

yorumlanabileceği, farklı tahkim yerlerinde eşitlik ilkesine ilişkin değerlendirmelerin değişebileceği belirtilmiştir.[566]

Hakem seçiminde tarafların eşit haklara sahip olması, tahkim yargılamasının adil şekilde yürütülmesi açısından hayati görülmüştür.[567] Yargıtay kararında da vurgulandığı üzere, yalnızca bir tarafın hakem atayamaması eşitlik ihlali olarak değerlendirilmiş; bu sorunun çözümü olarak tüm hakemlerin tarafsız bir merci tarafından atanması önerilmiştir. Zira, taraflardan birinin birden fazla kişiden oluşması halinde, bunların ortak bir hakem seçmeye zorlanması, irade özerkliği ve eşitlik ilkeleriyle çelişmektedir. Bu tür durumlarda her bir tarafın ayrı menfaatleri bulunduğu için ortak hakem belirlenmesi pratikte hem zor hem de hakkaniyetsiz sonuçlar doğurabilmektedir. Tahkimdeki temel ilkeler ışığında, bu tür zorlamalar hukuken makul bir çözüm olarak görülmemektedir.[568]

Sonuç olarak, hakem seçimi usulüne dair eşitlik ve hakkaniyet ölçütleri, tahkim yargılamasının meşruiyetinin temel güvencesidir. Hakem seçimi sırasında taraflardan birine açık veya örtülü bir üstünlük tanınması, hem iptal hem tanıma–tenfiz aşamalarında ciddi hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle hakem seçimi, irade serbestisi – eşitlik dengesi gözetilerek yürütülmeli; en ufak eşitsizlik şüphesi dahi titizlikle giderilmelidir.

3.2.3.2. Hakemlerin Bağımsızlığı

Yukarıda da ifade edildiği üzere, tahkimin başlıca üstünlüklerinden biri de yargılamanın devlet mahkemelerine kıyasla daha bağımsız ve tarafsız bir çerçevede yürütülmesine imkan tanımasıdır.[569] Tahkim yargılamasının hakemler eliyle yürütüldüğü dikkate alındığında, hakemlerin de bu usulün gerektirdiği bağımsızlık (*independence*) ve tarafsızlık (*impartiality*) niteliklerini haiz olmaları gerekir,[570] bu durum tahkim yargılamasına duyulan güvenin devamlılığı için oldukça önemlidir.[571] Hakemler tarafından yürütülen yargılamada, taraf

[566] Özcan, **a.g.m.,** s. 85.
[567] Özcan, **a.g.m.,** s. 85 ; Demirkol, **a.g.m.,** s. 55.
[568] Özcan, **a.g.m.,** s. 85-86 ; Kaplan, **Hakemlerin Seçilmesi,** s. 485 ; Demirkol, **a.g.m.,** s. 46-47.
[569] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 7 ; Seçil Etlioğlu Erçetingöz, "Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı", **Tahkim Yargılaması, İkinci Bölüm, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-III,** ed. Ayşenur Öztürk/Can Yöney/Mustafa Erkan/Seçil Etlioğlu Erçetingöz/Candan Yasan Tepetaş, On İki Levha Yayıncılık, 2023, s. 78.
[570] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 7 ; Balkar, **Adil Yargılanma**, s. 143.
[571] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 78-79 ; Can Yöney, "Bir Rus Yüksek Mahkemesi Kararı Işığında Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Vatandaşlığının Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı III,** ed. Zeynep Derya Tarman, Mehmet Polat Kalafatoğlu, On İki Levha Yayıncılık, 2025, s. 8 **(Hakemlerin Vatandaşlığının Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi).**

eşitliğinin sağlanması ve adil bir sürecin temin edilebilmesi, yargılamayı gerçekleştiren kişinin bağımsız olmasına bağlıdır.[572]

Ulusal hukuk sistemlerindeki tahkim mevzuatında, milletlerarası tahkim kurumlarının kurallarında ve de bağlayıcı nitelik taşımayan rehber ve tavsiye metinlerde, hakemlerin bağımsızlık yükümlülüğüne sürekli olarak vurgu yapılmaktadır[573] ve hemen hemen tüm hukuk sistemlerine hakemlerin bağımsız olma yükümlülüğü temel bir prensip olarak kabul edilmektedir.[574] Hakemlerin bağımsızlık yükümlülüğü bazı hukuk sistemlerinde açık düzenlemelerle ortaya konulurken, bazı durumlarda hakemin reddi veya bildirim yükümlülüğü çerçevesinde ya da içtihatlar yoluyla şekillenmektedir[575] ve bu da hakemlerin bağımsızlığının yalnızca sözleşmesel bir yükümlülük değil, tahkim yargılamasının vazgeçilmez esaslarından biri olduğunu göstermektedir.[576]

Nasıl hakimlerin bağımsız ve tarafsız olmasının gerekliliğine dair bir şüphe yoksa, bu durum pekala hakem heyeti için de geçerli olmalıdır.[577] Bu husus Nomer tarafından şu şekilde belirtmiştir: *"Diğer bir ifade şekliyle, tahkim prosedürünün nihaî fiili olarak, hakem kararı bir mahkeme hükmünün etkisine sahip olabiliyorsa tahkim de bütünü ile normal adlî usulün tabi olduğu usulî prensiplerin ve adaletin gerçekleşmesi için konulmuş bulunan usulî garantilerin dışında kalamaz. Bir hakem kararı da, normal adlî makamlarınki gibi, bir hukuki karar sayıldığına göre, bir hukuk devletinde etkinliğini gösterebilmesi için, o ülkede mahkeme kararlarının yerine getirilmesi için konulmuş usulî prensip ve garantilere tâbi olmak mecburiyetindedir".*[578]

Hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması ifadelerinden tam olarak ne anlaşılması gerektiğine de yer verilmelidir. Bağımsızlık ve tarafsızlık kavramları uygulamada sık sık birbirleri yerine kullanılabilmektedir; ancak farklı kavramlardır.[579] Bununla birlikte, bu kavramlar çoğunlukla

[572] Can, a.g.e., s. 285-286 ; Balkar, **Adil Yargılanma**, s. 145.
[573] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 8.
[574] Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 222 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 80 ; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 51 ; Balkar, **Adil Yargılanma,** s. 139 **;** Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 30 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 60.
[575] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 51 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi,** s. 589.
[576] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 51 ; Balkar, **Adil Yargılanma**, s. 142-143.
[577] Can, **a.g.e.,** s. 288 ; Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 142.
[578] Ergin Nomer, "Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 4, S. 1, 1984, s. 29 (**Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı**).
[579] Kayalı, **a.g.m.,** s. 15 ; Yöney, **Hakemlerin Vatandaşlığının Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, s. 8.

birlikte ele alınmaktadır[580] ve yalnızca birinin düzenlendiği durumlarda dahi diğer kavramın unsurlarını da kapsayacak şekilde yorumlanmaktadır.[581]

Kısaca ifade etmek gerekirse hakemlerin bağımsızlığı; hakemlerin yargı fonksiyonunu icra ederken, taraflarla ya da onların temsilcileriyle, taraflardan biriyle yakın bağlantısı bulunan üçüncü kişilerle herhangi bir hiyerarşik, kişisel veya kurumsal bağlılık içerisinde olmamasını ifade etmektedir.[582] Bağımsızlık yalnızca hakemin şahsi ilişkileriyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda yakın akrabaları veya bağlı bulunduğu hukuk bürosu gibi hakeme yakın kişi ve kuruluşlarla olan ilişkileri de kapsamaktadır.[583] Kısaca hakemlerin hiçbir merciden emir, talimat veya yönlendirme almadan, yalnızca kendi serbest düşünceleri ve vicdani kanaatleri doğrultusunda hareket edebilmeleri gerekmektedir.[584] Bu kapsamda, hakemlerin karar verme sürecini etkileyebilecek yahut iradelerini baskı altına alabilecek nitelikte herhangi bir bağımlılık ilişkisinin bulunmaması esastır.[585]

Bu bakımdan, bağımsızlığın daha somut bir ilişki hali olduğu görülmektedir.[586] Hakem ile taraf arasında bir ilişkinin varlığı somut olarak tespit edilebildiğinden daha objektif bir kıstasa dayandığını söylemek mümkündür.[587] Örneğin, hakemin taraf şirketinde yönetim kurulu üyeliği yapması gibi bir durumda davanın sonucu ile ilgili maddi ya da manevi bir çıkarı olması olası olabilecek, bu nedenle hakemin bağımsızlığına ilişkin iddialar gündeme gelebilecektir.

Bununla birlikte hakem ile taraf arasında bir ilişkinin tespit edilebilir olması yeterli olmayıp, bu ilişkinin hakemin bağımsız karar alabilme güdüsünü etkileyecek şekilde olduğunu da tespit etmek gerekecektir.[588] Örneğin taraflardan birinin uzun süre hukuki danışmanlığını yapan bir hakem ile, yıllar önce tek bir hususta hukuki danışmanlık vermiş olan bir hakemin "ilişkisi" aynı olmayacaktır.

MTK m. 7'de hakemlerin bağımsızlığına ilişkin temel esaslar, hakemlerin sayısı, seçimi, reddi, sorumluluğu, görevlerinin sona ermesi ve yetkilerine dair düzenlemeleri yer almaktadır. MTK

[580] Can, **a.g.e.,** s. 286 ; Kayalı, **a.g.m.**, s. 15.
[581] Kayalı, **a.g.m.,** s. 15.
[582] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.,** s. 79-80 ; Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 139-140 ; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 93 ; Angoura, **a.g.e.**, s. 57 ; Didem Kayalı, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015, s. 6.
[583] Angoura, **a.g.e.**, s. 57.
[584] Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 139-140 ; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 93.
[585] Can, **a.g.e.,** s. 287 ; Angoura, **a.g.e.**, s. 58 ; Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.,** s. 80 ; Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 139-140 ; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 93.
[586] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.,** s. 80.
[587] Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 178 ; Kayalı, **a.g.m.,** s. 6.
[588] Kayalı, **a.g.m.,** s. 7.

hükümleri uyarınca, hakemlerin yürüttükleri yargılama faaliyeti gereği tarafsız ve bağımsız olmaları ve bu niteliklerini yargılama süresince korumaları zorunlu olup[589], tarafsızlık ve bağımsızlıklarından şüphe etmeyi haklı gösterecek hal ve şartları tahkim yargılaması başlamadan önce taraflara açıklama zorunluluğu bulunmaktadır.[590]

Hakemin reddine ilişkin düzenleme içeren MTK m. 7/C/2'de, tarafsızlığından şüphe duyulmasını haklı kılan hal ve şartların varlığı halinde hakemin reddedilebileceği ifade edilmektedir; ancak MTK kapsamında yürütülen tahkim yargılamalarında ret sebepleri bakımından bağımsızlık yükümlülüğüne açıkça yer verilmemiştir ve yalnızca tarafsızlık esasına atıf yapılmıştır. Elbette ki bu durum, kanun koyucunun bağımsızlık esasını özellikle kapsam dışında bıraktığı anlamına gelmeyecektir.[591] Nitekim, MTK m. 7/B/3[592] uyarınca mahkemece tayin edilecek hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması yükümlülüğü açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla mahkemece tayin edilecek hakem için gözetilecek bir unsurun hakemin reddi için dikkate alınmayacak olması mantıklı olmayacaktır.[593] Bu noktada tüm bu hükümlerin birlikte ele alınması ve hakemin bağımsız olma yükümlülüğünün tahkim yargılamasının esaslı ilkelerinden biri olarak kabul etmek, Anayasa m. 36 ile de uyuşacaktır.[594]

Bir diğer husus ise, MTK içinde hakemlerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını etkileyen unsurların sayılmamış olmasıdır. Yani Türk hukukunda özel bir değerlendirme yöntemi belirlenmemiştir.[595]

Katıldığımız yaklaşım uyarınca, hakemin bağımsız olmadığı yönündeki iddia, hakem kararının iptaline dayanak yapılacaksa, yalnızca bağımsızlık ihlaliyle sınırlı bir inceleme yeterli olmayacak; karar üzerinde etkisi bulunan somut unsurlar çerçevesinde tarafsızlık ihlalinin de değerlendirilmesi gerekecektir. Zira her ne kadar bağımlılık somut bir olgu olsa da, bu durum

---

[589] Bkz. MTK m. 7/C/2: "*Hakem, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu, tarafsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hâl ve şartlar gerçekleştiği takdirde reddedilebilir.*"

[590] Bkz. MTK m. 7/C/1: "*Kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hâl ve şartları açıklamak zorundadır. Taraflar önceden bilgilendirilmemiş oldukları takdirde hakem, daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirir."*

[591] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 69 ; Yeşilova, **Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, s. 591.

[592] MTK m. 7/B/3: "*B) Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa hakem seçiminde aşağıdaki kurallar uygulanır: (...) 3.Üç hakem seçilecek ise, taraflardan her biri bir hakem seçer; bu şekilde seçilen iki hakem üçüncü hakemi belirler. Taraflardan biri, diğer tarafın bu yoldaki isteminin kendisine ulaşmasından itibaren otuz gün içinde hakemini seçmezse veya tarafların seçtiği iki hakem seçilmelerinden sonraki otuz gün içinde üçüncü hakemi belirlemezlerse, taraflardan birinin istemi üzerine asliye hukuk mahkemesi tarafından hakem seçimi yapılır. Üçüncü hakem, başkan olarak görev yapar.*"

[593] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 70.

[594] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 70.

[595] Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 70.

tek başına kararın geçerliliğini zedelemeyebilir. Bir hakem bağımlı olsa dahi, yargılamanın adil ve kararın tarafsız olması ihtimali her zaman mevcuttur. Bu nedenle, bağımsızlığa aykırılık iddiası ancak hakemin tutum ve davranışlarının ya da bunların karara yansımasının tarafsızlığı zedelediğinin ortaya konulması halinde iptal sonucunu doğurabilecektir.[596]

Kanaatimizce bu yaklaşım isabetlidir. Zira "bağımsızlık", doğası gereği kararın değil, karar vericinin niteliğine ilişkindir; bir kararın bağımsız olup olmamasından söz etmek kavramsal olarak mümkün değildir. Bu nedenle, salt bağımsızlık ihlalinin varlığı tek başına iptal sonucunu doğurmamalı; söz konusu ihlalin yargılamanın adilliğini veya tarafsızlığını somut biçimde etkilediği, diğer bir deyişle nedensellik ilişkisi ortaya konulmalıdır.

Son olarak belirtilmelidir ki doktrinde bazı yazarlar, hakemlerin bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesine aykırılığının kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirilecek hususlar olduğu yaklaşımındadır;[597] zira bu tür bir ihlalin somut etkisinin ispatı çoğu durumda fiilen mümkün olmayabilir. Bu yaklaşım, bağımsızlık ihlalinin yargılamanın adilliğine yönelik yapısal bir risk doğurduğu varsayımına dayanmaktadır.

Kanaatimizce ise, tahkim yargılamasının istikrarını ve etkinliğini koruma amacı da gözetildiğinde, her bağımsızlık ihlalinin doğrudan kamu düzeni kapsamında değerlendirilmesi ihtiyatla ele alınmalıdır. Zira kamu düzenine aykırılık sonucunun kabulü, ilgili hususun taraflarca ileri sürülmese dahi mahkemece re'sen dikkate alınmasını gerektirecektir ve özellikle ihlalin niteliği ve ağırlığı açıkça ortaya konulmadan geniş yorumlandığında, tahkim kararlarının öngörülebilirliğini zedeleyebilecek niteliktedir.

İfade ettiğimiz üzere, bu konuda bağımsızlık ihlalinin hakem kararının iptaline yol açabilmesi bakımından, söz konusu ihlalin hakem kararına veya yargılamanın sonucuna etkisinin aranması gerektiği kanaatindeyiz. Diğer bir ifadeyle, hakemin bağımsız olup olmamasından ziyade, bu durumun kararın oluşumuna ne ölçüde sirayet ettiği önem arz etmektedir. Aksi bir yaklaşım, her türlü bağımsızlık ihlalini otomatik olarak iptal sebebi hâline getirerek tahkim yargılamasının nihai ve bağlayıcı olma fonksiyonunu zayıflatma riski taşıyabilecektir.

Örneğin, hakemin taraflardan biriyle geçmişte sınırlı ve eski tarihli bir mesleki ilişkisinin bulunması, bu ilişkinin yargılama sürecine veya kararın içeriğine herhangi bir etkisinin ortaya konulamaması halinde, tek başına hakem kararının iptalini gerektirmemelidir. Buna karşılık, hakemin taraflardan biriyle devam eden ekonomik veya mesleki bir ilişki içinde olması ve bu

[596] Balkar, **Adil Yargılanma**, s. 158.
[597] Can, **a.g.e.,** s. 288 ; Nomer, **Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı,** s. 30.

durumun yargılama sürecindeki tutum ve değerlendirmelerine yansıdığına dair somut emarelerin bulunması halinde, bağımsızlık ihlalinin tarafsızlığı zedelediği ve iptal sonucunu doğurabileceği kabul edilmelidir. Benzer şekilde, hakemin taraflardan biriyle bağlantılı bir hukuk bürosunda geçmişte çalışmış olması, bu ilişkinin sona ermiş olması ve yargılama sırasında herhangi bir etkisinin görülmemesi halinde iptal için yeterli sayılmamalıdır. Ancak, hakemin karar verirken söz konusu taraf lehine sistematik biçimde delil değerlendirmesi yapması veya karşı tarafın iddialarını gerekçesiz şekilde göz ardı etmesi gibi durumlar söz konusuysa, bu ilişkinin tarafsızlığı zedelediği ve kararın oluşumuna etki ettiği sonucuna varılabilecektir.

3.2.3.3. Hakemlerin Tarafsızlığı

Tarafsızlık en basit tabiri ile hakemin taraflara objektif ve eşit bir biçimde davranmasını,[598] herhangi bir düşünceyi, kanıyı ya da kişiyi kayırmadan, desteklemeden ya da hiçbirinden yana olmadan hareket etmeyi ifade etmektedir.[599] Hakemin uyuşmazlık açısından yargılamanın sonucuna dair olumlu ya da olumsuz peşin hükümde olmaması gerekmektedir.[600] Bir diğer deyişle, hakemin tarafsızlığı, uyuşmazlığın esasıyla bağlantılı olmayan nedenlere dayanarak taraflardan biri lehine ya da aleyhine, dolayısıyla yargılamanın sonucunu etkileyebilecek şekilde bir eğilim veya tercih içinde bulunmamasını ifade etmektedir.[601]

Tarafsızlık, hakemin taraflara veya uyuşmazlık konularına karşı ne lehine ne de aleyhine olacak şekilde herhangi bir eğiliminin bulunmadığı sübjektif bir düşünce durumunu ifade etmektedir; tarafsız bir hakem, taraflara ve uyuşmazlığa karşı üçüncü ve nötr bir kişi olarak yaklaşacaktır.[602]

Nötr olma kavramı, bazen tarafsızlık kavramının eş anlamlısı olarak kullanılabilmektedir. Ayrıca "nötr olma" kavramı, taraflarca atanan hakemler bakımından da, atayan tarafa karşı bir sempati söz konusu olsa dahi, hakemin tarafsızlığını koruması gerektiğini vurgulamak amacıyla kullanılmaktadır.[603]

[598] Öztemiz, **a.g.m.,** s. 81 ; Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 81.
[599] Can, **a.g.e.,** s. 287.
[600] Can, a.g.e., s. 287. ; Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 81.
[601] Angoura, **a.g.e.**, s. 53-54 ; Kayalı, **a.g.m.**, s. 9.
[602] Angoura, **a.g.e.**, s. 53-54.
[603] Angoura, **a.g.e.**, s. 54-55.

Hakemlerin tarafsızlığı ilkesi, hakemin taraflardan herhangi birine yönelik önyargı, sempati, antipati veya düşmanca bir tutum içerisinde olmamasını; uyuşmazlık veya taraflar hakkında olumlu ya da olumsuz bir peşin kanaate sahip bulunmamasını ve uyuşmazlık konusu hakkında yargılama sürecinden önce görüş açıklamamış olmasını gerektirir.[604] Buradaki eşit davranma kavramından ne anlaşılacağı değerlendirilirken; kanaatimizce tarafların eşitliği ilkesinin özünde nasıl bir eşitlik yer aldığına ilişkin değerlendirmeler ve görüşler bu noktada da geçerliliğini koruyacaktır.

Tarafların hakem seçimi konusunda irade serbestisi bulunmaktadır; ancak bu durum elbette ki hakemlerin bir taraf lehine hareket edebileceği anlamına gelmeyecektir:[605] taraflarca atansın veya atanmasın, tarafsızlık kuralı tüm hakemler bakımından eşit şekilde uygulanmalıdır.[606]

Yukarıda da ifade edildiği üzere, aynı anlama gelmeseler de hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı sık sık bir arada değerlendirilmektedir ve bazen birbirleri yerine kullanılmaktadır.[607] Bağımsızlık kavramı, hakemle taraflar arasındaki somut ilişkiyi ele alırken tarafsızlık hakemin adeta düşünce tarzını esas almaktadır.[608] Şöyle ki; bağımsızlık kavramının hakem ile taraflardan biri arasında ekonomik veya başka türlü bir ilişki olup olmadığına dair objektif bir test yapılabilecektir; ancak tarafsızlık kavramı doğası gereği sübjektif bir niteliktedir,[609] dolayısıyla objektif bir teste tabi tutulamayacaktır.[610] Soyut ve sübjektif yapıda olan tarafsızlığın ispatlanması da bir hayli güçtür.[611] [612]

Hakemlerin tarafsızlığı, taraf tercihi (*party preference*) ve uyuşmazlığın sonucu tercihi (*outcome preference*) bakımından ele alınabilecektir.[613] Taraf tercihi bakımından tarafsızlığı etkileyecek unsurlar arasında; hakemin taraflara veya temsilcilerine milliyet, politik görüş gibi yakın özelliklerinin olması sayılabilecektir.[614] Sonuç tercihi, en genel ifadeyle, hakemin uyuşmazlığın esasına henüz girmeden taraflardan hangisinin haklı olduğu veya yargılamanın sonucunun ne yönde olması gerektiği konusunda önceden bir kanaate sahip olmasını ifade eder.

---

[604] Balkar**, Adil Yargılanma,** s. 140 ; Balkar, **Hakemlerin Bağımsızlığı**, s. 104.
[605] Öztemiz, **a.g.m.,** s. 80 ; Narçin**, Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık** s. 35; Özcan, **a.g.m.,** s. 60.
[606] Angoura, **a.g.e.**, s. 61-62.
[607] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 82.
[608] Kayalı, **a.g.m.**, s 15.
[609] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 81 ; Öztemiz, **a.g.m.,** s. 80 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 61.
[610] Öztemiz, **a.g.m.,** s. 80 ; Özcan, **a.g.m.,** s. 61.
[611] Can, **a.g.e.,** s. 293 ; Kayalı, **a.g.m.**, s. 9.
[612] Bu noktada devreye "haklı şüphe" kuramı devreye girecektir. Haklı şüphe kuramı hakkında daha fazla bilgi için bkz. Can, **a.g.e.,** s. 293-296.
[613] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 82 ; Kayalı, **a.g.m.**, s. 10.
[614] Etlioğlu Erçetingöz, **a.g.m.**, s. 82 ; Kayalı, **a.g.m.,** s. 10.

Bu tür bir kanaatin kaynağı, hakemin daha önce benzer bir uyuşmazlıkta karar vermiş olması, ilgili hukukî meseleye ilişkin önceden görüş açıklamış bulunması ya da uyuşmazlığın önceki aşamalarında bir şekilde yer almış olması gibi çeşitli durumlar olabilir.[615] Sonuç tercihi bakımından en sık karşılaşılan durum, hakemin daha önce yürüttüğü bir tahkim yargılaması sebebiyle mevcut uyuşmazlığa veya onunla bağlantılı bir başka uyuşmazlığa hâkim olduğu ve bu nedenle önceki yargılamada ulaştığı kanaatin etkisiyle sonraki davada objektif bir değerlendirme yapamayacağı yönündeki iddialardır.[616]

Kanaatimizce, hakemin tarafsızlığının yalnızca bu tür sübjektif unsurlar üzerinden değerlendirilmesi isabetli olmayabilir. Zira hakemler de nihayetinde gerçek kişilerdir ve belirli düşünsel eğilimlere, mesleki birikimlere veya geçmiş deneyimlere sahip olmaları kaçınılmazdır. Bu tür sübjektif niteliklerin tek başına tarafsızlığın zedelendiği sonucunu doğurması, tahkim yargılamasının işleyişi bakımından aşırı geniş ve öngörülemez sonuçlara yol açabilecektir. Bu nedenle, hakemin tarafsızlığının tarafların eşitliği ilkesini zedeleyerek bir iptal sebebi oluşturabilmesi için, söz konusu durumun yalnızca hakemin sübjektif özelliklerinden ibaret kalmayıp, yargılamanın yürütülüşünü veya sonucunu taraflardan biri aleyhine etkileyecek nitelikte somut ve makul bir etki doğurması gerekmektedir.

Yargıtay davacının tanıkların dinlenmemesi, savunma ve ispat hakkının ihlali, tarafların eşitliği ve hakemlerin tarafsızlığına aykırılık iddialarının, somut olayda yargılamayı veya kararın sonucunu etkileyen bir ihlal ortaya koymadığı, tanıkların hazır edilmemesinin bizzat davacıdan kaynaklandığı ve yazılı beyanların değerlendirilmiş olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca tahkim süresinin Divan kararıyla usulüne uygun şekilde uzatıldığı, hakem kararının süresinde verildiği ve kademeli tahkim şartının fiilen işletildiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, eşitlik, tarafsızlık ve adil yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddialarının soyut nitelikte kaldığı, kamu düzenine aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar verilmiştir.[617]

Yargıtay bir kararında, hakemlerin tarafsızlığı ve tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddiaların, hakem kararının iptalini gerektirebilmesi için soyut ve varsayımsal nitelikte ileri sürülmesinin yeterli olmadığı, aksine bu iddiaların somut olgularla desteklenmesi ve söz konusu ihlalin tahkim yargılamasının seyrine veya hakem kararının içeriğine etkide bulunduğunun ortaya konulması gerektiği açıkça vurgulanmıştır. Bu çerçevede Mahkeme,

[615] Kayalı, **a.g.m.,** s. 10.
[616] Kayalı, **a.g.m**., s. 10 ; Fouchard/ Gaillard/ Goldman, **a.g.e.,** s. 567.
[617] Y. 11. HD., E. 2020/5852 K. 2022/2988 T. 13.4.2022 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:05.12.2025).

hakemin taraflardan birine delil ikamesinde yardımcı olduğu ve bu suretle tarafsızlığını yitirdiği yönündeki iddianın, tahkim yargılaması sırasında ileri sürülmüş bir itiraz veya dosya kapsamından anlaşılan somut bir delille desteklenmediği sürece, eşitlik ilkesinin veya adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmasını mümkün kılmayacağını kabul etmiştir. Dolayısıyla karar, hakemlerin tarafsızlığına ve tarafların eşitliğine ilişkin ihlal iddialarının, ancak hakemin tutum ve davranışlarının yargılamayı fiilen sakatladığı veya kararın sonucuna etki ettiği gösterilebildiği ölçüde iptal sebebi teşkil edebileceğini ortaya koymakta; iptal denetiminin bu yönüyle dar, istisnai ve etki odaklı bir inceleme ile sınırlı tutulması gerektiğini teyit etmektedir.[618]

Yargıtay bir başka kararında da tanık dinlenmemesi, ticari defter incelemesi yapılmaması, ispat ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali gibi iddiaların somut etki ve delille ortaya konulamadığı, bu nedenle adil yargılanma, eşitlik ve tarafsızlık ihlali oluşturmadığı kabul edilmiştir. Sonuç olarak, iptal denetiminin dar ve istisnai olduğu vurgulanarak Bölge Adliye Mahkemesi kararı onanmıştır[619]

Görülebilir ki Yargıtay'ın yerleşik yaklaşımına göre, bağımsızlık ve tarafsızlık ihlali iddialarının iptal sebebi teşkil edebilmesi, bu iddiaların soyut ve varsayımsal değil, somut olgularla ispatlanmasına ve söz konusu ihlalin tahkim yargılamasının seyrine veya hakem kararının sonucuna fiilen etki ettiğinin ortaya konulmasına bağlıdır.

[618] Y. 11. HD., E. 2022/5454 K. 2022/8276 T. 23.11.2022 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:05.12.2025).
[619] Y. 11. HD., E. 2025/317 K. 2025/3210 T. 8.5.2025 (Lexpera İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi:05.12.2025).

SONUÇ

Milletlerarası tahkim, tarafların uyuşmazlıklarını devlet yargısı dışında, uzman kişiler aracılığıyla ve büyük ölçüde kendi iradeleri doğrultusunda çözmelerine imkân tanıyan özgün bir yargılama mekanizmasıdır. Bu yönüyle tahkim, hem sözleşme serbestisinin hem de yargılamanın nihailiği ilkesinin güçlü bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, tahkim yargılamasının tamamen denetim dışı bir alan oluşturduğu söylenemez. Aksine, milletlerarası tahkimde hakemlere tevdi edilen yargılama yetkisi, tarafların eşitliği, adil yargılanma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı gibi temel usulî güvencelerle sınırlanmıştır. Bu sınırlar, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15. maddesinde düzenlenen iptal sebepleri aracılığıyla somutlaşmaktadır. İptal davası, hakem kararlarını kanunda öngörülen sınırlı sebepler çerçevesinde temel usuli güvencelere uygun verilip verilmediğini denetleyen istisnai bir mekanizmadır.

Bu çalışmada, milletlerarası tahkimde hakem kararlarının iptali bakımından tarafların eşitliği ilkesinin konumu ve işlevi ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Tarafların eşitliği ilkesi, tahkim yargılamasında yalnızca şekli bir eşitliği değil; tarafların iddia ve savunmalarını ileri sürebilmeleri, delillerini sunabilmeleri ve yargılamaya etkin biçimde katılabilmeleri bakımından fiili bir dengeyi ifade etmektedir. Bu bağlamda eşitlik, taraflardan birine diğerine nazaran dezavantajlı bir konumda davasını sunma zorunluluğu getirilmemesini gerektirmektedir. Bu ilke, adil yargılanma hakkının ve hukuki dinlenilme hakkının ayrılmaz bir parçası olup, hakemlerin yargılama faaliyetini yönlendiren temel ölçütlerden biridir. Hakemlerin bu süreçteki rolü, sadece tarafların taleplerini dinlemek değil, aynı zamanda usulî sürecin her iki taraf için de öngörülebilir ve adil bir zeminde yürümesini aktif olarak gözetmektir. Bu yönüyle tarafların eşitliği ilkesi, tahkim yargılamasının meşruiyetini sağlayan temel güvencelerden biri olarak karşımıza çıkmakta; hakem heyetinin usulî takdir yetkisini kullanırken taraflardan birinin yargılamaya katılımını, iddia ve savunmalarını sunmasını veya delillerini ortaya koymasını fiilen güçleştirmeyecek şekilde hareket etmesini gerektirmektedir.

Çalışmada ulaşılan en önemli sonuçlardan biri, tarafların eşitliği ilkesinin, tahkim yargılamasında bağımsız bir iptal sebebi olarak düzenlenmiş olmasının isabetli olmakla birlikte, bu sebebin yorumlanmasında dar ve ölçülü bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğidir. Zira aksi yönde geniş yorumlar, tahkim kurumunun temel özelliklerinden biri olan sınırlı yargısal denetim ilkesini zedeleyebilecek ve tahkimin cazibesini azaltabilecektir.

Bu noktada özellikle vurgulanmalıdır ki, tarafların eşitliği ilkesinin ihlali her durumda hakem kararının iptali sonucunu doğurmamalıdır. İhlalin iptal sonucunu doğurabilmesi için, söz konusu usulî aykırılığın hakem kararının esasına etkili olması gerekir. Bu yaklaşım, hem MTK m. 15/A hükmünün sistematiği hem de milletlerarası tahkim hukukunun genel prensipleri ile uyumludur. Aksi halde, her usul hatasının iptal sebebi olarak kabul edilmesi, tahkim yargılamasını bir nevi kırılgan hale getirecek ve tarafların tahkimi tercih etme motivasyonunu zayıflatacaktır. Bu nedenle iptal davasında yapılacak değerlendirme, yalnızca usulî bir eksikliğin varlığına odaklanmamalı; söz konusu eksikliğin taraflardan birinin yargılamadaki konumunu diğer taraf karşısında gerçekten zayıflatıp zayıflatmadığı, tarafın iddia ve savunmalarını ileri sürme imkânını etkileyip etkilemediği ve nihayet bu durumun hakem kararının sonucuna yansıyıp yansımadığı dikkate alınmalıdır.

Bu çerçevede, çalışmada benimsenen temel yaklaşım, "salt ihlal" anlayışının değil, "etkili ihlal" anlayışının esas alınması gerektiğidir. Başka bir ifadeyle, tarafların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil eden bir durumun varlığı tek başına yeterli olmayıp, bu aykırılığın kararın sonucunu etkileyip etkilemediği somut olay bazında değerlendirilmelidir. Bu yaklaşım, hem doktrinde savunulan nedensellik temelli görüşlerle hem de tahkimin etkinliğini koruma amacıyla örtüşmektedir.

Tarafların eşitliği ilkesinin kapsamı incelendiğinde, bu ilkenin yalnızca taraflara formal anlamda eşit haklar tanınmasını değil, aynı zamanda bu hakların fiilen kullanılabilmesini de içerdiği görülmektedir. Bu bağlamda, delillerin sunulması, tebligat süreçleri, hakem heyetinin oluşumu ve yargılama sürecindeki diğer usul işlemleri bakımından taraflar arasında fiili bir denge sağlanması gerekmektedir. Ancak burada da mutlak bir eşitlikten ziyade, makul denge anlayışının esas alınması gerektiği açıktır. Tahkim yargılamasının niteliği gereği tarafların her usulî aşamada tamamen aynı durumda bulunmaları beklenemez. Önemli olan, taraflardan birinin diğerine kıyasla davasını sunmakta esaslı biçimde dezavantajlı bırakılmaması ve taraflara uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek iddia, savunma ve delillerini sunma bakımından makul imkan tanınmasıdır.

Özellikle delil sunma ve değerlendirme süreçlerinde ortaya çıkan eşitsizlik iddiaları, uygulamada en sık karşılaşılan uyuşmazlık alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu tür durumlarda, hakem heyetinin takdir yetkisi ile tarafların eşitliği ilkesi arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Hakem heyetinin yargılamayı etkin şekilde yönetme yetkisi göz ardı edilmeden, taraflara makul ölçüde eşit imkân tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir.

Benzer şekilde, tebligat süreçlerinde yaşanan usulsüzlükler veya eksiklikler de tarafların eşitliği ilkesinin ihlali iddialarına konu olabilmektedir. Ancak bu tür durumlarda da, ihlalin tarafın savunma hakkını gerçekten zedeleyip zedelemediği somut olarak ortaya konulmalıdır. Diğer bir ifadeyle, tebligat sürecinde esas alınması gereken husus, tarafın yargılamadan, kendisine yöneltilen iddialardan ve yargılamada esas alınacak bilgi ve belgelerden haberdar olup olmadığıdır. Tebligata ilişkin şekli bir eksiklik bulunmasına rağmen ilgili taraf yargılamadan haberdar olmuş, yargılamaya katılmış ve iddia ile savunmalarını ileri sürebilmişse, yalnızca şekli eksikliğe dayanılarak hakem kararının iptal edilmesi yerinde olmayacaktır.

Hakem heyetinin seçimi ve tarafsızlığı bakımından da tarafların eşitliği ilkesi önemli bir rol oynamaktadır. Taraflardan birinin hakem seçimi sürecinde dezavantajlı konuma düşmesi veya hakemlerin bağımsızlığına gölge düşüren durumların varlığı, ilkenin ihlali olarak değerlendirilebilir. Hakem heyetinin oluşumu bakımından taraflara eşit imkân tanınması, tahkim yargılamasının güvenilirliği açısından belirleyicidir. Hakemlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ise yalnızca hakemin kişisel tutumuyla sınırlı olmayıp, yargılamanın taraflar bakımından eşit ve adil yürütüldüğüne ilişkin güvenin korunması açısından da önemlidir.

Çalışma kapsamında ayrıca, tarafların eşitliği ilkesinin kamu düzeni ile ilişkisi de ele alınmıştır. Doktrinde bazı görüşler, bu ilkenin ihlalinin doğrudan kamu düzenine aykırılık teşkil ettiğini savunmaktadır. Ancak bu yaklaşımın benimsenmesi, iptal sebeplerinin kapsamını gereğinden fazla genişletecek ve mahkemelerin tahkim üzerindeki denetim yetkisini artıracaktır. Bu durum ise milletlerarası tahkimin doğasıyla bağdaşmamaktadır.

Bu nedenle, tarafların eşitliği ilkesinin her ihlalinin kamu düzeni kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Kamu düzeni müdahalesi, yalnızca ağır ve açık ihlaller bakımından söz konusu olmalıdır. Aksi halde, kamu düzeni kavramı tahkim kararlarının kolaylıkla iptal edilmesine yol açan geniş bir araç haline gelebileceği kanaatindeyiz.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri de, iptal davasında ileri sürülen ihlal iddialarının başvuran tarafça somutlaştırılması ve ispat edilmesi gerektiğidir. Tarafın yalnızca soyut iddialarla iptal talebinde bulunması yeterli değildir; ihlalin hangi aşamada ve nasıl gerçekleştiğini açıkça ortaya koyması gerekmektedir. Bu durum, iptal davasının suiistimal edilmesini önlemek ve tahkim yargılamasının istikrarını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle iptal talebinde bulunan taraf, yalnızca tarafların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmekle yetinmemeli; hangi usul işleminin eşitliği bozduğunu, bu durumun

kendi usulî konumunu ne şekilde zayıflattığını ve hakem kararının sonucuna nasıl etki ettiğini somut biçimde açıklamalıdır. Aksi takdirde, iptal davası tahkim yargılamasında ileri sürülmeyen veya kararın sonucuna etkisi ortaya konulmayan usulî itirazların sonradan gündeme getirildiği bir denetim aracına dönüşebilir.

Ayrıca, dürüstlük kuralı çerçevesinde, tarafların yargılama sırasında fark edebilecekleri ihlalleri zamanında ileri sürmeleri gerektiği de kabul edilmelidir. Tarafın bilerek sessiz kalıp, daha sonra iptal aşamasında bu durumu ileri sürmesi, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilir. Ancak ihlalin ancak karar sonrasında öğrenildiği durumlarda, iptal talebinde bulunulması meşru kabul edilmelidir. Bu bakımdan çalışmada, itirazın tahkim yargılaması sırasında ileri sürülüp sürülmediği ile itiraza konu aykırılığın yargılama sırasında giderilip giderilmediği hususlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bunun yanında, tahkim yargılaması sırasında ortaya çıkan usulî aykırılık daha sonra giderilmişse, bu aykırılığın artık hakem kararının iptali sonucunu doğurup doğurmayacağı ayrıca ele alınmıştır. Şayet giderim, tarafın uğradığı dezavantajı fiilen ortadan kaldırmış ve kararın sonucuna etki etme ihtimalini bertaraf etmişse, artık iptal sebebinden söz edilmemelidir. Ancak görünürde bir düzeltme yapılmasına rağmen tarafın yargılamadaki dezavantajı fiilen devam etmişse, yalnızca şekli bir giderimden hareketle iptal talebinin reddedilmesi de isabetli olmayacaktır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, tarafların eşitliği ilkesinin ihlaline dayalı iptal taleplerinde, mahkemelerin hem tahkim kurumunun etkinliğini hem de tarafların usul güvencelerini gözeten dengeli bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir. Bu denge, milletlerarası tahkimin sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir.

Sonuç olarak, bu çalışmada ulaşılan temel kanaat, tarafların eşitliği ilkesinin tahkim yargılamasında vazgeçilmez bir usul güvencesi olmakla birlikte, bu ilkenin ihlalinin iptal sebebi olarak değerlendirilmesinde ölçülülük, nedensellik ve somutlaştırma ilkelerinin esas alınması gerektiğidir. Bu yaklaşım, hem tahkim yargılamasının etkinliğini koruyacak hem de tarafların adil yargılanma hakkını güvence altına alacaktır.

Bu çerçevede, Türk hukukunda ve uygulamasında, tarafların eşitliği ilkesinin ihlaline ilişkin değerlendirmelerin, milletlerarası tahkim hukukunun genel eğilimleriyle uyumlu, dar ve temkinli bir yorumla ele alınmasının, Türkiye'nin tahkim merkezi olma hedefi bakımından da önemli katkılar sağlayacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

Ağırman, Doğan: **Milli & Milletlerarası Tahkim**, Adalet Yayınevi, 1. Bs. Ankara, 2022

Akıncı, Ziya: **Milletlerarası Tahkim**, 5. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020, **(Milletlerarası Tahkim).**

Akıncı, Ziya: "Usul Kurallarına Aykırılık ve Dinlenilme Hakkı", **Tahkimde Hukukî Dinlenilme Hakkı,** ed.: Ziya Akıncı, Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Yayınları, 2022 **(Hukuki Dinlenilme).**

Akıncı, Ziya: "Usule Uygulanacak Kurallar ve Usule Aykırılığın Sonuçları." **Tahkimde Güncel Sorunlar (I-IV),** ed. Ali Yeşilırmak, Ali Cem Budak, Kıratlı Metin, Yeliz Bozkurt Gümrükçüoğlu, A. Eda Manav Özdemir, 2024 **(Usule Aykırılığın Sonuçları).**

Aktepe Artık, Sezin: **Medeni Usûl Hukukunda Hakem Kararların İptali Sebepleri**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2023.

Albayrak, Hakan: "Tahkimde Kanun Yolları", **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 18, 2008.

Angoura, Stavroula: **The Impartiality and Independence of Arbitrators in International Commercial Arbitration,** 1. Bs, 2022.

Aygül, Musa: Musa Aygül, **Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller**, On İki Levha Yayıncılık, 2014 **(Deliller).**

Aygül, Musa: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri", **Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. 31, S. 2, 2012 **(Tanınma ve Tenfiz).**

Balkar, Süheyla: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlık Yükümlülüğü,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2016, **(Hakemlerin Bağımsızlığı)**.

Balkar, Süheyla: "Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü İle İlgili Bazı Tespitler", **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022 **(Adil Yargılanma)**

Bantekas, Illias: "Equal Treatment of the Parties in International Commercial Arbitration", *Cambridge University Press*, C. 69, 2020.

Beysülen Angın, Berfu: "Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının İptal Sebepleri", Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2019.

Born, Gary B. I**nternational Commercial Arbitration (Third Edition),** Kluwer Law International BV, 2021 **(Arbitration, (Procedures)); (Arbitration (Rights and Duties of Arbitrators))**

Can, Hacı: **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Seçkin Yayınları, 2. Bs., Ankara, 2024.

Congar, Cem: **Uluslararası Tahkim Yargılaması (Dava Yönetimi ve Uyuşmazlık Çözüm Teknikleri)**, Seçkin Yayıncılık, 1. Bs., 2025.

Çavuşoğlu, Sercan: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Adil Yargılanma Hakkı", Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2026.

Çelikel, Aysel / Erdem, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayıncılık, 18. Bs., İstanbul, 2024.

Dayınlarlı, Kemal: "Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni", **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65'inci Yaş Armağanı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,** Ankara, 1988 **(Kamu Düzeni)**.

Demirkol, Berk: "Çok Taraflı Tahkim Yargılaması", **Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı**, ed. Zeynep Derya Tarman, On İki Levha Yayıncılık, 2018.

Demir Gökyayla, Cemile: "Tahkimde Adil Yargılanma Hakkı- Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Kamu Düzeni", **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022 **(Hukuki Dinlenilme).**

Dülger, Ahmet: "Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının Konu Bakımından Yetki Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 8, S. 1, 2023, s. 274-275 **(Konu Bakımından Yetki).**

Dülger, Ahmet: **Milletlerarası Tahkimde Hakemlerin Doğal Yetkileri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, **(Hakemlerin Doğal Yetkileri).**

Erdem, Bahadır / Giray, Faruk Kerem "Grounds for Annulment of Arbitration Awards in the Turkish International Arbitration Act – A Look at the Judgments of the Turkish Court of Appeal," In The Age of Uniform Law Volume I-II , Rome:

International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit) , 2016.

Erdem, Ercüment: **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 3. Bs., İstanbul, 2024.

Ersari, Danyal: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Kararlarının İptali", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2023.

Ersen Perçin, Gizem: **Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstanbul, 2023, s. 10 **(Hukuki Dinlenilme)**

Ersen Perçin, Gizem: "MTK Tahkiminde İptal Davalarına İlişkin Bir Değerlendirme", **Public and Private International Law Bulletin**, C. 40, S. 2, 2020, **(İptal Davası)**

Esen, Emre: "Uluslararası Tahkime Tâbi Bir Uyuşmazlığın Devlet Mahkemelerine Götürülmesi Hâlinde Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine İlişkin İtirazların İncelenmesi ve Kompetenz–Kompetenz Prensibi", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, **Prof. Dr. Atâ Sakman'a Armağan**, C. 8., S. 1, 2011 **(Kompetenz-Kompetenz).**

Ekşi, Nuray: "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", **Public and Private International Law Bulletin**, C. 40, S. 1, 2020.

Eroğlu, Erman: "Due Process Rights in Arbitration in the light of the Austrian Supreme Court's Decision: Remote Hearings During the Pandemic", **Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, Temmuz 2022.

Etlioğlu Erçetingöz, Seçil: "Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı", **Tahkim Yargılaması, İkinci Bölüm, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-III,** ed. Ayşenur Öztürk/Can Yöney/Mustafa Erkan/Seçil Etlioğlu Erçetingöz/Candan Yasan Tepetaş, On İki Levha Yayıncılık, 2023.

Fouchard, Philippe / Gaillard, Emmanuel / Goldman, Berthold: **International Commercial Arbitration**, The Hague, Boston, Kluwer Law International, 1999.

Gedik, Begüm: **Milletlerarası Hakem Kararlarının İptal Edilme Nedenlerinden Tahkim Anlaşmasının Geçersiz Olması**, Seçkin Yayınları, 1. Bs., 2020.

Gültek, Şule: "Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca İptal Davası", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011.

Güvenalp, Ferda Nur: Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2018 **(İddia ve Savunma Hakkının İhlali)**.

Güvenalp, Ferda Nur: "Tahkimde Tarafların Eşitliği ve Hukuki Dinlenilme Hakkı," **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022 **(Tarafların Eşitliği).**

Hacıbekiroğlu, Ekin: **Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs, 2012.

Işık, Fatih: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstanbul, 2015 **(Yetkiye Uygulanacak Hukuk).**

Işık, Serpil: **MTK ve HMK Kapsamında Hakem Kararlarına Karşı İptal Davası**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstabul, 2022.

Kaplan, Yavuz: **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık,** Seçkin Yayıncılık, 1. Bs., 2002 **(Usule Aykırılık).**

Kaplan, Yavuz: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan**, S. 1-2, 1999-2000 **(Hakemlerin Seçilmesi).**

Kalpsüz, Turgut: **Türkiye'de Milletlerarası Tahkim**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1. Bs., 2007, **(Milletlerarası Tahkim).**

Kalpsüz, Turgut: "Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 19, S. 1, 1997 **(Temyiz).**

Karaca, Hüseyin Akif: "Tahkime Elverişlilik: Rekabet, İflas ve Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları", **Tahkim Anlaşması, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-I**, ed. Mustafa Erkan/Candan Yasan Tepetaş, 1. Bs, 2020.

Kayalı, Didem: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.

Kesikli, Ömer: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Delillerin Değerlendirilmesi,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs, 2024.

Kösten, Mertcan: **Milletlerarası Tahkim Yargılamaları Kapsamında Tarafların Temsilcileri ve Temsilcilerin Tabi Olduğu Etik ve Mesleki Kuralların Hukuki Rejimi,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2023.

Narçin, Zelal: "4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Uyarınca Deliller", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 11, S. 113, 2016 **(Deliller).**

Narçin, Zelal: "Milletlerarası Tahkim Hukukunda Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılığın Hakem Kararına Etkisi", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 11, S. 123, 2016 **(Taraflara Eşit Davranılması Prensibine Aykırılık).**

Nomer, Ergin: **Devletler Hususi Hukuku**, Beta Basım Yayıncılık, 23. Bs., 2021 **(DHH).**

Nomer, Ergin: **Milletlerarası Usul Hukuku**, Beta Basım Yayıncılık, 2. Bs., 2018 **(Usul)**.

Nomer, Ergin: "Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülten**i, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, S. 1-2, 1999-2000 **(Kamu Düzeni).**

Nomer, Ergin: Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 4, S. 1, 1984 (**Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı**).

Özcan, Büşra: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Tarafların Eşitliği İlkesinin Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2020.

Özdemir Kocasakal, Hatice: "Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin Bir Kararı Çerçevesinde Mahkemelere de Yetki Veren Tahkim Anlaşmalarının ve Bu Geçerliliğin Tespitinin Mahkemeler Tarafından Yapılıp Yapılamayacağı", **Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Özel, Sibel: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Legal Yayıncılık, 2. Bs., İstanbul 2024 (**Kanunlar İhtilafı)**

Özel, Sibel / Erkan, Mustafa / Pürselim Hatice Selin /Karaca, Hüseyin Akif: **Milletlerarası Özel Hukuk**, On İki Levha Yayıncılık, 3. Bs., İstanbul 2024.

Öztemiz, Damla: "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Kararlarının İptali", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2024.

Pekcanıtez, Hakan: "Hukukî Dinlenilme Hakkı", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Seyfullah Edis'e. Armağan,** 2000, **(Hukuki Dinlenilme Hakkı)**.

Pekcanıtez, Hakan: "Medeni Yargıda Adil Yargılanma", **İzmir Barosu Dergisi**, S. 2, 1997 **(Adil Yargılanma).**

Pekcanıtez, Hakan: "Tahkim Usulü İle İlgili İptal Sebepleri" **Makaleler - Cilt II**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2. Bs., Nisan 2023 **(İptal Sebepleri)**.

Pekcanıtez, Hakan: "Tahkimde İddia veya Savunmanın Değiştirilmesi veya Genişletilmesi", **Makaleler – Cilt III**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2023 **(İddia veya Savunmanın Değiştirilmesi)**.

Pekcanıtez, Hakan: "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanununun Tahkime İlişkin Hükümleri," **Makaleler - Cilt II**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2. Bs., 2023 **(Yeni HMK)**

Pürselim, Hatice Selin: "Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Kira Sözleşmelerinin Tahkime Elverişliliği", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 27, S. 1, 2021.

Ruhi, Ahmet Cemal: **Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., İstanbul, 2019 **(Kamu Düzeni)**

Sarıöz Büyükalp, İpek: **AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs., 2018.

Scherer, Maxi / Prasad, Dharshini / Prokic, Dina: "The Principle of Equal Treatment in International Arbitration", 2018. Çevrimiçi Kaynak. https://ssrn.com/abstract=3377237 (Erişim Tarihi: 04.04.2025).

Şahin Emir, Asiye: "İş Sözleşmesinde Yer Alan Tahkim (Özel Hakem) Şartının Geçerlilik Sorunu", **Dokuz Eylül**

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 2, 2020.

Şanlı, Cemal: **Milletlerarası Özel Hukuk**, Vedat Kitapçılık, 6. Bs., İstanbul, 2018 **(MÖHUK).**

Şanlı, Cemal: **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları,** Beta Yayınları, 8. Bs. İstanbul, 2023 **(Uluslararası Akitler).**

Şanlı, Cemal / Esen, Emre / Ataman Figenmeşe, İnci: **Milletlerarası Özel Hukuk**, Beta Yayıncılık, 10. Bs. 2023.

Takavut, İbrahim Doğan: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Usule İlişkin Konularda İrade Serbestisi,** On İki Levha Yayıncılık, 1. Bs. 2021.

Tan Dehmen, Mine: "Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Hakem Kararının İptali Üzerine Yeniden Tahkime Gidilmesi", **Public and Private International Law Bulletin**, C. 45 S.2, 2025.

Tanrıver, Süha: Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı, **TBB Dergisi,** S. 53, 2004 **(Adil Yargılanma Hakkı).**

Tanrıver, Süha: "Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeni", **Milletlerarası Hukuk Bülteni**, Sayı 17-18, 1997-98 **(Kamu Düzeni).**

Taşyürek Köksal, Selda: "Tahkime Elverişlilik", **Tahkim Anlaşması, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-I**, ed. Mustafa Erkan/Candan Yasan Tepetaş, 1. Basım, İstanbul, 2020.

Tuna, Ekin: **Milletlerarası Ticari Tahkim Hukukunda İptal Davası**, Adalet Yayınları, 1. Bs., 2016.

Yeşilova, Bilgehan: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, Güncel Yayınevi, 1. Bs., İzmir, 2008 **(Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi).**

Yıldırım, Fikret: "Tahkimde İptal Davası ve İptal Davasının Amaçları Bakımından Bazı Değerlendirmeler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,** C. 22, S. 3, 2016.

Yılmaz, Ejder: "Hukuki Dinlenilme Hakkı", **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, ed. Ziya Akıncı/Yasin Ekmen, İstanbul Tahkim Merkezi Yayınları, 2022. **(Hukuki Dinlenilme).**

Yöney, Can: "Tahkim Anlaşması: Temel İlkeler,", **Tahkim Anlaşması, Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-I**, ed. Mustafa Erkan/Candan Yasan Tepetaş, 1. Basım, İstanbul, 2020 **(Temel İlkeler).**

Yöney, Can: "Bir Rus Yüksek Mahkemesi Kararı Işığında Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Vatandaşlığının Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı III,** ed. Zeynep Derya Tarman, Mehmet Polat Kalafatoğlu, On İki Levha Yayıncılık, 2025 **(Hakemlerin Vatandaşlığının Tarafsızlık ve Bağımsızlık Yükümlülüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi).**